

รายงานการวิจัย (ระยะที่ 1)

เรื่อง

การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้
ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา
เครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

ถาวร เสงี่ยมยอด และคณะ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจาก
กลุ่มงานส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา
สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนารการเรียนรู้
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ปีงบประมาณ 2552 – 2553

รายงานการวิจัย (ระยะที่ 1)

เรื่อง

การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้
ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา
เครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

ดร.ถาวร เสงี่ยมดี หัวหน้าคณะวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรางค์ มั่นยานนท์ นักวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุทัยวรรณ ดอกพรม นักวิจัย

อาจารย์เชาวฤทธิ์ พันธุ์ทอง นักวิจัย

อาจารย์จิราภรณ์ เกตุแก้ว นักวิจัย

นางสาวชนานุช เงินทอง นักวิจัย

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจาก
กลุ่มงานส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา
สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ปีงบประมาณ 2552 – 2553

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา เครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยและพัฒนากองเสริมนวัตกรรมเครือข่ายการวิจัยของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ของสำนักงานมาตรฐานการศึกษาและพัฒนากองเสริมนวัตกรรม สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ซึ่งมีการดำเนินงาน 2 ระยะ ระยะที่ 1 (ปี 2552) และระยะที่ 2 (ปี 2553)

สำหรับการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 1 มีวัตถุประสงค์การดำเนินงานดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

2. เพื่อร่วมกันพัฒนารูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอันประกอบด้วย แม่ข่ายหลัก แม่ข่ายรอง และลูกข่าย

3. เพื่อร่วมกันพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ ของครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ระหว่างสมาชิกเครือข่าย

โดยประชากรในการวิจัยประกอบด้วย 1) นักวิจัย และคณาจารย์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง 2) ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ในสถานศึกษาในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม 3) บุคลากรทางการศึกษา จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1, ราชบุรี เขต 2 และสมุทรสงคราม 4) สมาชิกและบุคลากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม และ 5) ครูผู้สอน ซึ่งเป็นตัวแทนครูที่มีความสมัครใจเข้าร่วมเครือข่าย ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

กระบวนการ ดำเนินงานเน้นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (TCID) โดยปรับปรุงมาจากแนวคิดของ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ (2545) และแนวคิดของสมจิต สวธนไพบูลย์ (2551) ซึ่งประกอบด้วย การร่วมคิด(Thinking Together: T) การร่วมสร้าง (Constructing Together: C) การร่วมปรับปรุง (Improving Together: I) และการร่วมพัฒนา (Developing Together: D) ซึ่งมีผลการดำเนินงานระยะที่ 1 ดังนี้

1. การ ศึกษา องค์ความรู้การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนากรอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม ผลการดำเนินงานพบว่า

1.1 ทีมวิจัยใช้แนวทางและรูปแบบของ ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ (2545) และแนวคิดของสมจิต สวธนไพบุลย์ (2551) ประกอบด้วยการร่วมคิด (Thinking Together:T) การร่วมสร้าง (Constructing Together: C) การร่วมปรับปรุง (Improving Together: I) และการร่วมพัฒนา (Developing Together: D) เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้

1.2 จัดตั้งเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในชั้นเรียน เนื่องจากงานวิจัยของถาวร เล็งเอียด และคณะ (2552) ที่ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูและบุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม พบว่าครูในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงครามมีความต้องการพัฒนาตนเองในด้าน งานวิชาการ โดยเน้นการวิจัยในชั้นเรียนและมีความต้องการให้ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นหน่วยงานหลักที่ให้ความช่วยเหลือในทางวิชาการ และเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือการที่มีบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 30 ให้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของภาระงานการเรียนการสอนของครู และในการทำผลงานทางวิชาการของครูตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้กำหนดให้ งานวิจัยในชั้นเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง นอกจากนั้นเหตุผลที่สำคัญที่สุดคือทีม นักวิจัยเห็นว่าการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ในชั้นเรียนจะเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาคูณภาพผู้เรียนได้ตรงที่สุด ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการวิจัยครั้งนี้

1.3 การเลือกเครือข่ายความร่วมมือ ทีมวิจัยได้พิจารณาคูณสมบัติผู้เข้าร่วมเครือข่าย โดยแม่ข่ายหลัก ควรเป็นคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เพราะมีศักยภาพและความพร้อมในการเสริมความเข้มแข็งด้านการวิจัยในชั้นเรียนให้กับครู แม่ข่ายรองควรจะเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพราะเป็นหน่วยที่จะอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือลูกข่ายตามหน้าที่ และพันธกิจอยู่แล้ว และลูกข่าย เป็นโรงเรียนในเขตจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม โดยพิจารณาจาก 1) เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ผู้บริหารมีความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนอย่างแท้จริง 2) โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มุ่งไปที่โรงเรียนสังกัดเทศบาล เพราะมีความเข้มแข็ง และมหาวิทยาลัยมีการสร้างเครือข่าย (Connection) อยู่ก่อนแล้ว

2. การพัฒนารูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน
ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

จากการที่ทีมวิจัยได้เข้าร่วมโครงการวิจัยและได้เข้าร่วมการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
เพื่อกำหนดทิศทางการส่งเสริมนวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา
เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (วันที่ 6-8 สิงหาคม 2552) ทีมนักวิจัยได้จัดทำร่างรูปแบบเครือข่ายการ
วิจัยในชั้นเรียนและบันทึกข้อมูลที่ได้จากการเข้าร่วมประชุมสัมมนามาปรับปรุงและออกแบบการ
พัฒนาเพิ่มเติม และร่วมกับสมาชิกเครือข่ายวิพากษ์รูปแบบของเครือข่ายที่พัฒนาขึ้น ซึ่งผลการ
วิพากษ์พบว่า ถึงแม้สมาชิกเครือข่ายจะมีบริบทต่างกัน คือ มาจากหน่วยงานต้นสังกัดและมีสาย
งานบังคับบัญชาที่แตกต่างกัน (โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กับโรงเรียนเทศบาล)
ซึ่งทำให้มีความเหมาะสมกับรูปแบบเครือข่ายที่แตกต่างกัน แต่ผลการประชุมได้ข้อสรุปว่า
รูปแบบเครือข่ายที่พัฒนาขึ้นนี้ไม่ควรแบ่งแยก ควรเป็นรูปแบบที่ไม่ว่าโรงเรียนจะมีบริบทแบบใดก็
สามารถนำไปใช้ได้ ดังนั้นจึงได้ข้อสรุปรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียนที่มีความ
เหมาะสมกับโรงเรียนที่สังกัดทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และเทศบาล นอกจากนี้ สมาชิก
เครือข่ายยังมีความต้องการให้ลูกข่ายสามารถติดต่อกับลูกข่ายด้วยตนเอง ติดต่อกับแม่ข่ายรอง
และติดต่อกับแม่ข่ายหลักได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านแม่ข่ายรองด้วย รูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้
ด้านการวิจัยในชั้นเรียนที่ได้จากข้อสรุป มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ตามความคิดเห็นของ
ผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการ
พัฒนาคุณภาพผู้เรียน

3.1 การบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้

การบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ เริ่มจากการ
สำรวจปัญหาในการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำมาเป็นข้อสรุปในการ
บริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ดังนี้

1) ให้คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย
หลักสำหรับเครือข่ายการเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ และให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ราชบุรี เขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
สมุทรสงคราม และเทศบาล/กองการศึกษา เป็นแม่ข่ายรอง โดยมีโรงเรียนในสังกัดดังกล่าวเป็นลูก
ข่าย จำนวน 7 แห่ง

2) การดำเนินงานในช่วงแรก สมาชิกเครือข่ายจะร่วมกันพัฒนาศักยภาพของตัวเองเกี่ยวกับเรื่องการทำวิจัยในชั้นเรียนก่อน แล้วจึงขยายเครือข่ายไปยังโรงเรียนอื่นๆ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียนของครูในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงครามต่อไป

3) ผลการดำเนินงานที่คาดหวังคือ ครูในจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม โดยเฉพาะโรงเรียนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายสามารถทำวิจัยในชั้นเรียนที่มีคุณภาพ สามารถเป็นต้นแบบหรือให้คำแนะนำเพื่อนครูในการทำวิจัยในชั้นเรียนได้ และผลงานวิจัยในชั้นเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นได้จริงตามจุดมุ่งหมายสูงสุดของการทำวิจัยในครั้งนี้

3.2 ภารกิจและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย

เครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ จะประกอบไปด้วยสมาชิกเครือข่าย 3 กลุ่ม ได้แก่ แม่ข่ายหลัก แม่ข่ายรอง และลูกข่าย โดยในแต่ละกลุ่มจะมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1) แม่ข่ายหลัก ในระยะแรกคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงจะทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายหลัก โดยมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 2 คือ

1.1) เป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานเครือข่าย แจ้งข่าวสาร และนัดหมายต่างๆ ระหว่างสมาชิกเครือข่าย

1.2) ดำเนินงานต่างๆ เพื่อเสริมความเข้มแข็งเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนให้กับสมาชิกเครือข่าย ดังนี้

- จัดหาและสนับสนุนแหล่งความรู้ เอกสาร ตำรา ต่างๆ ให้กับสมาชิกเครือข่ายได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้
- จัดอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้สมาชิกเครือข่ายมีความรู้ ความเข้าใจ ในการทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างชัดเจน ถูกต้อง และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
- จัดให้มีพี่เลี้ยง หรือหมอ (ผู้รู้) คอยให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในโรงเรียนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเป็นระยะ
- จัดอบรมเกี่ยวกับเครื่องมือต่างๆ ที่จะใช้ในการดำเนินงานเครือข่าย เช่น Weblog หรือโปรแกรมสำเร็จรูปต่างๆ ที่จำเป็นในการทำวิจัยในชั้นเรียน เช่น โปรแกรม SPSS โปรแกรมวิเคราะห์ข้อสอบต่างๆ

- จัดเผยแพร่ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนและผลงานการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูออกสู่สาธารณะ เช่น การใช้ Weblog หรือการจัดเวทีเสวนาต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ และเป็นการกระตุ้นให้ครูมีกำลังใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน

2) แม่ข่ายรอง ในการดำเนินงานครั้งนี้ แม่ข่ายรองเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพราะเป็นหน่วยงานที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ลูกข่ายและเป็นหน่วยให้การช่วยเหลือลูกข่ายตามหน้าที่ และพันธกิจอยู่แล้ว โดยแม่ข่ายรองมีหน้าที่ในการเชื่อมโยงและประสานงานกับทั้งแม่ข่ายหลักและลูกข่าย ให้ความช่วยเหลือลูกข่ายตามความต้องการของลูกข่ายก่อนในเบื้องต้น หากมีความติดขัด แม่ข่ายรองจะมีหน้าที่ขอความช่วยเหลือจากแม่ข่ายหลักอีกชั้นหนึ่ง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นลูกข่ายก็สามารถติดต่อกับแม่ข่ายหลักได้เองโดยไม่ต้องผ่านแม่ข่ายรองก็ได้

3) ลูกข่าย คือ โรงเรียนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง คือ จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม ทั้งโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารมีศักยภาพ มีความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนอย่างแท้จริง และสมัครใจคัดเลือกครูที่มีศักยภาพเข้าร่วมโครงการ ลูกข่ายจะมีหน้าที่ในการนำสิ่งที่ได้จากแม่ข่ายหลัก แม่ข่ายรอง หรืออาจจะเป็นลูกข่ายด้วยตนเองไปปฏิบัติ ซึ่งหากพบอุปสรรค หรือปัญหาใดๆ ลูกข่ายจะได้รับความช่วยเหลือจากทั้งลูกข่ายด้วยตนเอง แม่ข่ายหลัก และแม่ข่ายรอง อย่างเต็มความสามารถ

3.3 แนวทางการปฏิบัติงานและเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานเครือข่าย

การปฏิบัติงานเครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ จะใช้หลักการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในเครือข่ายวิจัย 2 วิธี ได้แก่ Weblog และ การเผชิญหน้า (Face to Face)

1) การใช้ Weblog เป็นแหล่งที่เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารต่างๆ ตลอดจนสาระความรู้ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกเครือข่าย และนำผลงานต่างๆ ที่ครูทำสำเร็จมานำเสนอให้เป็นที่ประจักษ์กับผู้ที่สนใจทั่วไป เพื่อเป็นการยกย่อง ให้กำลังใจ และเป็นแบบอย่างที่จะกระตุ้นให้ครูมีกำลังใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน

2) การเผชิญหน้า (Face to Face) เป็นการพบปะทางตรง สามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้ตอบกันได้ทันที

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
คำถามในการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
1. การปฏิรูปการศึกษา.....	12
2. มาตรฐานการศึกษาของชาติ.....	20
3. เครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้.....	25
4. การวิจัยในชั้นเรียน.....	53
5. การพัฒนารูปแบบ.....	68
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	75
3 วิธีดำเนินการวิจัย	81
ขั้นตอนการดำเนินงาน.....	81
เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน.....	82
4 ผลการดำเนินงาน	86

บทที่	หน้า
5	สรุปผลการดำเนินงาน อภิปรายผลการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะ
	สรุปผลการดำเนินงาน..... 97
	อภิปรายผลการดำเนินงาน..... 101
	ข้อเสนอแนะ..... 103
	บรรณานุกรม..... 104
	ภาคผนวก..... 109

บัญชีตาราง

ตารางที่	หน้า
1 รายชื่อสมาชิกเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน.....	90

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	11
2 ลักษณะของเครือข่าย.....	37
3 มโนทัศน์ใหม่ของการจัดการเรียนการสอน.....	56
4 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการวิจัย.....	61
5 กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้.....	63
6 รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา ในจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม.....	92

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2551 : คำนำ) และกำหนดเป็นนโยบายหลักหนึ่งของรัฐบาลมาโดยตลอด แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่ตระหนักของทุกคนในสังคมว่าคุณภาพการศึกษายังเป็นปัญหาที่วิกฤตแม้จะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคม และประเทศชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552 : คำนำ) ปัญหาวิกฤตเกี่ยวกับการศึกษาในปัจจุบันคือคุณภาพการศึกษาของไทยมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 33) จากการประเมินสมรรถนะการศึกษาไทยเปรียบเทียบกับนานาชาติของ International Institute for Management Development : IMD ในปี 2549 พบว่า สมรรถนะด้านการศึกษาของไทยอยู่ในอันดับที่ 48 จาก 61 ประเทศ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคเอเชียด้วยกัน พบว่าสมรรถนะด้านการศึกษาของไทยต่ำกว่าสิงคโปร์ ไต้หวัน ฮองกง ญี่ปุ่น มาเลเซีย และเกาหลีใต้ โดยเหนือกว่าเพียงฟิลิปปินส์ อินเดีย และอินโดนีเซีย และในปี 2550 พบว่า สมรรถนะด้านการศึกษาของไทยอยู่ในอันดับที่ 46 จาก 55 ประเทศ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคเอเชียด้วยกัน พบว่าสมรรถนะด้านการศึกษาของไทยต่ำกว่าสิงคโปร์ ไต้หวัน ญี่ปุ่น ฮองกง เกาหลี มาเลเซีย และสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเหนือกว่าเพียง อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และอินเดีย เท่านั้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2551 : 10-11)

เมื่อพิจารณาด้านคุณภาพผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า เด็กมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนในเกณฑ์ต่ำ โดยมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ในวิชาหลัก ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และสังคมศึกษา ทั้งจากผลการทดสอบระดับชาติ (NT) ในปี 2546 - 2547 และ 2549 และผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (O-NET) ปีการศึกษา 2548 - 2549 นอกจากนั้น จากผลการทดสอบความถนัดทางการเรียน (SAT) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2543 - 2547 พบว่า ทั้งความสามารถทางภาษา ความสามารถทางการคิดคำนวณ และความสามารถเชิงวิเคราะห์ มีคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 จากโครงการ

ประเมินนักเรียนระหว่างประเทศ (Program for International Student Assessment - PISA) และแนวโน้มในการศึกษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระหว่างประเทศ (Trends in International Mathematics and Science Study - TIMSS) ได้ผลสรุปว่ามีสัดส่วนของนักเรียนไทยจำนวนมาก ทำคะแนนอยู่ที่ระดับพื้นฐานที่สุดหรือต่ำกว่า ทั้งในด้านความสามารถทางภาษา คณิตศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์ และจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ยังพบว่าผู้เรียนขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะในด้านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความรู้และทักษะที่ จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่าง ต่อเนื่อง ทักษะในการทำงาน รักการทำงาน ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมี เจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2551 : 14 - 20)

ปัญหาคุณภาพทางการศึกษาดังกล่าวมีเหตุปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งมาจากความ บกพร่องและความด้อยคุณภาพของปัจจัยด้านคุณภาพและความเพียงพอของครู (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา. 2552 : 22) ไม่ว่าจะเป็นการผลิตครู หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน อุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน การวัดประเมินผล ขาดระบบประกันคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษา รวมทั้งขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา. 2547: 33) ดังที่เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ (2545 : 2) กล่าวว่าครูเป็นปัจจัย สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ ดังนั้นครูควรได้รับการส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาให้มี ความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพและมีวิสัยทัศน์ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาการและเทคโนโลยีของโลก

ความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อคุณภาพของ การศึกษา เห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด ของประเทศที่กำหนดให้รัฐดำเนินการตามนโยบายด้านการศึกษาในมาตรา 80 (3) การ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนา การศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการ เปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. 2550 : 23 - 24) และยัง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในหลายมาตรา ได้แก่ หมวด 1 ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 9 (4) กำหนดให้มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา อย่างต่อเนื่อง หมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52 กำหนดให้กระทรวง ส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มี คุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบัน ที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมี ความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง รัฐพึง จัดสรรงบประมาณ และจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่าง เพียงพอ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545? : 7, 30) นอกจากนี้ ข้อกำหนด ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ก็สอดคล้องกันโดย กำหนดไว้ในมาตรา 27 ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูและบุคลากร ทางการศึกษาในสถานศึกษา และมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 27(3)ในการส่งเสริม สนับสนุน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา. 2548ข : 542-543) กฎหมายดังกล่าวเหล่านี้แสดงให้เห็นเด่นชัดว่าการพัฒนาคุณภาพ การศึกษานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาที่คุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาเพราะเป็น ปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา. 2547 : 23) โดยสะท้อนไปยังคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งหมายถึงคุณภาพการศึกษา โดยรวม

นอกจากปัจจัยด้านคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพ การศึกษาแล้ว ปัจจัยด้านการจัดระบบการศึกษาก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา เช่นกัน ซึ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพบปัญหาด้านการจัดระบบการศึกษา ดังนี้ 1) สถานศึกษาขาดความเชื่อมโยงระหว่างระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษากับการ ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน 2) สถานศึกษาแต่ละแห่งมีคุณภาพแตกต่างกัน 3) การจัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ไม่เน้นการ ฝึกภาคปฏิบัติ ฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา รวมทั้งยังไม่สามารถสนองความต้องการที่ หลากหลายของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสาเหตุของปัญหาเหล่านี้มาจากการขาดการประสานความ ร่วมมือเป็นเครือข่ายระหว่างสถานศึกษาเพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งความ ร่วมมือระหว่างสถานศึกษาต่างระดับ สังเกต และชุมชนท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

(อปท.) และภาคเอกชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2551 : 30-33) ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาร่วมมือกันโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งครู ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรอื่นๆ ที่มีบทบาทสนับสนุนการจัดการศึกษา ซึ่งพฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ (2546 : 53-54, 40) ได้เสนอแผนการปฏิรูปการผลิตและการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาไว้ประการหนึ่งว่าให้มีการวิจัยพัฒนาระบบเครือข่ายการพัฒนาครู คณาจารย์ และผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้มีระบบเครือข่ายการพัฒนาที่เหมาะสมกับแต่ละภูมิภาคอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ โดยให้สถาบันพัฒนาและส่งเสริมครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา ดำเนินการร่วมกับสถาบันผลิตและพัฒนาครูและเขตพื้นที่ และได้เสนอยุทธศาสตร์การปฏิรูปสถาบันผลิตครูว่าสถาบันผลิตครูจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและพันธกิจ โดยให้เพิ่มบทบาทและพันธกิจในด้านการพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาประจำการ และบทบาทด้านการเป็นผู้นำในด้านการปฏิรูปการศึกษา มีการปรับเปลี่ยนจาก “สถาบันผลิตครู” เป็น “**สถาบันผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา**” ทั้งนี้ให้มีสถานภาพเป็น “**สถาบันเครือข่าย**” ของสถาบันส่งเสริมและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่จะจัดตั้งขึ้นเพื่อเชื่อมโยงพันธกิจ การผลิตและการพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้เข้ากับการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน **สถาบันผลิตครูในอนาคตจะต้องเป็นกัลยาณมิตรกับโรงเรียนในการเตรียมครูและนักศึกษาที่เป็นแบบอย่างที่ดี** ต้องลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาให้เกิดการปฏิรูปคุณภาพโรงเรียนมากกว่าการวิจัยเพื่อการวิจัย

สำหรับในต่างประเทศ จากรายงาน Tomorrow's School of Education ของ The Homes Group ได้เสนอเป้าหมายของสถาบันฝึกหัดครูในอนาคตไว้ 7 ประการ คือ 1) สถาบันฝึกหัดครูเป็นสถานที่ที่ตรวจสอบได้ทั้งโดยวิชาชีพและสาธารณชน 2) ต้องวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน 3) ต้องสร้างเครือข่ายกับโรงเรียนในท้องถิ่น 4) ต้องเตรียมนักศึกษาที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ของนักเรียน 5) ต้องเป็นสถาบันผู้นำสำหรับนักการศึกษาและการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 6) ต้องมีจุดเน้นที่ความรู้และทักษะทางวิชาชีพ 7) ต้องมีความสามารถในการให้ข้อมูลข่าวสารและมีส่วนในการกำหนดนโยบาย ระดับมลรัฐ และระดับท้องถิ่น เพื่อคุณภาพการศึกษา (สำนักงานโครงการพิเศษเพื่อการปฏิรูปการฝึกหัดครู. 2540:39-42, อ้างถึงใน พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. 2546: 17)

จากแนวคิดดังกล่าว การปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผลมียุทธศาสตร์สำคัญและเร่งด่วนประการหนึ่ง คือ การสนับสนุนให้มีการพัฒนาครูประจำการด้วยระบบเครือข่าย โดยใช้เครือข่ายครูผู้นำ

องค์กรครู ชุมรมครู และสมาคมครูในเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินงานด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย อาทิ (คณะอำนาจการปฏิรูปการศึกษา. 2547)

1.ให้ครูต้นแบบครูแห่งชาติและครูแกนนำ เป็นเครือข่ายในการพัฒนาครู มีสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำทางวิชาการ

2.แบ่งกลุ่มเป้าหมายครูประจำการตามเขตพื้นที่การศึกษาและมอบหมายให้

สถาบันอุดมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษารับผิดชอบการพัฒนาและติดตามประเมินผล ทั้งนี้ให้เน้นพัฒนากลุ่มผู้บริหารด้วย เพื่อให้ผู้บริหารเป็นผู้นำและสนับสนุนการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

3 . เร่งศึกษาข้อมูลในระดับเขตพื้นที่การศึกษาโดยเร็วเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของครู นักเรียน รวมทั้งศักยภาพของกลุ่มครู ชุมรมครูและเครือข่ายครูต้นแบบและวิทยากรในพื้นที่เพื่อวางแผนปฏิบัติการระดับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาครูตามศักยภาพและความต้องการของแต่ละพื้นที่และสถานศึกษา

4. พัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ เพื่อเป็นหลักในการเป็นเครือข่ายการพัฒนาครูแต่ละพื้นที่ ตามศักยภาพความพร้อมและสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่เป็นกลไกหลักของการพัฒนาครูในพื้นที่ โดยวิธีทางต่าง ๆ เช่น การปรับเงื่อนไขหลักสูตรบัณฑิตศึกษาให้หลากหลายรองรับการเพิ่มพูนความรู้ของครู โดยมีการประกันคุณภาพที่ชัดเจน

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่าบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะสถาบันผลิตครูมีความสำคัญในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาและจำเป็นต้องปรับบทบาทการทำงานในรูปเครือข่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังนั้นหากมีการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา โดยนำศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาก็จะบังเกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและก่อให้เกิดความยั่งยืนเพราะสถาบันการศึกษาทุกระดับจะยังคงอยู่ในพื้นที่ การจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาจะเป็นนวัตกรรมหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ดีขึ้นและเกิดความยั่งยืน เพราะการดำเนินงานในระบบเครือข่ายจะช่วยให้เกิดพลังการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา ผู้ดำเนินงานจะมีเพื่อนร่วมคิดและร่วมดำเนินงานก่อให้เกิดกำลังใจในการทำงาน มีการแบ่งปันทรัพยากรและประสบการณ์ในการทำงานมีการเชื่อมโยงภารกิจโดยมีเป้าหมายที่คุณภาพผู้เรียน วิถีการศึกษา

ซึ่งถือเป็นวิกฤตทางปัญญาของคน ชุมชนและสังคมจะได้รับการแก้ไขโดยใช้แนวทางความร่วมมือในระบบเครือข่าย มิใช่การดำเนินงานที่แยกกันทำเหมือนในอดีตที่ผ่านมา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จังหวัดราชบุรี ในฐานะที่เป็น มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มีพันธกิจสำคัญหลายประการ หนึ่งในนั้นคือการผลิตและพัฒนาบัณฑิตวิชาศึกษาศาสตร์ ให้มีคุณธรรม และมีคุณภาพ ปฏิบัติจิตสาธารณะและสำนึกในการอนุรักษ์พัฒนา ทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม การบริการทางวิชาการในรูปแบบของการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ(MOU) กับภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการระดมสรรพกำลังในการจัดการศึกษา (ถาวร เล็งเอียด. 2552 : 2) ได้เล็งเห็นความสำคัญของการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านภาระเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งผลการวิจัยจะทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในท้องถิ่น โดยมีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นแม่ข่าย ร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานต่างๆ อันจะทำให้เกิดแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหา ตลอดจนความต้องการต่างๆ อย่างตรงจุด และยั่งยืน เพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาในการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา เครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษา ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม ในด้านการวิจัยในชั้นเรียน โดยมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานในระยะที่ 1 คือ

1. เพื่อศึกษา องค์ความรู้การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

2. เพื่อร่วมกันพัฒนารูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัย
ในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอันประกอบด้วย
แม่ข่ายหลัก แม่ข่ายรอง และลูกข่าย

3. เพื่อร่วมกันพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ ของครูและบุคลากรทางการศึกษา
เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ระหว่างสมาชิกเครือข่าย

คำถามการวิจัย

การดำเนินงานในระยะที่ 1 ของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้
ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา เครือข่ายการวิจัย
ในชั้นเรียน ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม มีคำถามการวิจัยดังต่อไปนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูและ
บุคลากรทางการศึกษา ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม มีอะไรบ้าง
2. รูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของครูและ
บุคลากรทางการศึกษา ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร
3. นวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของครูและบุคลากรทางการ
ศึกษา ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม เพื่อการพัฒนาผู้เรียน มีอะไรบ้าง

ขอบเขตของการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** คณะผู้วิจัยใช้กรอบ เนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา
มาตรฐานการศึกษาของชาติ เครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา การวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนา
รูปแบบ และแนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. **ขอบเขตด้านประชากร** ประชากรในการวิจัยประกอบด้วย

- 2.1 นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
- 2.2 ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ในสถานศึกษาในจังหวัดราชบุรี และ
สมุทรสงคราม
- 2.3 บุคลากรทางการศึกษา จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1,
เขต 2 และสมุทรสงคราม

2.4 สมาชิก และบุคลากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

2.5 ครูผู้สอน ตัวแทน ครูที่มีความสมัครใจเข้าร่วมเครือข่าย ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **คุณภาพผู้เรียน** หมายถึง พัฒนาการของผู้เรียนในสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการ โดยพิจารณาเปรียบเทียบผลจากการประเมินของสำนักงานทดสอบทางการแห่งชาติและสำนักงานรับรองรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.)

2. **การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน** หมายถึง กระบวนการพัฒนาผู้เรียนโดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. **การเรียนรู้** หมายถึง การรับข้อมูลข่าวสาร การแปลความ การปรับปรุงและการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เกี่ยวข้องในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์และนักวิชาการในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คณาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาตลอดจนชุมชนใกล้เคียงสถานศึกษา ซึ่งแต่ละบุคคลแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ สามารถประยุกต์ใช้ ข้อมูลข่าวสารและความรู้เพื่อแก้ไขปัญหา มุ่งพัฒนาคุณภาพ การศึกษาที่ตนรับผิดชอบ จนบังเกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

4. **เครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้** หมายถึง กลุ่มบุคคล จากหน่วยงานทางการศึกษา ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์และนักวิชาการในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คณาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาตลอดจนชุมชนใกล้เคียงสถานศึกษา รวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีกระบวนการ **ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมปรับปรุง ร่วมพัฒนา** ร่วมมือกันเพื่อประสานแหล่งความรู้และข้อมูลข่าวสารการใช้ทรัพยากร และการปฏิบัติงานอย่างสอดคล้องกัน มีกระบวนการแบ่งปันทรัพยากร เชื่อมโยงการทำงานที่รับผิดชอบ เพื่อสร้าง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ถ่ายทอดและกระจายความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องในเครือข่ายมีโอกาสได้เรียนรู้เพื่อปรับปรุงพัฒนางานของตนเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในการวิจัยนี้ ทีมผู้วิจัยกำหนดความร่วมมือด้านการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียน

5. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึงกระบวนการรวมกลุ่มบุคคลหรือองค์กรเพื่อจัดตั้งเครือข่ายและจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์และนักวิชาการในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คณาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาตลอดจนชุมชนใกล้เคียงสถานศึกษา มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปันความรู้แบ่งปันทรัพยากร รวมพลังในการทำงานโดยมีเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในพื้นที่

6. สถาบันผลิตครู หมายถึง คณะ/หน่วยงานที่เปิดสอนด้านครุศาสตร์ / ศึกษาศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษา ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม คือ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

7. เครือข่ายการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง หมายถึง เครือข่ายบุคคลและสถาบันที่มีความสามัคคี มีพันธะสัญญาที่ให้ไว้ต่อกันเพื่อร่วมมือกันทำงานอย่างต่อเนื่อง มีการวางเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ช่วยเหลือเกื้อกูล ฟังฟังอิงกัน มีการแบ่งปันทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในเครือข่าย

8. เครือข่ายการเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ร่วมกัน ผลิต พัฒนา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน โดยมีลักษณะของการช่วยเหลือกันระหว่างแม่ข่ายหลัก แม่ข่ายรอง และลูกข่าย โดยผ่านการเรียนรู้ทางตรง (Face to Face) และผ่านระบบ Weblog

9. นวัตกรรมการบริหารจัดการเครือข่าย หมายถึง รูปแบบ วิธีการ กระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเกิดจากการดำเนินงานในโครงการและได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ และเครือข่ายอื่นๆในโครงการ

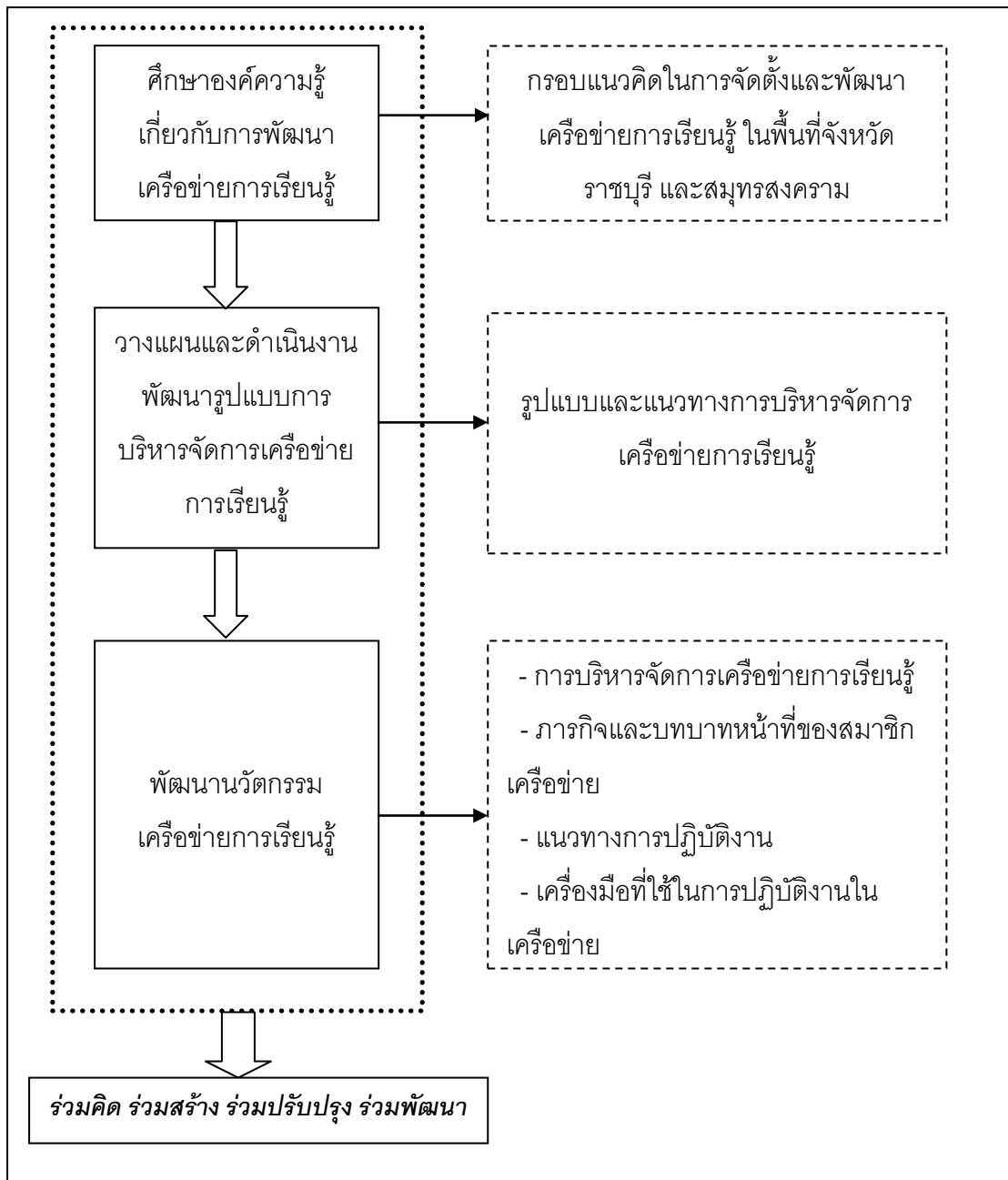
10. Weblog หมายถึง นวัตกรรมการประสานเครือข่ายรูปแบบผ่านทางเว็บไซต์ (Website) รูปแบบใหม่ ด้วยระบบออนไลน์ (Online) เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่าย แบบไม่ต้องเผชิญหน้า

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การพัฒนา รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา เครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม โดยคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นแม่ข่าย หลัก จะทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่รับผิดชอบ คือ ราชบุรี และสมุทรสงคราม โดยความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย สถานศึกษา หน่วยงานจัดการศึกษาในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนและชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน เป็นการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ร่วมกันเรียนรู้ พัฒนา และปรับปรุง ประสิทธิภาพในการทำงานอย่างต่อเนื่อง อันจะทำให้เกิดการพัฒนาคูณาการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน เกิดนวัตกรรมและการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับบริบทและสภาพความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นยังสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาคูณาการการศึกษาในท้องถิ่นอื่น ๆ ได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนา รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา เครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม ใช้การดำเนินงานที่เน้นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคูณาการผู้เรียน (TCID) โดยปรับปรุงมาจากแนวคิดของ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ (2545) และแนวคิดของ สมจิต สวธน์ไพบุลย์ (2551) ซึ่งประกอบด้วย **การร่วมคิด** (Thinking Together: T) **การร่วมสร้าง** (Constructing Together: C) **การร่วมปรับปรุง** (Improving Together: I) และ**การร่วมพัฒนา** (Developing Together: D) โดยในระยะที่ 1 นี้มีกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย (ระยะที่ 1)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่อง การปฏิรูปการศึกษา มาตรฐานการศึกษาของชาติ เครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ การพัฒนารูปแบบ และการวิจัยในชั้นเรียน โดยมีรายละเอียดของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. การปฏิรูปการศึกษา
2. มาตรฐานการศึกษาของชาติ
3. เครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้
4. การพัฒนารูปแบบ
5. การวิจัยในชั้นเรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การปฏิรูปการศึกษา

การพัฒนาอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศในยุคปัจจุบัน ทำให้โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์ที่แผ่กระจายไปทั่วโลกนั้น ส่งผลให้เศรษฐกิจของโลกมุ่งไปที่เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) ความรู้กลายเป็นสิ่งที่มีอำนาจ (Knowledge is powerful) และมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาทั้งในระดับบุคคล ระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและระดับโลก ประเทศที่สามารถสร้างสังคมแห่งความรู้ (Knowledge-based Society) หรือขับเคลื่อนด้วยสังคมฐานความรู้ จะสามารถพัฒนาคนหรือประชากรให้มีคุณภาพและศักยภาพสูง ได้เปรียบในการแข่งขัน และนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ในโลกยุคปัจจุบันประเทศต่าง ๆ จึงพยายามผลักดันประเทศของตนให้เป็นสังคมฐานความรู้ ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) นักการศึกษาที่มีชื่อเสียงของโลกตะวันตกได้กล่าวถึงสังคมฐานความรู้มาตั้งแต่ปี 1994 ว่าสังคมฐานความรู้ หมายถึง สังคมที่สามารถส่งเสริมให้การศึกษาเป็นศูนย์กลางของความรู้ และให้โรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญในการบูรณาการความรู้และการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และต้องพัฒนาความสามารถในการสื่อสารโดยใช้ภาษาสากล (International Language) โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษ ดังนั้น

การพัฒนาประเทศเพื่อก้าวไปสู่สังคมฐานความรู้ จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยการปฏิรูปการศึกษาที่ ส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีคุณภาพ ส่งเสริมการสอนภาษาต่างประเทศ ส่งเสริม การเผยแพร่และเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ(C&T-Information and Communications Technology) ตลอดจนการส่งเสริมความร่วมมือในด้านความรู้กับเครือข่ายต่างๆ ที่จะช่วยทำให้คน ในสังคมสามารถเข้าถึงความรู้อย่างหลากหลายและนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549ก : 1, 3)

ประเทศไทยได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม เน้นการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545 – 2559 ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การปฏิรูปการศึกษาให้ ความสำคัญกับการปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอน โดยได้ประกาศเจตนารมณ์ในปี พ.ศ. 2549 เป็นปีแห่งการปฏิรูปการเรียนการสอน ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เพื่อให้ครูและผู้เรียนปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน เน้นการคิดวิเคราะห์ และ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เน้นภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ รวมทั้งทักษะ การอ่าน พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม ทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ใน ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษได้ประกาศใช้แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการเรียน การสอนภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ (พ.ศ.2549 – 2553) ในปัจจุบันรัฐบาล ได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ เน้นการขยายโอกาสทาง การศึกษา โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ สร้างความตระหนัก ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และความสมานฉันท์ พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของ กระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสถาบันครอบครัว ชุมชน ศาสนา และสถานศึกษา การจัดการศึกษา เน้นการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่สถานศึกษาและท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและ ภาคเอกชน เพื่อให้การศึกษาสร้างคนและสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพ และ ประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549ก : 79)

การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายรัฐบาล มีประเด็นสำคัญ 2 เรื่อง คือ (จรรยา ชูลาภ. 2544 : ออนไลน์)

1) การปฏิรูประบบโครงสร้างการบริหารการศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแต่เดิมเป็นอำนาจของส่วนกลาง

2) การปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา มีส่วนสำคัญที่ต้องดำเนินการ 4 ส่วน ดังนี้

2.1) การปฏิรูปหลักสูตร ประกอบด้วยหลักสูตรแกนกลางที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาที่ทุกสถานศึกษาต้องจัดทำเป็นของตนเอง โดยผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ซึ่งโรงเรียนสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสมของท้องถิ่น (ไพรัช สุแสนสุข และบรรเจอดพร รัตนพันธุ์ 2545 : ออนไลน์)

2.2) การปฏิรูปการเรียนการสอน โดยเน้นการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญหมายความว่า ครูต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนที่让孩子มีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น แสดงออกตามความสามารถและวัยที่เหมาะสม เป็นการให้อิสระทางความคิด ไม่ใช่สอนให้กระบวนการคิด ความรู้ก็จะติดอยู่กับเด็กตลอดไป ครูจะมีส่วนสำคัญมากสำหรับการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบนี้

2.3) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาครูให้ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาครูต้องดำเนินการพัฒนาใน 2 เรื่อง คือ พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป และพัฒนาให้สามารถนำวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่มาใช้ได้

2.4) การปฏิรูปการวัดผลและประเมินผล โดยเน้นการกำหนดมาตรฐานการประเมินโดยครูทั้งระบบมีการประเมินภายในโรงเรียนและการประเมินจากหน่วยงานภายนอก จากการติดตามความเคลื่อนไหวในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549ข : 3, ก - ข) พบว่าหลายประเทศในภูมิภาคเอเชีย เช่น ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐสิงคโปร์ และมาเลเซีย ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านและมีความสัมพันธ์กับประเทศไทยอย่างใกล้ชิดทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและวัฒนธรรม ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาเป็นอย่างดี และได้มีการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยปรับเปลี่ยนจุดเน้นเพื่อให้ทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์

ประเทศที่ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา สามารถก้าวสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง และมีศักยภาพในการแข่งขัน ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และสิงคโปร์ มีผลจากปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศดังกล่าวจะให้ความสำคัญกับการมองอนาคตหรือการกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อวางรากฐานและเตรียมประชากรให้พร้อมสำหรับอนาคต กำหนดทิศทาง/นโยบาย และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน สามารถดำเนินงานให้บรรลุผลเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ได้ให้ความสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาพลเมืองทั้งด้านความรู้และคุณธรรม โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพ ศักยภาพของประชากร ควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยเน้นการพัฒนาและปลูกฝังตั้งแต่ยังเยาว์วัย เพื่อให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีทั้งคุณภาพและคุณธรรม

จุดเด่นในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในกลุ่มภูมิภาคเอเชียที่น่าสนใจ มีดังนี้

1) **ประเทศญี่ปุ่น** มีจุดเด่นในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดี (Character Building) ให้กับเด็กและเยาวชน เน้นการปลูกฝังความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย จิตสำนึกต่อส่วนรวม ความรักชาติ ความตระหนักในคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ และการมีส่วนร่วมในสังคมนานาชาติ โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อผลิตคนเก่งยอดเยี่ยม

2) **ประเทศเกาหลีใต้** มีจุดเด่นในการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นพลโลก (Global Citizen) มีโลกทัศน์ที่กว้าง มีทัศนคติที่เปิดรับต่อความแตกต่าง หลากหลาย มีความเข้าใจในประเพณี และวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ มีความรักและความภาคภูมิใจในชาติ และเอกลักษณ์ของชาติ โดยให้ความสำคัญกับ การส่งเสริมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และส่งเสริมความเป็นเลิศทางการศึกษา (Elite Education)

3) **สาธารณรัฐประชาชนจีน** มีจุดเด่นในการปฏิรูปการศึกษายุคใหม่เพื่อสร้างสังคมที่ดี (Well – to – do Society) ในขณะเดียวกันก็เน้นการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชาติ

4) **สาธารณรัฐสิงคโปร์** มีจุดเด่นในการเสริมสร้างโรงเรียนนักคิด (Thinking School) เพื่อผลิตผู้นำที่มีความคิดใหม่ๆ สามารถแก้ปัญหาใหม่ๆ โดยใช้การศึกษาพัฒนา ศักยภาพของประเทศ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและความสมานฉันท์ของคนในชาติ

5) **ประเทศมาเลเซีย** มีจุดเด่นในการเสริมสร้างโรงเรียน “Smart School” เป็นโรงเรียนที่มีความก้าวหน้า ทันสมัย เน้นเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ เพื่อก้าวสู่ความเป็นนานาชาติ ในขณะเดียวกันก็มุ่งพัฒนาพลเมืองให้มีความรักชาติ และดำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติ

สำหรับประเทศในแถบยุโรป เช่น ประเทศอังกฤษ ได้มีความพยายามปฏิรูปการศึกษา ในหลายมิติ เช่น ปฏิรูประบบการเงินทางการศึกษา ปฏิรูประบบบริหารจัดการการศึกษา ปรับปรุงมาตรฐานหลักสูตร ปรับปรุงการวัดและการประเมินผลการศึกษา ตรวจสอบคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษา พัฒนาระบบการบริหารการศึกษาในระดับท้องถิ่น ปรับบทบาทหน้าที่ของ รัฐบาลกลาง จัดให้มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ตลอดจนการคัดเลือกนักเรียน นักศึกษา ฯลฯ นอกจากนี้ยังพบว่า ในรอบ 20 ถึง 50 ปี ที่ผ่านมา แต่ละประเทศทั่วโลกได้เพิ่ม งบประมาณเพื่อการปฏิรูปการศึกษาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2549 นั้นประมาณกัน ว่ารัฐบาลทั่วโลกใช้จ่ายเงินเพื่อการปฏิรูปการศึกษาถึง 2 trillions dollars (2 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ อเมริกา) โดยสำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ระหว่างปี พ.ศ. 2513 ถึง 2548 พบว่ามี ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 73 มีการจ้างครูเพิ่มขึ้นเพื่อลดอัตราส่วนของครูต่อ นักเรียน และได้ทดลองปฏิรูประบบบริหารการศึกษา กระจายอำนาจให้โรงเรียน และจัดโรงเรียน ให้มีขนาดเล็กลง เช่นเดียวกับประเทศนิวซีแลนด์ ที่ทำการปฏิรูประบบบริหารการศึกษากระจาย อำนาจไปสู่โรงเรียน ปฏิรูปโครงสร้างการศึกษา มีคณะกรรมการบริหารโรงเรียนและสถาบัน ของรัฐบาลกลางลง (พจน์ สะเพียรชัย. 2551 : 5 – 7)

การปฏิรูปการศึกษาจะล้มเหลวโดยสิ้นเชิงหากไม่มีการปฏิรูปเรื่องครูอย่างเป็น ระบบเพราะครูเป็นด่านหน้าและกลไกสำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เด็กไทยเก่ง ดี มี สุข เพื่อจะได้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของประเทศ แต่การผลิตและพัฒนาครูเท่าที่เป็นอยู่ ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถตอบโจทย์การปฏิรูปที่ต้องการให้ครูเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ และปรับ บทบาทให้ทันกับความก้าวหน้าของวิทยาการและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547ข : 19)

พจน์ สะเพียรชัย (2551 : 5 – 11) กล่าวถึงครูกับการปฏิรูปการศึกษาไว้ว่า คุณภาพ การศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะจากการติดตามผลการปฏิรูป การศึกษาในหลายๆ ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วยพบว่าการลงทุนเป็นจำนวนมากเพื่อการ ปฏิรูปการศึกษา การจัดโรงเรียนให้มีอัตรากำลังมากขึ้น การลดจำนวนนักเรียนในแต่ละชั้นให้น้อยลง การลดอัตราส่วนของครูต่อ นักเรียน การปรับโครงสร้างการบริหารการศึกษา ตลอดจนการกระจาย อำนาจการบริหารการศึกษา แต่ปรากฏผลตรงกันหลายประเทศว่า ผลการเรียนรู้ของนักเรียน ไม่ได้พัฒนาขึ้นตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษา แต่ระบบโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ กลับพบว่า การเลือกคนเก่งและคนดีมาเป็นครู การพัฒนาครูผู้สอนให้มีประสิทธิภาพ และ จัดระบบให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กนักเรียนทุกคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็น

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จ คณะผู้วิจัยของแม็คคินซีรีพอร์ต (Mc Kinsey Report) พบว่า ในระหว่างประเทศที่ได้ชื่อว่ามีระบบโรงเรียนที่ดี (High – Performing School System) เห็นตรงกันว่า ควรปรับปรุงวิธีการสอนของครู เพราะว่าการสอนของครูมีผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต ประเทศที่มีระบบโรงเรียนที่ดีนั้นปฏิบัติตรงกัน โดยการปรับปรุงใน 3 ประเด็น คือ

- 1) เลือกคนที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมเป็นครู
- 2) พัฒนาคอนที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมเป็นครู ให้เป็นครูที่มีประสิทธิภาพ เพราะการที่จะปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียน ก็ต้องปรับปรุงการสอนของครู
- 3) มีระบบและเป้าหมายในการสนับสนุนครูที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าเด็กนักเรียนแต่ละคน และทุกคนสามารถรับประโยชน์สูงสุดจากการสอนที่ดีของครู

ดังนั้น เพื่อให้ครูทั้งภาครัฐและเอกชนมีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ให้สังคมมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในวิชาชีพครู และเพื่อให้ครูมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และมีความมั่นคงในวิชาชีพ คณะกรรมการอำนวยการปฏิรูปการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงได้เสนอยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปด้านการผลิตและการพัฒนาครูไว้ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547ข : 21 – 26)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การฟื้นฟูศรัทธาวิชาชีพครู โดยการ

- 1) ปรับปรุงและพัฒนาระบบการดูแลมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ให้สภาครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นองค์กรดูแลวิชาชีพที่ต้องทำงานในเชิงรุก ส่วนในระดับสถานศึกษาให้มีคณะบุคคลทำหน้าที่เฝ้าระวัง ตรวจสอบและดูแลการปฏิบัติงานของครูให้เป็นไปตามมาตรฐานจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพ โดยให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพภายใน
- 2) เร่งรัดให้มีระบบการติดตามผลการปฏิบัติงานที่เข้มข้น การเลื่อนวิทยฐานะครูให้เป็นไปตามผลการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง มีแรงจูงใจให้ครูได้รับค่าตอบแทนเพิ่มเติมจากเงินเดือน เช่น วิทยฐานะ เงินค่าตอบแทนอื่นเนื่องจากมีชั่วโมงสอนเกินเกณฑ์เงินค่าตอบแทนครูที่สอนในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น โดยพิจารณาตามผลการปฏิบัติงาน และตามคุณภาพของงาน และเร่งรัดการใช้ระบบแรงจูงใจในวิชาชีพใหม่ที่ผูกอยู่กับการประเมินมาตรฐานวิชาชีพและโครงสร้างเงินเดือนให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อครูโดยเร็วที่สุด
- 3) ยกย่องตอบแทนครูดี และมีมาตรการจูงใจให้คนเก่งคนดีให้อยู่ในวิชาชีพต่อไป

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาศักยภาพครูประจำการ โดย

- 1) ทบทวนการจัดทำแผนพัฒนาครูให้เป็นแผนบูรณาการอย่างแท้จริง เป็นแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง ระยะยาว โดยมีคณะกรรมการกำกับดูแลในภาพรวม กำหนดกลไก เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน รวมทั้งติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อลดความซ้ำซ้อนและประหยัดงบประมาณ
- 2) ส่งเสริมและสนับสนุนรูปแบบการพัฒนาครูที่เป็นบูรณาการการวิจัยปฏิบัติการ และการฝึกอบรมเข้าด้วยกัน
- 3) เร่งสนับสนุนให้มีการพัฒนาครูประจำการด้วยระบบเครือข่าย โดยใช้เครือข่ายครูผู้นำ องค์กรครู ชมรมครู และสมาคมครูในเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินงานด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย อาทิ
 - 3.1) ให้ครูต้นแบบ ครูแห่งชาติ และครูแกนนำเป็นเครือข่ายในการพัฒนาครู มีสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำเชิงวิชาการ
 - 3.2) แบ่งกลุ่มเป้าหมายครูประจำการตามเขตพื้นที่การศึกษา และมอบให้สถาบันอุดมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา รับผิดชอบการพัฒนาและติดตามประเมินผล ทั้งนี้ให้นับพัฒนากรู่มผู้บริหารด้วย เพื่อให้ผู้บริหารเป็นผู้นำและสนับสนุนการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
 - 3.3) เร่งศึกษาข้อมูลในระดับเขตพื้นที่การศึกษาโดยเร็ว เกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของครู นักเรียน รวมทั้งศักยภาพของกลุ่มครู ชมรมครู และเครือข่ายครูต้นแบบ และวิทยากรในพื้นที่ เพื่อวางแผนปฏิบัติการระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาครูตามศักยภาพและความต้องการของแต่ละพื้นที่และสถานศึกษา
 - 3.4) พัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ เพื่อเป็นหลักในการวางเครือข่ายการพัฒนาครูในแต่ละพื้นที่ ตามศักยภาพ ความพร้อม และสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่เป็นกลไกหลักของการพัฒนาครูในพื้นที่ โดยวิถีทางต่าง ๆ เช่น การปรับเงื่อนไขหลักสูตรบัณฑิตศึกษาให้หลากหลายรองรับการเพิ่มพูนความรู้ของครู โดยมีการประกันคุณภาพที่ชัดเจน
 - 3.5) สนับสนุนให้มีโครงการพิเศษในลักษณะโครงการอาสาสมัครหรือโครงการขนาดเล็ก โดยมีองค์กรต่างๆ และภาคเอกชนเข้ามาร่วมเป็นตัวเร่ง เพื่อให้เกิดการระดมทรัพยากรจากภายนอก เนื่องจากการพึ่งทรัพยากรของรัฐเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ

- 4) เร่งพัฒนาครูประจำการ โดยมีระบบสนับสนุนเพิ่มเติม เช่น ระบบคู่มือการฝึกอบรม ระบบ E-Learning และ Distance Learning รวมถึงการพัฒนาครูในสาขาที่ขาดแคลน อาจใช้ระบบพี่เลี้ยงในรูปแบบโครงการวิจัยพัฒนาระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับครูในพื้นที่ ใช้กลไกการสื่อสารสาธารณะมาเป็นสื่อในการพัฒนา ด้วยรูปแบบที่หลากหลายเข้าถึงครูทุกพื้นที่ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและความมั่นใจในเนื้อหาและวิธีสอนให้ครูประจำการ
- 5) เร่งพัฒนาครู โดยใช้ PDCA คือ Plan Do Check Act กำกับ เพื่อให้ครูปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน มีการสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างผู้บริหารและผู้บริหารระดับต่างๆ และมีระบบการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีมาตรการที่เด็ดขาดที่ทำให้บุคคลที่อยู่ในข่ายต้องปรับปรุงต้องพัฒนาตัวเองให้ได้
- 6) เร่งแก้ปัญหาความมั่นคงและความก้าวหน้าในวิชาชีพของครูอัตราจ้าง เพื่อเปิดโอกาสให้ครูเหล่านี้ได้รับการพัฒนาและสร้างสรรค์งานเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองได้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การผลิตครูแนวใหม่ โดย

- 1) ให้มีการจัดทำแผนและเป้าหมายการผลิตครูที่ชัดเจน มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ และให้มีคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยระบบ กระบวนการและแผนการผลิตครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และมีระบบสารสนเทศความต้องการครู เพื่อปฏิรูประบบวางแผนผลิตครู
- 2) เร่งรัดให้สถาบันผลิตครูและหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ กำหนดรูปแบบหลักสูตรการผลิตครูแนวใหม่ เพื่อให้ความชัดเจนทั้งในแง่ระยะเวลา เนื้อหา และวิธีการจัดการเรียนการสอน โดยให้เชื่อมโยงกับคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพและสมรรถนะพื้นฐานของครู (Core Competency) ที่ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติเฉพาะตัว และการให้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู
- 3) เร่งรัดให้มีการประสานการวางแผนการผลิตให้เหมาะสมกับความเป็นเลิศของสาขาวิชาในแต่ละสถาบัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และแก้ปัญหาการผลิตที่เกินความต้องการ
- 4) เร่งสนับสนุนแผนการปฏิรูปสถาบันผลิตครู โดยเฉพาะในด้านการปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาให้เป็นรูปธรรม รวมทั้งการสนับสนุนแผนพัฒนาคณาจารย์ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ให้เป็นลำดับความสำคัญ มีทุนพัฒนาอาจารย์ทดแทนอาจารย์ที่เกษียณ มีระบบวิจัยแห่งชาติทางการศึกษา และระบบประเมินคุณภาพหลักสูตร

ครู และการกำหนดสมรรถนะหลักของบัณฑิตครู เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คณะครูศาสตร์และศึกษาศาสตร์

- 5) เร่งรัดให้มีการแก้ไขปัญหาครูขาดแคลน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น หลักสูตรระยะสั้น หรือหลักสูตรเร่งรัด โดยการอบรมผู้ที่จบปริญญาสาขาอื่นมาต่อยอดในวิชาชีพครู
- 6) สนับสนุนเส้นทางการเข้าสู่วิชาชีพครูให้มีความหลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้คนดี คนเก่ง เข้ามาเรียนครูมากขึ้น เช่น กำหนดทุนและโควตาตามจังหวัดสาขาวิชาให้ผู้ประสงค์จะเรียนครู รวมทั้งเร่งปรับค่าตอบแทนและแรงจูงใจ เพื่อจูงใจให้คนดี คนเก่งเข้าสู่วิชาชีพครู

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เชิงบริบทและเงื่อนไข โดย

- 1) ผลักดันการทำงานของเขตพื้นที่การศึกษา และระบบบริหารจากฐานโรงเรียนให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว เพื่อรองรับการทำงานพัฒนาครูในแต่ละพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเครือข่าย ICT ในโรงเรียนและท้องถิ่นชนบท เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และกลไกการเรียนรู้สมัยใหม่อย่างทั่วถึงและสามารถกระตุ้นการพัฒนาครูทั้งในเชิงเนื้อหาและวิธีการสอนได้อย่างเต็มที่
- 3) พัฒนาประสิทธิภาพระบบงบประมาณใหม่ที่เน้นผลงานเพื่อกระตุ้นกระบวนการตรวจสอบแนวโน้มให้มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ผลงานความก้าวหน้าของการดำเนินนโยบายด้านต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม
- 4) เร่งรัดการจัดตั้งสถาบันพัฒนาและส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) เพื่อเป็นหน่วยงานกลางทำหน้าที่เป็นสถาบันแม่ข่ายในการประสานการพัฒนาและส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ รวมทั้งเร่งรัดให้มีการสำรวจงบประมาณเพื่อการพัฒนาครูของหน่วยงานต่างๆ และให้มีการเตรียมการโอนงบประมาณดังกล่าวมารวมไว้ที่หน่วยงานกลาง

2. มาตรฐานการศึกษาของชาติ

(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548ก : 1-9)

อุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาของชาติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภาต่างมีอุดมการณ์และหลักการการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคม

แห่งการเรียนรู้และเพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาคนได้
อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์

อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษาคือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและสร้าง
สังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่าง
สมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง
มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน
และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมใน
การจัดการศึกษาได้ตรงความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่า
การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ
อย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติเพื่อให้
เป็นไปตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาดังกล่าว

มาตรฐานการศึกษาของชาติ

มี 3 มาตรฐาน และ 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและ พลโลก

คนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การ
พัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย
พัฒนาคนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการทั้งในด้านสุขภาพร่างกาย
และจิตใจ สติปัญญาความรู้และทักษะคุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์และอยู่ในสังคมได้
อย่างปกติสุข

ตัวบ่งชี้

1.1 กำลังกายกำลังใจที่สมบูรณ์

1.1.1 คนไทยมีสุขภาพกายและจิตที่ดีมีพัฒนาการด้านร่างกายจิตใจสติปัญญา
เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

1.2 ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคม

1.2.1 คนไทยได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

1.2.2 คนไทยมีงานทำและนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงานและสร้างประโยชน์ให้

สังคม

1.3 ทักษะการเรียนรู้และปรับตัว

1.3.1 คนไทยสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ทันโลก รวมทั้งมีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

1.3.2 คนไทยสามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดีและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

1.4 ทักษะทางสังคม

1.4.1 คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสังคมมีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

1.4.2 คนไทยมีความรับผิดชอบเข้าใจ ยอมรับ และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสามารถแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมโลกโดยสันติวิธี

1.5 คุณธรรมจิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

1.5.1 คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต

1.5.2 คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคมมีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดีเป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

มาตรฐานที่2 แนวการจัดการศึกษา

จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานการจัดการจัดการเรียนรู้อันเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเป็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิดได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตรงตามความต้องการและมีความสุขในการเรียนรู้ ครูคณาจารย์รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลเตรียมการสอนและสื่อที่ผสมผสานความรู้สากลกับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้จัดหาและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้อันเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับ

1. ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ครู คณาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และสมาชิก

ชุมชน

2. ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ หลักการบริหารจัดการและหลักธรรมาภิบาล

ตัวบ่งชี้

- 2.1 การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ
- 2.1.1 มีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนทุกระบบสอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน
- 2.1.2 ผู้เรียนมีโอกาส/สามารถเข้าถึงหลักสูตรต่างๆที่จัดไว้อย่างทั่วถึง
- 2.1.3 องค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย
- 2.1.4 มีการพัฒนานวัตกรรมจัดการการเรียนรู้ สื่อเพื่อการเรียนรู้และการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- 2.2 มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ
- 2.2.1 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ
- 2.2.2 ผู้บริหารครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษามีคุณธรรมมีความพึงพอใจในการทำงานและผูกพันกับงานมีอัตราการออกจากงานและอัตราความทำผิดวินัยลดลง
- 2.2.3 มีแนวโน้มในการรวมตัวจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานเฉพาะกลุ่มและติดตามการดำเนินการดำเนินงานของบุคลากรและสถานศึกษา ตลอดจนการสั่งสมองค์ความรู้ที่หลากหลาย
- 2.3 มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน
- 2.3.1 องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามสภาพท้องถิ่น สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน
- 2.3.2 ผู้รับบริการ/ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา
- 2.3.3 มีการกำหนดระบบประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและสามารถรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกได้

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ / สังคมแห่งความรู้

การสร้างวิถีการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม สื่อและเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไก เพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายโดยการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนไทยในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ

ตัวบ่งชี้

3.1 การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็น สังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

3.1.1 สถานศึกษาร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุก ระดับ ร่วมจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และให้บริการวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่ การพัฒนาคนในชุมชนเพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและคนไทยมีการเรียนรู้ตลอด ชีวิต

3.1.2 ชุมชนเป็นที่ตั้งขององค์กรที่มีบริการทางการศึกษามีสถานภาพเป็นสังคม แห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ มีความปลอดภัย ลดความขัดแย้ง มีสันติสุข และมีการพัฒนา ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

3.2 การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้และกลไกการเรียนรู้

3.2.1 ศึกษาวิจัยสำรวจจัดหาและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

3.2.2 ระดมทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุ ภูมิปัญญาและอื่นๆ) และความร่วมมือจากภายในและภายนอกสถานศึกษา ในการสร้าง กลไกการเรียนรู้ทุกประเภทเพื่อให้คนไทยสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้จริง

3.2.3 ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาประเทศ

3.3 การสร้างและจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

3.3.1 ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชนองค์กรทุกระดับและองค์กรที่จัดการศึกษามีการสร้าง และใช้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

3. เครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้

ความหมายของความร่วมมือ

ตามความหมายใน New Webster's Dictionary of the English Language (Webster. 1985 : 224, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 16) ความร่วมมือ (Cooperation) หมายถึง การร่วมกระทำหรือร่วมแสดงออกเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

ดูเบรียน และไอร์แลนด์ (Dubrion and Ireland. 1993 : 86 – 87, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 16) ได้สรุปไว้ว่าความร่วมมือ คือ การที่คนตั้งแต่สองคน หรือ สองหน่วยงาน/องค์กรขึ้นไป มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและร่วมกันปฏิบัติภารกิจ อาจจะเพื่อบรรลุ เป้าหมายเดียวกันหรือคนละเป้าหมายก็ได้ด้วยการระดมทรัพยากรร่วมกัน ร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติและลงมือปฏิบัติ อีกทั้งมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติและ/หรือร่วมรับผลประโยชน์จากการปฏิบัติ โดยภายใต้การปฏิบัติร่วมกัน ดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อตกลงและความเป็นอิสระโดยไม่ขึ้นต่อกัน

นอกจากนั้น ดูเบรียน และไอร์แลนด์ (Dubrion and Ireland. 1993 : 125, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 16) ยังได้กล่าวถึงสาเหตุของความร่วมมือระหว่างกัน และกัน 3 ประการ ได้แก่

1. ยอมรับถึงความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน
2. มีลักษณะจะต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันบ้างบางส่วน
3. มีการแสดงออกถึงความจำเป็นหรือความต้องการที่จะพึ่งพาอาศัยกันใน

ระดับปฏิบัติการ

นอกจากนี้ คูมส์ (Coombs. 1981 : 41, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 16) อธิบายว่าการแยกความหมายกันให้ชัดเจนระหว่าง “ความร่วมมือ” กับ “การประสานงาน” เพราะความร่วมมือมีความหมายที่กว้างและลึกซึ้งกว่าการประสานงาน โดยความร่วมมือเป็นเรื่องของการตั้งเป้าหมายและปฏิบัติงานร่วมกันอย่างชัดเจน ส่วนการประสานงานเป็นเพียงการกำหนดข้อตกลงร่วมกันที่จะไม่ก้าวก่ายซึ่งกันและกัน

ทอมป์สัน (Thompson. 1958, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 17)

ได้กล่าวถึงความหมายของความร่วมมือว่า เป็นกระบวนการที่องค์กรหนึ่งได้ร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อมที่มีความมุ่งหมายเฉพาะเจาะจงโดยมีการกระทำร่วมกันซึ่งการกระทำร่วมกันระดับต่ำสุด คือ การเจรจาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและบริการต่าง ๆ ซึ่งกันและกันระดับสูงขึ้นมา คือ การตั้งหน่วยงานต่าง ๆ มาร่วมงานด้วยหรือเข้ามาเป็นพวก และการรวมกำลัง ซึ่งเป็นระดับของการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน จัดเครือข่ายการทำงาน (Networking) และจัดบทบาทหน้าที่ รวมทั้งเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงานร่วมกัน (Sense of Belongings) ส่วน ธีระพงษ์ แก้วหาวงศ์ (2542 : 17, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 17) ได้ให้ความหมายของความร่วมมือว่า เป็นการร่วมกันปฏิบัติงานของทั้งบุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานเพื่อให้บรรลุทั้งวัตถุประสงค์ของงานหรือหน่วยงานโดยอาศัยลักษณะการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ หรือร่วมกันกำหนดวิธีการ หรือเลือกอำนวยความสะดวกในทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ สำหรับ เรวัต ชาติวิศิษฏ์ (2539 : 115, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 17) ได้อธิบายว่า หากความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเป็นไปในทางร่วมมือกันแล้ว จะมีผลดีในแง่ที่ทรัพยากรถูกใช้ไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ลดความซ้ำซ้อนของงานและไม่ก้าวก่ายซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ความคิดริเริ่มในโครงการใหม่ ๆ จะเกิดขึ้นได้อย่างสะดวก ทั้งนี้เพราะไม่ต้องเกรงว่าจะต้องไปแย่งชิงทรัพยากรกับองค์กรอื่น ๆ โดยที่ต่างคนต่างไม่รู้ว่า ใครกำลังทำอะไรอยู่ก่อนแล้ว จึงเป็นการลดอุปสรรคในการทำงานลงได้ และจากการศึกษาของดูเบรียน และไอร์แลนด์ (Dubrion and Ireland.1993 : 124 – 125, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 17) เกี่ยวกับผลกระทบที่องค์กรหนึ่งแต่งตั้งสมาชิกของอีกองค์กรหนึ่งให้เข้าร่วมอยู่ในคณะกรรมการที่ปรึกษาได้ช่วยก่อให้เกิดประสิทธิผลในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างองค์กร และมากกว่าองค์กรที่ไม่มี การสร้างความสัมพันธ์ นอกจากนั้นการวิจัยของอุไรวรรณ คะนิงสุขเกษม และอมรา สุนทรธาดา (2532 : 53, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 17) ยังพบว่าการสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ทำให้การปฏิบัติงานของแต่ละองค์กรเกิดประสิทธิผลมากขึ้น

ความสำคัญของความร่วมมือ

พาร์สันส์ (Parsons. 1990 : 69 – 77, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 17-19) ได้กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structure Functional Theory) ซึ่งสรุปได้ว่าสังคมเป็นระบบย่อยระบบหนึ่ง ที่ประกอบด้วยระบบย่อย ๆ เป็นชั้น ๆ (Hierachy of Subsystem) ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระบบการกระทำทุกระบบไม่ว่าจะเป็นระบบวัฒนธรรม ระบบสังคม และระบบอินทรีย์ภาพจะมีการสร้างสมดุลเพื่อการอยู่รอด กล่าวคือ

1. มีการปรับตัว (Adaptation) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการกระทำ
2. มีการบูรณาการโดยการรวมหน่วย (Integration) เพื่อให้เกิดความร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันและกัน
3. มีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (Goal Achievement) ซึ่งหมายถึงการระดมทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งหาวิธีการเพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย และ
4. มีการคงไว้ซึ่งไว้แบบแผน และลดความตึงเครียด (Pattern Maintainance and Tension Management) หมายถึง การกระทำซึ่งกันและกันของระบบ หรือกลุ่มจะต้องรักษาแบบแผนของการปฏิบัติ หรือการโต้ตอบซึ่งกันและกัน และลดความตึงเครียดเพื่อการรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ และความรู้สึกของสมาชิก เพื่อความมั่นคงของระบบ

จากทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ที่กล่าวถึงการสร้างความสมดุลเพื่อการอยู่รอดของระบบการกระทำทุกระบบดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การบูรณาการโดยการรวมหน่วย (Integration) เพื่อให้เกิดความร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันและกัน เป็นรูปแบบหนึ่งของการรักษาความสมดุลของสังคมหรือองค์กร กล่าวคือ เมื่อส่วนประกอบหนึ่งของสังคมหรือองค์กรเปลี่ยนแปลงไป ส่วนประกอบอื่นจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เพื่อให้เกิดความสมดุล เพื่อการอยู่รอด โดยที่อาจมีการปรับตัวเข้าหากัน มีการระดมทรัพยากรต่าง ๆ มีการพัฒนากลยุทธ์หรือเทคนิคในการดำเนินงาน ขณะเดียวกันก็ยังคงต้องรักษาแบบแผนของการปฏิบัติบางอย่างไว้ และหาวิธีการลดความตึงเครียดเพื่อความมั่นคงของระบบหรือสังคมดังกล่าว

สำหรับระบบความสัมพันธ์ที่มีต่อกันและกัน นอกจากสมาชิกจะต้องคำนึงถึง “หน้าที่” (Function) ซึ่งหมายถึงบทบาทของสมาชิกที่มีต่อกลุ่ม หรือแนวประพฤติปฏิบัติที่โต้ตอบซึ่งกันและกันของบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสังคมนั้น โดยหน้าที่มี 2 ประเภทคือ หน้าที่ที่เป็นวัตถุประสงค์โดยตรง คือหน้าที่ที่มุ่งให้เกิดผลจากการกระทำโดยตรง ซึ่งก่อให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงหรือหับตัวของระบบ และหน้าที่แฝง คือ หน้าที่ที่ก่อให้เกิดผลโดยไม่ได้ตั้งใจภายใต้สถานการณ์เดียวกัน

นอกจากนี้ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ยังอธิบายให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ที่มีต่อกันและกัน และพัฒนาการของสังคมที่พยายามสร้างสรรค์กระบวนการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความจำเป็น พัฒนาการอย่างหนึ่งที่สังคมสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อการเผชิญกับปัญหาและความจำเป็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น คือ การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งช่วยอธิบายให้เห็นการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะทางโครงสร้าง โดยพาร์สันส์ได้อธิบายให้เห็นถึงวิธีการศึกษากลุ่มที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งตามทฤษฎีของพาร์สันส์มีขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ระบบต่าง ๆ จะสามารถดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมีการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิผลกล่าวคือ ต้องศึกษาว่าอะไรคือลักษณะจำเป็นในระดับต่าง ๆ ในการพัฒนากลุ่ม
 2. ต้องศึกษาความสัมพันธ์ในเชิงโครงสร้างและกระบวนการในการปฏิบัติหน้าที่ตามความจำเป็นที่จะต้องตอบสนอง
 3. ถ้าไม่สามารถตอบสนองความจำเป็นได้ จะต้องหากกลไกอื่นมาทดแทนเพื่อให้ระบบสามารถทำงานได้ตามปกติอย่างมีประสิทธิภาพ
 4. ต้องศึกษาและพัฒนาโครงสร้างที่จะทำให้ระบบสามารถทำงานได้
- การบริหารภายใต้ความร่วมมือจึงมีความสำคัญสรุปได้ดังนี้ (มงคล ด้านธานินทร์ และคณะ 2533: 119 -120 ; ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ 2542: 18, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญญอนันตพงษ์. 2546: 19-20)

1. ความร่วมมือนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนทรัพยากรบุคคล และวัสดุอุปกรณ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการพัฒนางาน และการประสานงานทางวิชาการ
2. ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันในระดับนโยบาย ทั้งในด้านการวางแผน การปฏิบัติงานและการร่วมมือในการติดตามตรวจสอบโครงการต่าง ๆ
3. เป็นการระดมทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและช่วยแก้ไขหรือ ผ่อนคลายปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรได้ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรบุคคล สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้องค์กรสามารถคงเหลือเพิ่มมาตฐานของผลผลิตและบริการไว้ได้

4. ทำให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ในเรื่องของข้อแตกต่างและวิธีการทำงานของทั้งสองฝ่าย และหากความร่วมมือมีประสิทธิภาพแล้ว องค์การความร่วมมือจะมีความเข้มแข็งและมีอำนาจในการต่อรองกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ

จากความหมายและความสำคัญของความร่วมมือดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความร่วมมือ คือ การร่วมกันปฏิบัติการกิจของบุคคล กลุ่มหรือองค์กร ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย วางแผนงาน กระบวนการทำงาน การติดตามและประเมินผลงาน การระดมวางแผนการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อการบรรลุเป้าหมายเดียวกันหรือต่างเป้าหมายกันก็ได้ โดยการร่วมกันปฏิบัติการกิจดังกล่าวอยู่ภายใต้การร่วมรับผิดชอบ และรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งหากความร่วมมือมีการประสานงานกันดีแล้วจะทำให้ทรัพยากรถูกใช้ไปอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ช่วยลดความซ้ำซ้อนของงานและไม่ก้าวก่ายซึ่งกันและกัน และก่อให้เกิดประสิทธิผลในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างองค์กร ช่วยทำให้องค์กรสามารถคงหรือเพิ่มมาตรฐานของผลผลิตและบริการไว้ได้ และจากแนวคิดการบริหารและการพัฒนาตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของ พาร์สันส์ดังกล่าว สามารถนำมาปรับใช้ได้กับระบบอุดมศึกษา กล่าวคือระบบอุดมศึกษาซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาเป็นเพียงระบบย่อยระบบหนึ่งภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคม เมื่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเปลี่ยนแปลงไป ระบบการศึกษา ซึ่งรวมทั้งระบบอุดมศึกษาก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เพื่อการอยู่รอดและรักษาความสมดุลของระบบหรือองค์กร และรูปแบบของการปรับตัวโดยการสร้างความสมดุลเพื่อการอยู่รอด รูปแบบหนึ่ง ก็คือ การบูรณาการโดยการรวมหน่วย (Integration) เพื่อให้เกิดความร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีการปรับตัวเข้าหากัน มีการระดมทรัพยากรต่าง ๆ มีการพัฒนากลยุทธ์หรือเทคนิคในการดำเนินงาน เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับองค์กร โดยที่ระบบหรือองค์กรยังคงต้องรักษาแบบแผนของการปฏิบัติที่สำคัญไว้ และขณะเดียวกันต้องหาวิธีการผ่อนคลายหรือลดความตึงเครียดของการปรับระบบ ซึ่งวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ก็คือ การให้อิสระกับองค์กรสมาชิกในการปฏิบัติการกิจภายใต้เงื่อนไขความร่วมมือโดยไม่สูญเสียพันธะหรือข้อตกลงที่มีต่อกัน

หลักการและแนวปฏิบัติของความร่วมมือ

ในการทำงานร่วมกันที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จตามนโยบายและเป้าหมายที่ต้องการนั้น เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์ (2539 : 119 – 120, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญญอนันตพงษ์. 2546 : 20-21) ได้ให้แนวคิดการทำงานภายใต้ความร่วมมือว่า ความคาดหวังของความร่วมมือ คือ การ

สร้างการทำงานเป็นทีมและสามารถร่วมกันพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานร่วมกันนั้นย่อมมีการกระทบกระทั่งหรือมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ระบบการทำงานและพฤติกรรมขององค์กรที่ต่างกัน พฤติกรรมและค่านิยมของผู้ปฏิบัติเป็นสิ่ง สำคัญ เนื่องจากอาจจะก่อให้เกิดปัญหาหรือความขัดแย้งขึ้นได้ จึงควรปรับหรือเปลี่ยนความรู้สึก ค่านิยมของแต่ละฝ่ายไม่ว่าจะเป็นการทำงานกับภาครัฐหรือภาคเอกชนก็ตาม ดังนี้

1. สร้างทัศนคติที่ดีต่อกันไม่แบ่งพวก แต่คิดว่าเป็นเพื่อนร่วมงานกันทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม มีสิ่งใดที่สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ก็ยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือ ด้วยความเต็มใจ ตั้งใจแน่วแน่ที่จะจับมือร่วมกันทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

2. สร้างแนวความคิดให้ตรงกัน โดยคิดว่าการทำงานร่วมกันก็เพื่อผลประโยชน์ ของสังคมและประเทศชาติ ซึ่งทั้งสองหน่วยงานก็จำเป็นต้องมีผลตอบแทนและผลประโยชน์ ร่วมกัน และควรจะอยู่ในระดับที่พอใจทั้งสองฝ่าย อย่าคิดว่าถ้าเป็นหน่วยงานเอกชนก็มักทำงาน เพื่อผลประโยชน์ของตน และถ้าเป็นหน่วยงานราชการก็มักทำงานล่าช้าและมีระบบการทำงานที่ ไม่ยืดหยุ่น องค์กรต่าง ๆ จะต้องปรับให้เข้าหากันให้ได้

3. ระบบการทำงานที่ยึดติดกับกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ หากมีปัญหาในการ ปฏิบัติงานจะต้องปรึกษาเพื่อปรับหรือเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดให้สามารถทำงานได้อย่างสะดวกไม่ มีอุปสรรค

4. การเอื้ออำนวยด้านข้อมูลและข่าวสาร ควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และจัดหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อกันและกัน โดยเน้นด้านข้อมูลของโครงการหรืองานที่เกี่ยวข้อง กับแต่ละฝ่าย เพื่อให้การปรับตัวของทั้งสองฝ่ายได้ทันตามเหตุการณ์ผันแปรของสภาวะภายนอก

5. ทำความรู้จักกับผู้เกี่ยวข้อง การทำงานร่วมกันหากผู้ร่วมปฏิบัติงานไม่รู้จัก หรือคุ้นเคยกันแล้วจะทำให้การทำงานเกิดอาการเกร็ง การร่วมประชุมหรือโต้แย้งจะรุนแรงและ บางครั้งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาระหว่างผู้ร่วมงาน หากผู้ปฏิบัติงานได้รู้จักสนิทสนมกันแล้วหากมี ปัญหาในเรื่องการทำงานเกิดขึ้นจะสามารถตกลงและปรับความเข้าใจกันได้ง่าย การทำความรู้จัก กันนั้นอาจทำในรูปของการร่วมสัมมนา การรับประทานอาหาร หรือการดูงาน แลกเปลี่ยนและให้ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

จากหลักการและแนวปฏิบัติของความร่วมมือ จะเห็นได้ว่าการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบทางการบริหารเพื่อพัฒนาความร่วมมือนั้นระหว่างสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องศึกษาว่า อะไรคือรูปแบบหรือระบบความร่วมมือนี้อันสามารถทำงานได้ อีกทั้งต้องศึกษาการจําจัดโครงสร้างและกลไกที่จะทำให้ระบบความร่วมมือนี้อันสามารถทำงานได้ การศึกษาลักษณะที่จําเป็นและสําคัญในความร่วมมือนี้อันเพื่ออธิบายโครงสร้างและหน้าที่ของกลไกที่จําเป็นต้องตอบสนองภายใต้ความร่วมมือนี้อันจะนำไปสู่ความร่วมมือนี้อันที่มีประสิทธิผล อันได้แก่

1. ทุกคนเข้าใจวัตถุประสงค์และขอบเขตภารกิจ
2. ร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติภารกิจ ภายใต้บรรยากาศที่อบอุ่น สร้างสรรคิริมและจริงใจต่อกัน
3. ผู้นำกลุ่มหรือองค์กรมีความรู้ความสามารถ ทักษะและร่วมในการบริหารกลุ่มหรือทีม
4. การจัดการอันได้แก่ การจําจัดโครงสร้างของกลุ่มหรือทีมที่มีประสิทธิภาพการจําจัดระบบการสื่อสารและการประสานงาน การจําจัดระบบบริการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก ตลอดจนความพอใจเพียงของทรัพยากร

ลักษณะของการปฏิบัติงานร่วมกันนั้นมีสองลักษณะ คือ (Thomas และ Robert 1982 : 74, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 21)

1. การตกลงร่วมกัน (Bargaining) คือ การตกลงร่วมกันระหว่างองค์กร 2 องค์กรหรือมากกว่า เพื่อแลกเปลี่ยนผลตอบแทนซึ่งกันและกัน
2. การเข้าร่วมกัน (Coordination) คือ การร่วมกันปฏิบัติงานระหว่างสององค์กรหรือมากกว่าเพื่อเป้าหมายอันเดียวกัน

สำหรับลักษณะของการปฏิบัติงานร่วมกัน แบ่งตามระดับความสําคัญออกเป็น 3 ระดับ คือ (เรวัตกร ชาตรีวิศิษฐ์ 2539 : 120 – 121, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 21-22)

- 1) การปฏิบัติงานร่วมกันในระดับต่ำ มีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้
 - 1.1 ทำความรู้จักคุ้นเคยกับโครงการที่เกี่ยวข้องจากองค์กรหรือหน่วยงานอื่น
 - 1.2 ทำความรู้จักคุ้นเคยกับโครงการที่เกี่ยวข้องและต้องปฏิบัติงานร่วมกัน

- 1.3 จัดให้มีการติดต่อสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ
- 1.4 แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลทั่ว ๆ ไป โดยเน้นด้านโครงการ
- 1.5 เป็นคณะกรรมการองค์กร่วมกัน
- 2) การปฏิบัติงานร่วมกันในระดับกลาง มีแนวทางในการประสานงาน ดังนี้
 - 2.1 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลอย่างเป็นทางการ เช่น รายงานข่าว เป็นการภายในระหว่างองค์กร่วมมือ
 - 2.2 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้
 - 2.3 จัดให้มีโครงการร่วมระหว่างองค์กร
- 3) การปฏิบัติงานร่วมกันในระดับสูง มีแนวทางในการประสานงาน ดังนี้
 - จัดให้มีคณะกรรมการร่วมกันอย่างเป็นทางการ
 - จัดให้ร่วมเป็นเจ้าของสิ่งอำนวยความสะดวกด้วยกัน
 - จัดให้มีการทำข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับนโยบายและโครงสร้างการดำเนินงาน

3.4 ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ทำให้ความร่วมมือประสบผลสำเร็จ

ปัญหา อุปสรรคของความร่วมมือสามารถจัดแบ่งเป็น 4 กลุ่ม (Coombs 1981 : 132, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญญโณนนตพงษ์. 2546 : 24-25) ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ปัญหาด้านนโยบายและแผนงาน มักเกิดจากการขาดการร่วมมือในการกำหนดนโยบายและแผนงานร่วมกัน

กลุ่มที่ 2 ปัญหาด้านสมรรถนะขององค์การ ภายใต้การพัฒนาความร่วมมือ พบปัญหา อุปสรรคที่สำคัญ คือ ขาดวิธีการที่ชัดเจนในการให้การสนับสนุนการบริหาร ทั้งในเรื่องทรัพยากร งบประมาณและการพัฒนากำลังคน เนื่องจากไม่ทราบข้อเท็จจริงถึงความต้องการที่แท้จริง

กลุ่มที่ 3 ปัญหาการยอมรับซึ่งกันและกันและความเป็นอิสระภายใต้ความร่วมมือ ซึ่งการผสมผสานความร่วมมือ (Integration Cooperation) ได้นั้น ต้องพัฒนาบนรากฐาน

ของการยอมรับซึ่งกันและกันของทั้งสองฝ่าย มีการสื่อสารแบบเปิดเผยและมีความจริงจังต่อวิธีการของความร่วมมือ

กลุ่มที่ 4 ปัญหาด้านการพัฒนารูปแบบความร่วมมือ ปัญหาการจัดโครงสร้างขององค์กรเพื่อความร่วมมือที่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ส่วนหนึ่งมาจากบทบาทของผู้นำองค์กร และปัญหาของสังคมที่องค์กรตระหนัก ดังนั้นการจัดกลไกความร่วมมือจึงต้องอาศัยระยะเวลา และการพัฒนาความร่วมมือร่วมกัน ซึ่งภายใต้การพัฒนาดังกล่าวพบว่า การจัดกลไกการประสานงาน รูปแบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างองค์กร การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ล้วนมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบความร่วมมือทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุป ปัญหา อุปสรรคที่สำคัญของความร่วมมือ ได้แก่ การขาดความร่วมมือในการกำหนดนโยบายและแผนงาน การขาดวิธีการที่ชัดเจนในการให้การสนับสนุนทางการบริหาร โดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากรการเงิน งบประมาณ บุคลากร การขาดการยอมรับและจริงจังต่อกัน การขาดการจัดโครงสร้างองค์กรเพื่อความร่วมมือที่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งปัญหาการจัดกลไกการประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างองค์กร การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความร่วมมือยังไม่มีประสิทธิภาพ

1. ปัจจัยที่ทำให้ความร่วมมือประสบผลสำเร็จ

การร่วมมือกันทำงานจำเป็นจะต้องมีการปรับตัวเข้าหากันระหว่างองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยทั้งสองฝ่ายจะต้องรับสภาพความจริงที่ว่าองค์กรหรือหน่วยงานใด ๆ ก็ตาม โดยตัวของมันเองแล้ว ทรัพยากรและศักยภาพที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอที่จะบรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มที่จำเป็นต้องประสานงานและสร้างเครือข่ายการทำงาน (วิฑูรย์ สิมะไชคดี 2539 : 66) ซึ่งปัจจัยที่จะทำให้บรรลุผลได้ทั้งสองฝ่ายต้องประสานในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (เรวัตร์ ชาตวิวิศิษฐ์. 2539 : 116 – 117, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 25)

1.1 ทำความเข้าใจและยอมรับเป้าหมายร่วมกัน

1.2 กำหนดวิธีการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไข รวมทั้งวางแผนปฏิบัติ

และการทำงานร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

1.3 จัดระบบการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

1.4 ผู้บริหารระดับสูงควรส่งเสริมการสร้างบรรยากาศในการประสานงาน และการทำงานร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

1.5 การพัฒนาภายใต้ความร่วมมือ การยอมรับในความอิสระของแต่ละองค์กรในการกำหนดกิจกรรมในส่วนความรับผิดชอบของตน และส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมใหม่ โดยยึดเป้าหมายการทำงานมากกว่าวิธีการ

ส่วนบอม (Baum, 1993 : 8, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 : 26) ได้เสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของโครงการ Healthy Cities จากการศึกษาในภาคพื้นยุโรป โดยเกี่ยวข้องกับความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ดังนี้

1. มีการตัดสินใจร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ
 2. การสร้างกลไกประสานการทำงานร่วมกัน เพื่อระดมความคิดเห็น ประสพการณ์ และทรัพยากร อีกทั้งประสานการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
 3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการตัดสินใจและควบคุมในเรื่องที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัย และการกินดีอยู่ดี
 4. การส่งเสริมนวัตกรรมใหม่ ๆ
 5. ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีนโยบายที่สอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน
- คัมส์ (Coombs, 1981 : 187, อ้างถึงใน อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. 2546 26) ได้เสนอให้เห็นว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความสำเร็จในความร่วมมือ ได้แก่

1. ความสามารถ ความตั้งใจ และความจริงจังของผู้หน้าที่เกี่ยวข้อง
2. ทักษะของผู้ปฏิบัติในการยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งจะต้องหาวิธีการสร้างการยอมรับในความร่วมมือ และวิธีการดังกล่าวอยู่ภายใต้การปฏิบัติการแบบเผชิญหน้าและการสั่งการที่เปิดเผย
3. ความร่วมมือจะประสบความสำเร็จลงได้ จะต้องมีการกระจายอำนาจการบริหารและกระจายความรับผิดชอบ เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีบทบาทส่งเสริมและประสานงานอย่างใกล้ชิด เพราะความสำเร็จของความร่วมมือแบบผสมผสานนี้จะเกิดขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานระดับล่างที่ใกล้ชิดกับปัญหาโดยตรงมากกว่าในระดับสูง

4. ความคล่องตัวขององค์กร โดยความคล่องตัวดังกล่าวปราศจากการผูกขาดอำนาจ

5. การปรับตนเองเพื่อลดปัญหาอุปสรรคในความร่วมมือและพร้อมในทางปฏิบัติ

อาจสรุปได้ว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในความร่วมมือ กลุ่มปัจจัยที่สำคัญ คือ การยอมรับและสนับสนุนความร่วมมือ อีกทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อกัน การจัดโครงสร้างองค์กรภายใต้ความร่วมมือ การร่วมระดมทรัพยากร วิธีการให้ความร่วมมือ และการจัดกลไกการประสานงาน เพื่อก่อให้เกิดการประสานแผน ทรัพยากร และความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารที่ดี อีกทั้งทุกส่วนมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายใต้ความร่วมมือ โดยเฉพาะการตัดสินใจร่วมกัน การวางแผนปฏิบัตินี้ร่วมกัน การสนับสนุนทรัพยากร และการร่วมติดตามประเมินผล โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ การส่งเสริมศักยภาพของการเข้าร่วมมือกันเพื่อการพัฒนา

3.5 เครือข่ายความร่วมมือ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545 : 28) ให้ทัศนะเกี่ยวกับนิยามของเครือข่ายว่า คำว่าเครือข่าย มีความหมายแตกต่างกันไปตามมุมมองของแต่ละคน และให้นิยามของเครือข่ายเพื่อการปฏิรูปการศึกษาว่า หมายถึง “การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงที่จะประสาน เชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการปฏิรูปการศึกษา” กลุ่มเครือข่ายนั้น ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน

ประเภทและรูปแบบของเครือข่าย

ประเภทและรูปแบบของเครือข่ายมีความแตกต่างกันไปตามนิยาม และกิจกรรมที่แต่ละกลุ่ม หรือผู้ที่ใช้กิจกรรมเครือข่ายกำหนดขึ้น โดยได้มีผู้แบ่งประเภทและรูปแบบของเครือข่ายไว้ ดังนี้

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (2547 : 88) ได้กล่าวถึงเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมว่าได้แก่เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่ม

องค์กรมุ่งเน้นในการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ได้แก่

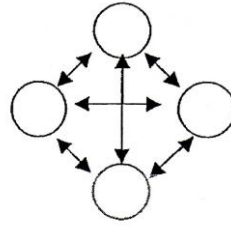
1. เครือข่ายป่าชุมชน
2. เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน
3. เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน
4. เครือข่ายผู้สูงอายุ
5. เครือข่ายสิ่งแวดล้อม
6. เครือข่ายปฏิรูปการศึกษา
7. เครือข่ายสิทธิมนุษยชน
8. เครือข่ายสุขภาพ ฯลฯ

กิจกรรมการทำงานของเครือข่ายเชิงประเด็นนี้ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะทำงานแบบแนวราบ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะของการมีส่วนร่วมและการพึ่งพาอาศัย

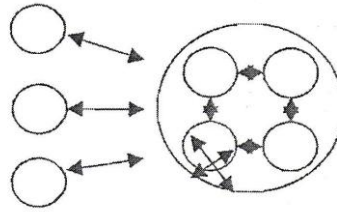
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545) ได้จำแนกลักษณะของเครือข่ายไว้ดังต่อไปนี้

1. เครือข่ายการร่วมมือระหว่างปัจเจก/กลุ่ม/องค์กรประเภทเดียวกัน ดังภาพประกอบ 2

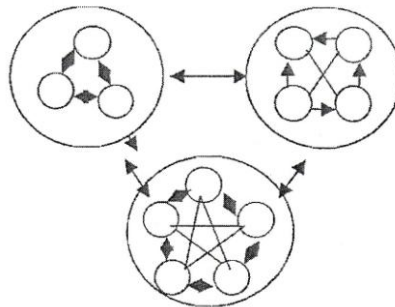
1. การเชื่อมโยงของปัจเจกต่อปัจเจก

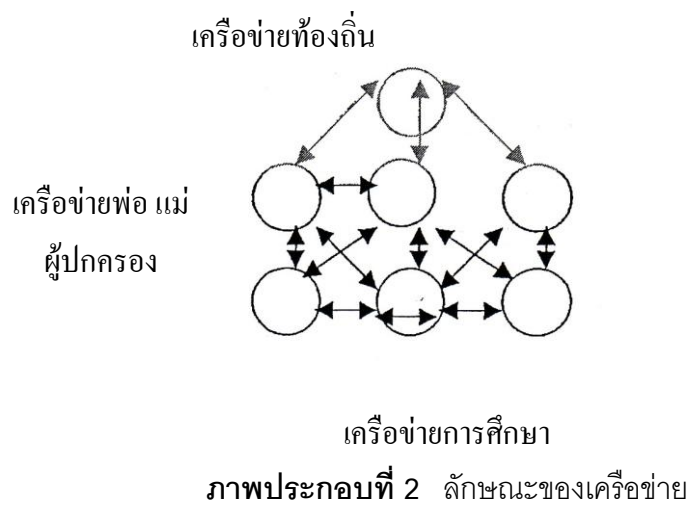
2. การเชื่อมโยงของปัจเจกต่อกลุ่ม

3. การเชื่อมโยงของกลุ่มต่อกลุ่ม

4. การเชื่อมโยงของเครือข่ายต่อเครือข่าย

อรรถนพ พงษ์วาท (2544) ได้เสนอแนะรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการสถานศึกษาไว้ 6 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 สถานศึกษาชั้นพื้นฐานของรัฐรวมตัวกันเป็นเครือข่าย

รูปแบบที่ 2 การรวมตัวกันเป็นเครือข่ายของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของรัฐแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือหลาย ๆ แห่งกับภาคส่วนอื่นที่ระบุไว้ในวรรคแรกของมาตรา 38 อันได้แก่บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย

รูปแบบที่ 3 คือ เครือข่ายสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

รูปแบบที่ 4 คือ เครือข่ายสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของรัฐกับสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของเอกชน

รูปแบบที่ 5 คือ เครือข่ายสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของรัฐกับของเอกชนและภาคอื่น ที่ระบุไว้ในรูปแบบที่ 2 และ 3

รูปแบบที่ 6 คือ เครือข่ายที่อาจเกิดจากการริเริ่มระหว่างสถานศึกษาชั้นพื้นฐานทั้งของรัฐและของเอกชน หรือระหว่างสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเหล่านั้นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วน ๆ อื่น ในเขตพื้นที่การศึกษาโดยไม่มี การขึ้นกำกับ หรือครอบงำบางการโดยหน่วยงานหรือองค์กรทางการศึกษาระดับบนในเบื้องต้น

เกี่ยวกับรูปแบบของเครือข่าย อรรถนพ พงษ์วาท (2544) ได้เสนอแนะไว้ด้วยว่า

รูปแบบของเครือข่ายโรงเรียนควรตั้งอยู่บนหลักการความสมัครใจ ความเสมอภาค การพึ่งพิงอิงกัน ความสัมพันธ์แนวราบ/นอน และต้องลดความเป็นราชการลง (less bureaucratic model) บนพื้นฐานของการไม่รวมศูนย์ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการก่อตัว และการดำรงอยู่ ตลอดจนการดำเนินงานของเครือข่าย

ทั้งนี้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545) : 33) มีความเห็นว่า การเชื่อมโยงเข้าหากันเป็นเครือข่าย ไม่ใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันในระดับเพียงแต่การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือร่วมสังสรรค์ด้วยกันเท่านั้น หากจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยเป้าหมายที่มีร่วมกันด้วย

จากการศึกษาแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับประเภทและรูปแบบของเครือข่าย สรุปได้ว่าประเภทและรูปแบบของเครือข่ายขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่เครือข่ายกำหนดขึ้น เช่น เครือข่าย

เชิงประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เครือข่ายความร่วมมือที่เกิดจากความเชื่อมโยงระหว่าง คน-คน คน-กลุ่ม กลุ่ม-กลุ่ม เครือข่าย-เครือข่าย รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือการบริหารจัดการสถานศึกษาระหว่างสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกัน หรือสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับหน่วยงานอื่น เป็นต้น

องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้ผู้ปกครอง ชุมชน เอกชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดัง (สุวิมล โพธิ์กลิ่น. 2549:38)

1. สถานศึกษา
2. คณะกรรมการสถานศึกษา
3. การเรียนการสอน
4. หลักสูตร

กาญจนา แก้วเทพ (2538 : 129) ในการทำงานร่วมกันแบบ Partnership มีองค์ประกอบย่อย 3 ลักษณะคือ

1. Interdependence เป็นลักษณะที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน รับผิดชอบร่วมกัน เพราะฉะนั้น ถ้าผลงานพัฒนาออกมาไม่ดี ก็ต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งสองฝ่าย
2. Balance เป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน
3. Partner เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ผลประโยชน์ไม่ขัดแย้ง หากแต่สนับสนุนซึ่งกันและกัน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545 : 37) ได้นำเสนอองค์ประกอบสำคัญของเครือข่ายไว้ 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common perception)
2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision)
3. การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual interests/benefits)
4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All stakeholders participation)
5. การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship)

6. การพึ่งพิงอิงร่วมกัน (Interdependence)

7. การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction)

การปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกัน (Reciprocal exchange) มิใช่ปฏิสัมพันธ์ฝ่ายเดียว (Unilateral exchange) ยิ่งสมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใด ก็ยิ่งเกิดความผูกพันภายในระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงในระดับที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547 : 27) กล่าวว่าเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมในการบริหารขึ้นอยู่กับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความปรารถนาพร้อมกันที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมมีอยู่ 2 ประเภท คือการมีส่วนร่วมโดยตรงกับการมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยตรงมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. โครงสร้าง หมายถึงในองค์กรมีการแบ่งภาระหน้าที่ภายใน มีการกำหนดตำแหน่งตามลำดับขั้น
2. วัตถุประสงค์ การจัดตั้งองค์กรขึ้นมาจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม
3. บทบาทหน้าที่ หมายถึง ภาระหน้าที่ อำนาจ แบบอย่างหรืองานที่กำหนดไว้ อย่างเป็นแบบแผน เพื่อเป็นกรอบให้สมาชิกให้เป็นหลักในการปฏิบัติงาน
4. วาระการดำรงตำแหน่ง สมาชิกที่ได้รับแต่งตั้งจะต้องมีการกำหนดวาระหรือระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547 : 48) กล่าวว่ามโนทัศน์ร่วมที่สำคัญ 5 ประการที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย ได้แก่

1. หน่วยชีวิตหรือสมาชิก สมาชิกเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่ายและเป็นองค์ประกอบหลักที่ก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย
2. จุดมุ่งหมาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะความเป็นเครือข่าย หมายถึง “การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น
3. การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก สิ่งที่จะยึดโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกันและกระทำอย่างมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม

4. การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน ในองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่จะขาดมิได้ คือ การมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ

5. ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย คือ ข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกันทั้งที่เป็นปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับ เครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

จอห์น เฮอร์เนอร์ (อ้างถึงใน สุวิมล โพธิ์กลิ่น. 2549 : 40) กล่าวว่าองค์ประกอบ ของเครือข่าย ประกอบด้วย

1. การเรียนรู้ (Learning) ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับความจำเป็นและความต้องการของ ตนเองและผู้อื่น

2. การลงทุน (Investing) ได้แก่ การลงทุนด้านเวลา และพลังงานในการติดต่อและ เชื่อมประสานกับบุคคลต่าง ๆ

3. การดูแล (nurturing) ได้แก่ การดูแลสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกของเครือข่าย อย่างใกล้ชิด ทั้งในเรื่องของการทำงานและสัมพันธภาพส่วนตัว

4. การรักษา (keeping) ได้แก่ การรักษาทิศทางในการบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะการ ตรวจสอบความต้องการของสมาชิกและการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

โศคเลย์และมาริสเดน (อ้างถึงใน สุวิมล โพธิ์กลิ่น. 2549 : 40) พบว่าการมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ

1. การแบ่งสรรอำนาจและการได้รับทรัพยากรที่ขาดแคลนหายาก
2. การมีความพยายามอย่างจริงจังโดยกลุ่มคนที่ควบคุมชะตาชีวิตของ ตนเองและปรับปรุงสภาพที่เป็นอยู่
3. การเปิดโอกาสให้บุคคลที่อยู่ในกลุ่มชั้นล่าง (From Below) ได้เข้ามามีส่วน ร่วมในการพัฒนา

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2547 : 52) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของ เครือข่ายไว้ 4 ประการ คือ

1. การมีกิจกรรมร่วมของสมาชิก

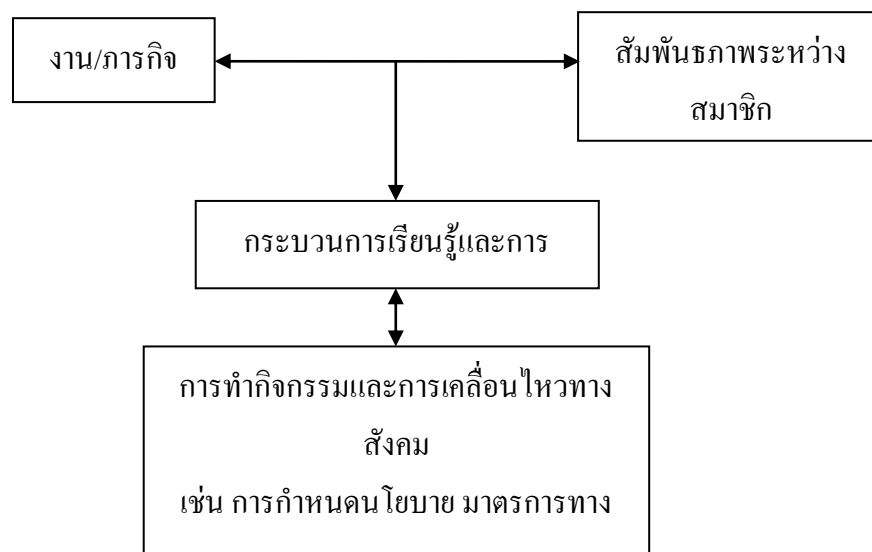
2. การสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ ความหมายและโลกทัศน์ร่วมกัน
3. ความเท่าเทียมของฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เข้ามาร่วมเป็นเครือข่าย
4. การให้ผลประโยชน์ต่างตอบแทน ได้แก่การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน ซึ่งหมายถึงความร่วมมือและเอื้ออาทรต่อกัน

สรุปได้ว่า องค์ประกอบหลักที่สำคัญของเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ สมาชิก การเรียนรู้ การลงทุน การดูแล การรักษา การมีส่วนร่วมของสมาชิก เช่น การมีส่วนร่วมในการเรียน การสอนการจัดการศึกษา การจัดทำหลักสูตร การแลกเปลี่ยน การบริหารจัดการ การมีผลประโยชน์และสนใจร่วมกัน สมาชิกต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความเสมอภาคและสมัครใจของสมาชิก โดยไม่มีการชี้หน้า กำกับ หรือครอบงำ บงการ โดยหน่วยงาน หรือองค์กรทางการศึกษา ระดับบน มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และปฏิบัติงาน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน

กระบวนการทำงานและการมีส่วนร่วมของเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2547) กล่าวว่าความเป็นเครือข่ายมีความสัมพันธ์กับงานและสัมพันธ์ภาพระหว่างกัน ซึ่งงาน/ภารกิจและความเป็นภาคีต่อกันนั้น จะนำไปสู่การเรียนรู้ และการสร้างกระบวนการความเคลื่อนไหวทางสังคม กระบวนการทำงานของเครือข่าย พิจารณาได้จากการทำงาน สัมพันธภาพ การเรียนรู้และความเคลื่อนไหวที่นำไปสู่การจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ภายใต้บริบทที่เกิดขึ้น โดยแต่ละเครือข่ายมีกระบวนการทำงานที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์ และเป้าหมายที่กำหนด กระบวนการทำงานของเครือข่ายต่าง ๆ มีลักษณะร่วมกันใน 4 ประเด็น คือ

1. กระบวนการทำงานที่เชื่อมประสานจากจุดเล็กและขยายไปสู่หน่วยใหญ่
2. การรักษาสัมพันธภาพที่สร้างความรู้ ความหมาย และโลกทัศน์ร่วมกัน
3. การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัว
4. การพัฒนานวัตกรรมและความเคลื่อนไหวเพื่อสร้างขบวนการทางนวัตกรรม และวาทกรรมในการพัฒนา

เครือข่ายจะพัฒนาให้ก้าวหน้าไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับ ความรู้ความสามารถของสมาชิกของเครือข่ายด้วย การทำให้เครือข่ายแข็งแรง จึงต้องอาศัยระบบ การพัฒนาสมาชิกของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ผ่านระบบการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในรูปแบบของ การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และที่สำคัญ คือ การเรียนรู้การปฏิบัติร่วมกัน (interactive action learning)

การเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติ จะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์จริง กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจะดำเนินไปก็ต่อเมื่อสมาชิก ในเครือข่ายต้องมีใจเปิดกว้าง ยินดีรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง สมาชิกแต่ละคนให้ความสนใจและเคารพต่อความคิดเห็นของผู้อื่น ต่างคนต่างรู้จักการประนีประนอมภายใต้ความคิดเห็นที่แตกต่าง มิใช่ยึดมั่นถือมั่นในความคิดเห็นของตนเองอย่างแข็งตรง สรุปแล้วกุญแจหลักของระบบการเรียนรู้ร่วมกันจึงน่าจะอยู่ที่การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ระหว่างกัน (learning culture) นั่นเอง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2545)

สรุปได้ว่า การก่อตัวของเครือข่ายเกิดขึ้นจากการที่มีหน่วยงานหรือองค์การกำหนดให้มีขึ้นและเกิดขึ้นจากการรวมตัวของเครือข่ายโดยมีแกนนำเป็นผู้ริเริ่ม แล้วร่วมกันทำกิจกรรม เกิดการเรียนรู้การปฏิบัติร่วมกันในรูปแบบต่าง ๆ และการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายร่วมกันอย่างต่อเนื่องจะทำให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น

3.6 เครือข่ายสถานศึกษา

หลักการแนวคิดและทฤษฎีด้านรูปแบบเครือข่ายสถานศึกษา ในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา แบบอิงมาตรฐานนี้ ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีความแปลกใหม่สำหรับผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษา โรงเรียนยังไม่สามารถปรับตัวเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและแนวปฏิบัติในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและยังต้องการความช่วยเหลืออีกมาก จากผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่มีข้อค้นพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก จึงเกิดแนวคิดที่โรงเรียนขนาดใหญ่ควรมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้แก่โรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้ยุทธศาสตร์การรวมกลุ่มโรงเรียน (School Cluster) ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะเครือข่าย ในที่นี้เรียกว่า เครือข่ายสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้โรงเรียนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาหลักสูตร และใช้หลักสูตรเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ (สมจิต สวธน์ไพบุณย์ และคณะ. 2550 : 32-44)

ความหมายของเครือข่ายสถานศึกษา

หมายถึง การรวมตัวกันระหว่างสถานศึกษาที่มีบทบาทในการจัดการศึกษา โดยมีการรวมตัวกันในหลากหลายรูปแบบเพื่อการเชื่อมโยงส่งสารแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ทั้งนี้จะอาศัยรูปแบบจากการบริหารจัดการด้วยระบบเครือข่ายสถานศึกษา (School Cluster) ที่เน้นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมทำงาน จากฝ่ายต่าง ๆ เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข่าวสาร ประสพการณ์กันทั้งภายในสถานศึกษา และระหว่างสถานศึกษา

แนวทางการจัดตั้งเครือข่ายสถานศึกษา มีประเด็นที่สำคัญที่ใช้เป็นหลักการ ในการพิจารณา ดังนี้

1. การจัดเครือข่ายสถานศึกษา มีประเด็นที่สำคัญที่ใช้เป็นหลักการ ในการพิจารณา ดังนี้
2. การมีผู้ประสานงานที่ดี เพื่อทำหน้าที่เป็นแกนประสานในการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย
3. สมาชิกในเครือข่ายมีความต้องการร่วมกันโดยการดำเนินการให้สมาชิกของเครือข่าย มีกิจกรรม ดังนี้

3.1 การประชุมในแต่ละเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อการพบปะหารือกันระหว่างผู้ที่มีความต้องการเหมือนกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ภายในเครือข่ายเดียวกัน

3.2 จัดกิจกรรมให้สมาชิกร่วมกันแสดงความสามารถ ร่วมคิดร่วมกันวางแผน และร่วมกันทำงาน หมุนเวียนกันรับผิดชอบภายในเครือข่าย เน้นเครือข่ายแบบสังคมกัลยาณมิตร หรือเครือข่ายสังคมเรียนรู้

3.3 การศึกษาดูงาน หรือเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่มีความสนใจร่วมกัน

4. สมาชิกในเครือข่ายมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สมาชิกในเครือข่ายสถานศึกษา มีจิตสำนึกร่วมกัน เกิดความรักความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกัน มีความสามัคคีกลมเกลียว ช่วยกันคิด ช่วยกันทำจนงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์

องค์ประกอบของเครือข่ายสถานศึกษา

การดำเนินการของเครือข่ายสถานศึกษา ควรต้องพิจารณาองค์ประกอบที่มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมตัวกันของบุคลากรในเครือข่ายสถานศึกษา ควรมีวิสัยทัศน์ที่เป็นเป้าหมายในอนาคตร่วมกัน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติการเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาได้
2. สมาชิก สถานศึกษาในแต่ละเครือข่าย ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย และมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ความเป็นเอกภาพ ในการบริหารจัดการในสถานศึกษาของตน บุคลากรสมควรใจเข้าร่วมกิจกรรม ภายใต้เป้าหมายในการพัฒนาการศึกษา ร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินงานของเครือข่าย เป็นไปอย่างเป็นระบบ
3. ผู้ประสานงานและกรรมการ เป็นคณะบุคคลที่คัดเลือกจากสมาชิกเครือข่าย ทั้งนี้การดำเนินงานของเครือข่ายขับเคลื่อนไปด้วยการรวมพลังของสมาชิก โดยที่กรรมการร่วมเป็น คณะกรรมการบริหารเครือข่าย

4. กิจกรรม การจัดกิจกรรมของเครือข่ายสถานศึกษา ต้องเป็นที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในเครือข่าย อาจเป็นกิจกรรมที่สมาชิกมีความสนใจ อยากเรียนรู้จากเพื่อนสมาชิกในเครือข่ายถือเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเอง อย่างเป็นธรรมชาติ กิจกรรมมาจากการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมทรัพยากรของสมาชิกด้วยตัวเอง เกิดความร่วมมือกันภายในเครือข่าย ถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งแก่เครือข่าย

5. ทรัพยากร เพื่อการดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพเครือข่ายสถานศึกษา ต้องมีทรัพยากรต่าง ๆ ได้แก่ งบประมาณ ความตั้งใจ การเสียสละ รวมทั้งข้อมูลข่าวสาร/ประสบการณ์วัสดุ ครุภัณฑ์เทคโนโลยีที่สามารถใช้ร่วมกัน ในเครือข่ายถือเป็นการพึ่งพาตนเอง และเพิ่มคุณค่าให้กับเครือข่าย

นอกจากนี้การพิจารณาองค์ประกอบของเครือข่าย ในด้านของการมีส่วนร่วม จากแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ดังนี้

1. การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common perception) สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกัน ถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหาและมีสำนึกในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีประสบการณ์ในปัญหาร่วมกัน มีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายมีความต่อเนื่องเพราะหากสมาชิกไม่มีความเข้าใจในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายจะทำให้การประสานงาน และการขอความร่วมมือในการดำเนินการเป็นไปอย่างยากลำบาก เพราะต่างคนต่างก็ใช้กรอบการมองโลกคนละกรอบเหมือนใส่แว่นตาคันคนละสี ย่อมมองปัญหาหรือความต้องการที่เกิดขึ้นไปคนละทิศคนละทาง แต่มิได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายไม่สามารถจะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน เพราะมุมมองที่แตกต่างย่อมมีประโยชน์ช่วยให้เกิดการสร้างสรรคิในการทำงาน แต่ความคิดที่แตกต่างนี้สมาชิกเครือข่ายยอมรับกัน มิฉะนั้นความแตกต่างที่มีอยู่จะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) วิสัยทัศน์ร่วมเป็นการมองเห็นภาพของจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน

และการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกันจะช่วยทำให้ขอบเขตการเคลื่อนไหวมีพลัง เกิดเอกภาพและช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองความคิดที่แตกต่างลงไปได้ในทางตรงข้าม เมื่อใดที่วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายส่วนตัวขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่ายพฤติกรรมกรปฏิบัติของสมาชิกก็จะเริ่มแตกต่างจากสิ่งที่สมาชิกเครือข่ายก็ควรมีวิสัยทัศน์ย่อยส่วนตัวที่สอดคล้องไปด้วยกันกับวิสัยทัศน์ของเครือข่าย แม้อาจไม่ได้ซ้อนทับอย่างแนบสนิทกับวิสัยทัศน์ของเครือข่าย แต่อย่างน้อยก็ควรสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

3. การเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (mutual interests/benefits)

เครือข่ายเกิดจากที่สมาชิกแต่ละคนที่มีความต้องการของตนเอง แต่ความต้องการเหล่านั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ ความจำกันี้ทำให้เกิดการรวมตัวกับบนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากเพียงพอจะดึงดูดใจให้รวมเป็นเครือข่าย ดังนั้น การรวมเป็นเครือข่ายจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ซึ่งผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน อาทิ เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ กล่าวโดยสรุปก็คือ การที่จะดึงใครเข้ามามีส่วนร่วมในขอบข่ายเครือข่าย จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม และในหลายกรณีอาจเป็นการพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอด้วยซ้ำแม้ผลประโยชน์ที่แต่ละคนได้รับอาจเล็กน้อยแตกต่างกัน แต่ทุกคนได้รับผลประโยชน์เมื่อใดสมาชิกได้รับประโยชน์ร่วม หรือเมื่อเขาคิดคำนวณแล้วเขาเสียมากกว่าได้ เขาก็จะเริ่มถอยตัวเองออกจากเครือข่ายไปหรือเมื่อเขาได้รับการสนองตอบต่อความต้องการที่มีอย่างสมบูรณ์แล้ว เขาก็จะออกไปจากเครือข่ายในที่สุด ประเด็นสำคัญอีกประการก็คือ ผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับต้องเพียงพอสำหรับเขาในการที่จูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติจริง โดยไม่ได้มีส่วนร่วมแบบประดับที่มีเพียงตำแหน่งหรือรายชื่อในเครือข่ายแต่ไม่มีการเข้าร่วมปฏิบัติจริงในเครือข่าย

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (all stakeholders participation)

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย นับเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายในเครือข่าย (all stakeholders in network) ย่อมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายจึงควรเป็นไปในลักษณะของ

ความเท่าเทียมกัน (equal status) ในฐานะของ “หุ้นส่วน (partner)” ของเครือข่ายซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน (horizontal relationship) ที่เท่าเทียมกันแทนความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (vertical relationship) หมายความว่า หากการรวมตัวเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นระหว่างรัฐกับชุมชนท้องถิ่นหน่วยงานภาครัฐ ก็ต้องวางสถานะของตนเองเทียบเท่ากับประชาชนในฐานะของสมาชิกเครือข่าย มิใช่การวางตัวเป็นเจ้านายเหนือประชาชนอย่างไรก็ตามแม้จะยากในทางปฏิบัติในหลาย ๆ กรณี เพราะต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายและการสร้างบริบทแวดล้อมอื่น ๆ เข้ามาประกอบด้วย แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำหากต้องการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง

5. การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship) องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่องก็คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมสร้างซึ่งกันและกัน โดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยเสริมจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายมากกว่าการไม่สร้างเครือข่ายแต่ต่างคนต่างอยู่ ตัวอย่างเช่น นักวิชาการที่เข้าใจสภาพท้องถิ่นเข้าไปทำการวิจัยร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น ก็จะช่วยให้เกิดการสะสมองค์ความรู้ของท้องถิ่นอย่างเป็นระบบอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในขณะที่ประชาชนในท้องถิ่นก็ให้ข้อมูลและความร่วมมือในการศึกษาวิจัย หรือการที่มูลนิธิขององค์กรธุรกิจช่วยสนับสนุนด้านเงินแก่องค์กรประชาชน ขณะเดียวกันความสำเร็จขององค์กรประชาชนก็สร้างชื่อเสียงแก่องค์กรธุรกิจนั้นด้วย

6. การพึ่งพิงอิงร่วมกัน (interdependence) เนื่องจากธรรมชาติความจำกัดของสมาชิกในเครือข่ายทั้งด้านทรัพยากร ความรู้เงินทุน กำลังคน ฯลฯ สมาชิกของเครือข่ายจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตัวเอง การจะทำให้เป้าหมายร่วมสำเร็จได้นั้นสมาชิกต่างจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การจะทำให้สมาชิกหรือหุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันให้แน่นหนาจำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่ หากเขาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงไปได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงจำเป็นต้องการดำรงอยู่ของเครือข่ายตามมาด้วย ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งแลกเปลี่ยนระหว่างกัน (reciprocal exchange) มิใช่ปฏิสัมพันธ์ฝ่ายเดียว (unilateral exchange) ยิ่งสมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็ยิ่งเกิดความผูกพัน

ภายในระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงในระดับที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น (highly integrated) นอกจากนี้ การปฏิสัมพันธ์ยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น จะช่วยให้เครือข่ายเข้มแข็งยิ่งขึ้น องค์ประกอบข้างต้น ไม่เพียงจะเป็นประโยชน์ในการนำไปช่วยแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย

ปฏิสัมพันธ์เครือข่ายสถานศึกษา

ปฏิสัมพันธ์ คือ การโต้ตอบระหว่างสองแหล่งข่าวสาร เป็นกระบวนการต่อเนื่องสองทิศทางที่จะนำไปสู่การตรวจสอบทบทวนความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลจะมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนโดยเฉพาะในส่วนของความรู้ จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) เป็นการเรียนรู้จากการกระทำร่วมกันในการคิดร่วมกัน ร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินกิจกรรมก็จะสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ คือ เป็นการเรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยผ่านการกระทำ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง

การมีปฏิสัมพันธ์ส่วนใหญ่มักมีรูปแบบการร่วมมือ (Cooperation) เป็นการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือกันกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายเป็นการกระทำของกลุ่มที่มีผลประโยชน์ได้เสียร่วมกัน การร่วมมือกันจะทำให้เกิดผลสำเร็จตามที่แต่ละสถานศึกษาต้องการ ซึ่งแต่ละฝ่ายก็ได้ผลประโยชน์

นอกจากนี้การทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ ความสำเร็จอยู่ที่การมีส่วนร่วมของบุคคลทุกฝ่าย และถือเป็นการประสานความร่วมมือกัน การดำเนินการจะต้องให้สมาชิกเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การที่คนมีประสบการณ์มาร่วมกันแก้ปัญหา ทั้งยังมีการรวมกลุ่มปฏิบัติงานร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ย่อมจะเกิดความเข้มแข็ง มีพลังในตัวเองสามารถเรียกได้ว่าเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองได้ ดำเนินการไปสู่สิ่งพึงปรารถนา เป็นความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วม (Participation) ของสมาชิกในเครือข่ายที่มีเป้าหมายคือการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง (Learning by doing หรือ Learning through action)

กระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. การร่วมคิด
2. การร่วมวางแผน
3. การร่วมปฏิบัติ
4. การร่วมประเมินผล
5. การร่วมรับประโยชน์

การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะการมีส่วนร่วมของเครือข่ายจำแนกได้ 3 ประการ
ดังนี้

ประการแรก ด้านบริบท (Context) การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิผล

ประการที่สอง ด้านการปฏิบัติ (Practical) การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์โดยใช้ความสามารถของตนในการร่วมทำงาน ทั้งในรูปของความคิด การตัดสินใจและการกระทำอย่างเต็มที่ รวมทั้งความรู้สึกในการเป็นเจ้าของเครือข่าย และต้องร่วมกันในทางแก้ไขปัญหา เป็นสิ่งที่สร้างความร่วมมือแท้จริงในเครือข่าย

ประการที่สาม ด้านจิตใจ (Moral) การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะการมีส่วนร่วมทำเครือข่ายเกิดความรู้สึก ก่อการตัดสินใจที่มีผลต่อวิถีชีวิตของตน ก่อให้เกิดคุณค่าทางบวกแก่จิตใจ การพัฒนาใด ๆ ก็ตามจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ เป็นการสร้างให้เกิดความรับผิดชอบ ส่งผลให้การพัฒนาที่ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมาย นอกจากนี้ส่วนร่วมของเครือข่าย ควรมีการดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

- 1) เครือข่ายมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
- 2) เครือข่ายมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหา
- 3) เครือข่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อการมีส่วนร่วมในการกำหนด

ยุทธศาสตร์การพัฒนา รวมถึงโอกาส การจัดการทรัพยากร

ประโยชน์ของเครือข่ายสถานศึกษา

การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายสถานศึกษาก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้น
สถานศึกษาของเครือข่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกความเป็นเจ้าของ เชื่อมมั่นต่อ
ความสำเร็จ ความก้าวหน้าในอนาคต ทั้งนี้ประโยชน์ที่เกิดกับเครือข่ายสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. เป็นการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาสู่เป้าหมายการปฏิรูปการเรียนรู้
2. เป็นการเชื่อมโยงบุคลากรจากส่วนงานต่าง ๆ เข้าด้วยกันทั้งวิธีการทำงาน
ประสบการณ์ ให้มีโอกาสดำเนินงานร่วมกัน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจกับผลงานที่มีประสิทธิภาพ
3. เป็นการสร้างความเชี่ยวชาญให้แก่สมาชิก โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้าน
การจัดการเรียนการสอน ข้อมูลข่าวสาร ทักษะประสบการณ์ เครื่องมือแก่กัน
4. เป็นการรวมทรัพยากรเข้าด้วยกัน เพื่อการบรรลุผล ซึ่งไม่ประสบความสำเร็จ
หากต่างคนต่างทำ
5. เป็นการแบ่งปันความคิดและปัญญา ทำให้ร่วมกันแก้ปัญหาเพื่อผลประโยชน์
ร่วมกัน
6. ลดระยะเวลาการทำงาน และการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อนสามารถพัฒนาได้
ก้าวหน้า รวดเร็ว ส่งผลต่อสังคมในวงที่กว้างขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายสถานศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น เป็นผลมาจากการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ความรู้ ความเข้าใจ ด้านการบริหารแบบเครือข่าย ตลอดจนความชัดเจนใน
บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย
2. การขาดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
3. ความไม่เท่าเทียมกันของสมาชิกเครือข่าย
4. การขาดทรัพยากรในด้านงบประมาณ
5. การบริหารจัดการ ที่ควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม
6. การสื่อสาร ที่ต้องเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลที่มากขึ้น

7. การติดตามและประเมินผล ที่ควรมีการกระทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และ การนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น

สรุป รูปแบบเครือข่ายสถานศึกษา ที่ได้จากการวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วม ด้านปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่ายสถานศึกษา ทั้งด้านบริบท (Context) ด้านปฏิบัติ (Practical) และ ด้านจิตใจ (Moral) จำแนกเป็นขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ร่วมคิดค้นหาปัญหา
2. ร่วมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
3. ร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรม
4. ร่วมกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนา
5. ร่วมดำเนินการ ตามแผนงาน
6. ร่วมประเมินผลการดำเนินงาน

3.7 เครือข่ายการเรียนรู้

เครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ และการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และ แหล่งความรู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และการประยุกต์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาชีพหรือทางสังคม (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. 2551 : ออนไลน์)

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดกระทำต่อสิ่งเร้าหรือสาระการเรียนรู้ มิใช่เพียงรับสิ่งเร้าหรือสาระเข้ามาเท่านั้น ผู้เรียนต้องเป็นผู้สร้างความหมายของสิ่งเร้า หรือ ข้อความความรู้ ที่รับเข้ามาด้วยตนเอง กระบวนการสร้างความหมายของสิ่งเร้าที่รับเข้ามาที่เป็น ประสบการณ์เฉพาะตน (Personal Experience) ซึ่งมีความแตกต่างกันและมีกระบวนการคิดที่ แตกต่างกัน ดังนั้น การเรียนรู้ของบุคคลจึงเป็นกระบวนการที่แต่ละบุคคลต้องดำเนินการเอง เพราะ กระบวนการสร้างความหมายเป็นกระบวนการเฉพาะตน (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. 2551ออนไลน์)

หลักสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้

การเรียนรู้ตลอดชีวิตควรเริ่มจากการมีส่วนร่วมของบุคคล องค์กรและชุมชนในการตระหนักถึงปัญหาและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างเสริมประสบการณ์ การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน จนทำให้เกิดการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปหลักการสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้ไว้ ดังนี้(ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. 2551ออนไลน์)

1. การกระตุ้นความคิด ความใฝ่แสวงหาความรู้ จิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
2. การถ่ายทอด แลกเปลี่ยน การกระจายความรู้ทั้งในส่วนของวิทยากรสากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ
3. การแลกเปลี่ยนข่าวสารกับหน่วยงานต่างๆ ของทั้งในภาครัฐและเอกชน
4. การระดมและประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อการพัฒนาและลดความซ้ำซ้อน สูญเปล่าให้มากที่สุด

การเรียนรู้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์มากขึ้นสำหรับบุคคลและความเจริญของชาติ ด้วยการเรียนรู้เป็นสื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้และทักษะซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จก็คือ การที่แต่ละบุคคลสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือ ข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ที่เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหา และแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนเครือข่ายการเรียนรู้ก็เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เครือข่ายเป็นระบบการเชื่อมโยงระหว่างบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบันเข้าด้วยกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ทรัพยากร ตลอดจนส่งเสริมภารกิจให้มีผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น(ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. 2551ออนไลน์)

รูปแบบของการเรียนรู้ที่เรียกว่าเครือข่ายการเรียนรู้ นั้น ต้องทำการผสมผสานทั้งลักษณะที่ใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ลักษณะของห้องเรียนเป็นฐาน หรือลักษณะเสมือนจริง ตามความเหมาะสมของเครือข่ายการเรียนรู้ นั้นๆ ซึ่งเครือข่ายการเรียนรู้ต้องเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ (ยีน ภาววรรณ. 2552 : ออนไลน์)

4. การวิจัยในชั้นเรียน

ในการจัดการศึกษานั้นนักการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับจะต้องมีข้อมูลความรู้เพื่อประกอบการตัดสินใจดำเนินงานตามขอบข่ายของการศึกษา จึงต้องอาศัยการวิจัยเป็นหลัก เพราะถึงแม้จะมีวิธีแสวงหาความรู้ด้วยวิธีอื่นอีกหลายวิธี แต่ก็มีที่น่าเชื่อถือน้อยกว่าการวิจัย

(พิสนุ พงศ์ศรี. 2549 : 1) ซึ่งการวิจัยทางการศึกษา หมายถึง กระบวนการเสาะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อตอบปัญหาทางการศึกษาอย่างมีระเบียบ และมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (บุญเรียง ขจรศิลป์. 2543 : 5)

เบสท์ (Best. 1981 : 18-20 , อ้างถึงใน บุญเรียง ขจรศิลป์. 2543 : 5-6) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของการวิจัยไว้ดังนี้

1) เป้าหมายของการวิจัยมุ่งที่จะหาคำตอบต่าง ๆ เพื่อจะนำมาใช้แก้ปัญหาที่มีอยู่โดยพยายามที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในลักษณะของความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน

2) การวิจัยเน้นถึงการพัฒนาข้อสรุป หลักเกณฑ์ หรือทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ในการทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เป้าหมายของการวิจัยนั้นมีได้หยุดอยู่เฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาเท่านั้น แต่ข้อมูลที่ได้มุ่งที่จะอ้างอิงไปสู่กลุ่มประชากรเป้าหมาย

3) การวิจัยจะอาศัยข้อมูล หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถสังเกตได้ รวบรวมได้ คำถามที่น่าสนใจบางคำถามไม่สามารถทำการวิจัยได้เพราะไม่สามารถรวบรวมข้อมูลมาศึกษาได้

4) การวิจัยต้องการเครื่องมือและการรวบรวมข้อมูลที่แม่นยำ เพียงตรง

5) การวิจัยจะเกี่ยวข้องกับรวบรวมข้อมูลใหม่ ๆ จากแหล่งปฐมภูมิใช้ข้อมูลที่มีอยู่เดิมเพื่อหาคำตอบของวัตถุประสงค์ใหม่ ซึ่งประเด็นนี้ยังมีผู้เข้าใจผิดอยู่มาก เช่น ครูผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนเขียนรายงานการวิจัย โดยให้ไปรวบรวมประวัติบุคคลสำคัญต่าง ๆ จากหนังสือหรือสารานุกรมลักษณะอย่างนี้ไม่ใช้การวิจัยเพราะข้อมูลที่รวบรวมไว้ได้นั้นเป็นสิ่งที่รู้กันอยู่แล้ว มีผู้เขียนไว้แล้ว ไม่ได้เพิ่มพูนความรู้ใหม่

6) กิจกรรมที่ใช้ในการวิจัยเป็นกิจกรรมที่กำหนดไว้อย่างมีระบบแบบแผน ถ้ากิจกรรมที่ใช้ในการวิจัยเป็นการลองผิดลองถูก ผลการวิจัยที่ได้จะเชื่อถือได้น้อยมาก

7) การวิจัยต้องการผู้รู้จริงในเนื้อหาที่จะทำการวิจัย

8) การวิจัยเป็นกระบวนการที่มีเหตุผล และมีความเป็นปรนัยสามารถที่จะทำการตรวจสอบความตรงของวิธีการที่ใช้ ข้อมูลที่รวบรวมมา และข้อสรุปที่ได้ นักวิจัยพยายามที่จะกำจัดความคิดเห็นส่วนตัวหรือความลำเอียงออกไปให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ จุดเน้นของการวิจัยอยู่ที่การทดสอบสมมติฐานมากกว่าการพิสูจน์สมมติฐาน

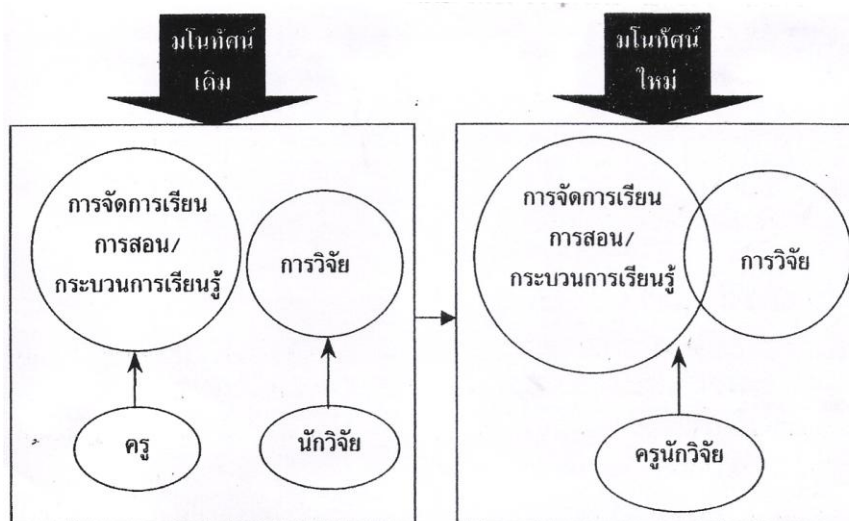
9) ถึงแม้ว่าการวิจัยนั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะแสวงหาคำตอบของปัญหาที่ยังไม่ได้แก้หรือเป็นปัญหาใหม่ ๆ ก็ตาม แต่การวิจัยนั้นสามารถที่จะทำซ้ำได้โดยใช้วิธีเดียวกันหรือวิธีการที่คล้ายคลึงกัน ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มประชากร สถานการณ์ หรือระยะเวลา

10) การทำวิจัยนั้นจะต้องมีความอดทนและรื้อร่อนไม่ได้ นักวิจัยควรเตรียมใจไว้ด้วยว่าอาจจะต้องมีความลำบากในบางเรื่องในบางกรณีที่จะแสวงหาคำตอบของคำถามที่ยาก ๆ

11) การเขียนรายงานการวิจัยควรจะทำอย่างละเอียดรอบคอบ ศัพท์เทคนิคที่ใช้ควรจะบัญญัติความหมายไว้ วิธีการที่ใช้ในการวิจัยอธิบายอย่างละเอียด รายงานผลการวิจัยอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่ใช้ความคิดเห็นส่วนตัวไม่บิดเบือนรายงานผลการวิจัย

12) การวิจัยนั้นต้องการความซื่อสัตย์ และความกล้าหาญในการรายงานผลวิจัยในบางครั้งซึ่งอาจจะไปขัดกับความรู้สึกหรือผลการวิจัยของคนอื่นก็ตาม

โลกของการเรียนรู้ในปัจจุบันถือว่าผู้เรียนเป็นผู้มีความสำคัญที่สุด ในการจัดการเรียนการสอนจึงต้องเน้นไปที่ผู้เรียนเป็นหลัก โดยจะต้องคำนึงถึงกระบวนการพัฒนาผู้เรียน และผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนจะต้องมุ่งมั่นในการจัดและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถเต็มตามศักยภาพ ซึ่งจะต้องอาศัยเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลายและต้องเปลี่ยนมโนทัศน์ (Concept) เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนใหม่ โดยให้ครูมีบทบาทเป็นครุนักวิจัย (Teacher Researcher) ใช้การวิจัยเป็นงานเสริมการสอนซึ่งเป็นงานหลักของครูกล่าวคือ ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน มโนทัศน์ใหม่ของการจัดการเรียนการสอน (พิชิต ฤทธิ์จรูญ. 254:72-3) ดังแสดงในภาพประกอบที่ 3

ภาพประกอบที่ 3 มโนทัศน์ใหม่ของการจัดการเรียนการสอน

ที่มา : พิชิต ฤทธิจุฑูญ (2547 : 3)

ซึ่งมโนทัศน์ใหม่ของการจัดการเรียนการสอนนั้น จะเห็นว่าการจัดการเรียนการสอน และการวิจัยมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ หรือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ทำให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ หรือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ทำให้ครูเป็นผู้มีบทบาททั้งในการจัดการเรียนการสอนและบทบาทในการวิจัย ซึ่งเรียกว่าเป็น ครูนักวิจัย ที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน เมื่อมีปัญหการเรียนรู้หรือปัญหาการเรียนการสอนเกิดขึ้นครูก็ศึกษาค้นหาวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียน โดยใช้กระบวนการวิจัย ดำเนินการให้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้หรือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน การวิจัยลักษณะนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ หรือการวิจัยในชั้นเรียน หรือการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ซึ่งเป็นการวิจัยที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู (พิชิต ฤทธิจุฑูญ. 2547) ชูศรี วงศ์รัตน์ และคณะ (2546 : 11) กล่าวถึงครูกับการทำวิจัยไว้ว่าในการสอนครูย่อมพบจุดอ่อนของนักเรียนที่ครูต้องการแก้ไข หรือบางเรื่องที่คุณครูเห็นว่ากันไว้ดีกว่าแก้ รวมทั้งความต้องการพัฒนาการสอนของครูให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลดียิ่งขึ้น การวิจัยเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ครูบรรลุเป้าหมายเหล่านั้น การวิจัยจึงเป็นเรื่องเดียวกันกับการสอนของครู ภาระจึงไม่ได้เพิ่มขึ้น เพียงแต่ต้องการวางแผนให้รอบคอบขึ้น

ปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีทำ ทดลองนำไปใช้ แล้วเฝ้าสังเกตผลที่เกิดขึ้นอย่างมีเป้าหมายและเป็นระบบ นำผลที่เกิดขึ้นไปขยายผลการปรับปรุงงานของตน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในอดีตที่ผ่านมาเรียกการทบทวนวิจัยของครูว่าการวิจัยในชั้นเรียน หรือการวิจัยปฏิบัติการ ในชั้นเรียน นั่นคือ ไม่ว่าจะครูจะทำวิจัยในเรื่องใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับปัญหาวิจัยในห้องเรียน ก็จะเรียกงานวิจัยของครูว่างานวิจัยในชั้นเรียนแต่เนื่องจากครูเป็นบุคลากรที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้กับผู้เรียนไม่ได้เน้นการทำงานวิจัย ดังนั้นครูจึงมีความถนัดในการสอนมากกว่าการทำวิจัย ครูส่วนใหญ่จึงมีข้อจำกัดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัย

หากพิจารณาหลักสูตรการผลิตครูที่ผ่านมาจะเห็นว่า วิธีวิจัยที่นักศึกษาครูเรียนรู้อย่างไม่เพียงพอที่จะทำให้สามารถทำวิจัยในสภาพของการปฏิบัติงานจริงได้ และวิธีวิจัยที่สอนกันในหลักสูตรฝึกหัดครูก็เป็นวิจัยเชิงวิชาการ (Academic Research) ซึ่งมีหลักการวิจัยที่เคร่งครัดในแบบของการวิจัย ดังนั้นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนและการทำวิจัยของครูในปัจจุบัน คือ การทำกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมการวิจัยแบบแยกส่วน และทำกันในกลุ่มครูเพียงส่วนน้อย เนื่องจากครูส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในการทำวิจัย และคิดว่าการทำวิจัยเป็นเรื่องที่ยาก ต้องอาศัยความรู้ความสามารถเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย เนื่องจากนี้ยังพบว่าบ่อยครั้งที่การวิจัยของครูไม่เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในขณะนั้น แต่เป็นปัญหาของเด็กบางกลุ่มบางพวกที่อาจเคยเกิดก่อนหน้านั้น และครูสนใจจะนำมาใช้เป็นประเด็นปัญหาวิจัย ข้อค้นพบจากการวิจัยแบบนี้จึงไม่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชั้นเรียนได้ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวไม่ปรากฏในขณะนั้น หรือไม่ทันใช้ การทำวิจัยแบบนี้จึงไม่ค่อยเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนเท่าที่ควร แต่จะเกิดประโยชน์ต่อครูผู้ทำวิจัย ที่ต้องการนำผลการวิจัยไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ (สุวิมล ว่องวานิช. 2547 : 3-4) ในต่างประเทศ Sardo Brown และ Bolton (1995, อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวานิช. 2547 : 4) กล่าวว่าการศึกษาปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นกระบวนการที่ใช้ในการปฏิรูปโรงเรียน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นกับครูที่ต้องการทำวิจัยมีหลายประการ ได้แก่ (1) ความกลัวเกี่ยวกับเทคนิคการทำวิจัย (2) ครูมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่างานวิจัยไม่ใช่อยู่ในขอบเขตของงานครูที่จะปฏิบัติได้ (3) ข้อจำกัดด้านเวลาในการทำวิจัยของครูในโรงเรียนที่จะทำวิจัย (4) มีความกังวลในหัวข้อวิจัยที่อาจจะกระทบความรู้สึกของพ่อแม่ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้อง (5) การไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร เหล่านี้ Sardo-Brown, Welsh และ Bolton เสนอแนะว่าการฝึกอบรมครูและผู้บริหารเหล่านั้นควรเริ่มที่การพัฒนาการศึกษากับครูประจำการ ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัย

สำหรับในประเทศไทยนั้น สาเหตุที่ทำให้การวิจัยของคุณไม่พัฒนาเท่าที่ควรเป็นเพราะ (สุวิมล ว่องวานิช. 2547 : 5-6)

1) ความรู้ของคุณที่ได้จากการอบรมไม่เพียงพอที่จะทำให้คุณสามารถทำวิจัยแบบเป็นทางการได้โดยลำพัง ส่งผลให้คุณทำวิจัยไม่เสร็จ และเกิดความท้อถอยในการทำวิจัย และท้ายสุดก็เกิดทัศนคติทางลบต่อการทำวิจัย

2) การทำวิจัยแบบเป็นทางการ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการปริทัศน์เอกสาร หรือ การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Review of Literature) อย่างมาก เพื่อให้ครอบคลุมความคิดของการวิจัยมีความหนักแน่น และการออกแบบการวิจัยสมเหตุสมผลแต่ด้วยข้อจำกัดด้านเวลาอันเนื่องมาจากงานประจำวันของคุณ จึงไม่เปิดโอกาสให้คุณมีเวลาในการศึกษาเอกสารได้อย่างเต็มที่ สภาพที่เกิดขึ้น คือ เกิดการจ้วงจวนหรือมอมหมายให้ผู้อื่นทำการศึกษาค้นคว้าในส่วนนี้แทนคุณ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงหลายประการ อาทิเช่น คุณไม่ได้เกิดการเรียนรู้จากการศึกษาด้วยตนเอง สิ่งที่คุณได้มาไม่ได้นำมาใช้ในการปฏิบัติจริง แต่เป็นการทำเพื่อให้ครบถ้วนตามรูปแบบของการวิจัยแบบเป็นทางการที่ต้องมี คุณได้ชื่อว่าเป็นผู้วิจัย แต่กลับไม่ได้มีการลงมือปฏิบัติตามบทบาทที่นักวิจัยพึงกระทำ

3) เป็นผลกระทบต่อสืบเนื่องจากความยากลำบากของกระบวนการวิจัย ทำให้คุณที่ทำวิจัยเสร็จ จะยุติการทำวิจัยโดยมีผลงานวิจัยเพียงแค่ว่าเรื่องเดียว ไม่ได้เกิดแรงจูงใจที่จะทำวิจัยแบบต่อเนื่อง ดังนั้น งานวิจัยของคุณจึงเป็นงานวิจัยเฉพาะกิจทำเพื่อหวังสร้างงานทางการเพื่อการเลื่อนขั้นหรือเลื่อนตำแหน่ง โดยนัยนี้งานวิจัยของคุณก็ไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนตามที่ควรจะเป็น

4) ปัญหาวิจัยที่คุณกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษา เป็นปัญหาที่คุณพยายามเลียนแบบการวิจัยของนักวิชาการ มิใช่ปัญหาวิจัยที่เกิดจากสภาพปัญหาในห้องเรียนของตนเอง งานวิจัยของคุณจึงให้คำตอบที่ไม่สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของคุณผู้นั้น

5) งานวิจัยของคุณที่ผ่านที่มาใช้เวลาในการดำเนินการนานมาก สิ่งที่คุณค้นพบไม่สามารถนำไปใช้ได้ทันเหตุการณ์ เนื่องจากการเรียนการสอนที่เกิดปัญหาได้ลุล่วงผ่านมาแล้ว หรือนักเรียนที่มีปัญหาต้องการแก้ไข ไม่ได้อยู่ในชั้นเรียนนั้นแล้ว

6) การทำวิจัยเป็นเรื่องที่ต้องได้รับการฝึกฝนและเรียนรู้จากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ แต่หลักสูตรอบรมด้านการวิจัยส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรแบบเร่งรัด สาระในหลักสูตรเกี่ยวข้องกับหลักการของการทำวิจัย การเรียนรู้ศัพท์เทคนิค และกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำวิจัย ซึ่งเป็นเรื่องที่คุณไม่คุ้นเคย เป็นเรื่องที่เข้าใจยากและต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติภายใต้พี่เลี้ยงที่เข้าใจใน

วิธีการวิจัยอย่างสม่ำเสมอ แต่ในสภาพจริงหลักการฝึกอบรม ครูที่ทำวิจัยไม่ได้มีพี่เลี้ยงช่วยในการทำวิจัย ไม่มีประสบการณ์และความชำนาญในการทำวิจัยอย่างแท้จริง ทำให้รายงานการวิจัยของครูมีข้อบกพร่องมากในเกือบทุกขั้นตอนของการทำวิจัย ทั้งการกำหนดกรอบความคิดของการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานวิจัย เป็นต้น

เพื่อไม่ให้ครูที่ทำวิจัยในชั้นเรียนเกิดความท้อแท้ ควรใช้วิธีการสนับสนุนให้ครูทำวิจัย โดยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของการทำงานปกติประจำวัน ให้เกิดความยั่งยืนของกิจกรรมการวิจัย ทำให้งานวิจัยในชั้นเรียนน่าสนใจ แม้วิธีการอาจจะไม่ถึงมาตรฐานของงานวิจัยเชิงวิชาการ และเพื่อให้การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครูสอดคล้องกับวิถีชีวิตของการทำงานปกติ แนวทางใหม่สำหรับการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครูจึงควรเป็นงานวิจัยที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ (สุวิมล ว่องวานิช. 2547 : 78)

1) งานวิจัยของครูควรเป็นงานวิจัยขนาดเล็ก (Small Scale) มุ่งที่การแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ไม่ใช้เวลาในกาดำเนินงานนานเกินไปจนทำให้งานหลัก (งานสอน) ได้รับผลกระทบ แต่ต้องดำเนินการให้เป็นส่วนหนึ่งของการสอนตามปกติ โดยมีการใช้กระบวนการวิจัยเป็นขั้นตอนของการทดลองใช้ยุทธวิธีใหม่ ๆ ด้านการสอนที่คิดค้นขึ้นเพื่อให้การสอนเกิดผลสัมฤทธิ์มากที่สุด

2) ในแต่ละภาคเรียนหรือภาคการศึกษา ครูสามารถทำการศึกษาในประเด็นวิจัยหรือหัวข้อวิจัยได้หลายประเด็น และสามารถดำเนินการได้พร้อมกันในขณะที่เดียวกันหากปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้นมีหลายปัญหาที่ต้องการการแก้ไข ดังนั้นวิจัยของครูต้องไม่ใช่การทำวิจัยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงเรื่องเดียว และละเลยประเด็นปัญหาอื่นที่รอการแก้ไขอยู่เช่นเดียวกัน

3) การวิจัยของครูเน้นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) มาแสวงหาคำตอบ เพื่อให้ข้อค้นพบที่ได้มีความหนักแน่น เชื่อถือ และนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองได้จริง เป้าหมายหลักของการวิจัยของครูไม่ใช่การมุ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับศาสตร์ของการสอน การนำเสนอผลการวิจัยจึงไม่ยึดรูปแบบที่เป็นทางการเหมือนกับที่มีการทำกันในการวิจัยเชิงการ (Academic Research) หรือการวิจัยแบบเป็นทางการ ซึ่งมีกฎการทำวิจัยที่เคร่งครัด โดยเฉพาะการนำเสนอหรือการวิจัยแบบเป็นทางการ ที่มักมีการจำแนกสาระของการวิจัยออกเป็น 5 บท

4) การทำวิจัยของครูต้องเกี่ยวข้องกับปัญหาวิจัยที่เกิดมาจากสภาพปัญหาที่เป็นจริงขณะนั้น และครูไม่สามารถใช้วิธีการเดิม ๆ แก้ปัญหาได้ จำเป็นต้องค้นหาวิธีการใหม่ ดังนั้น

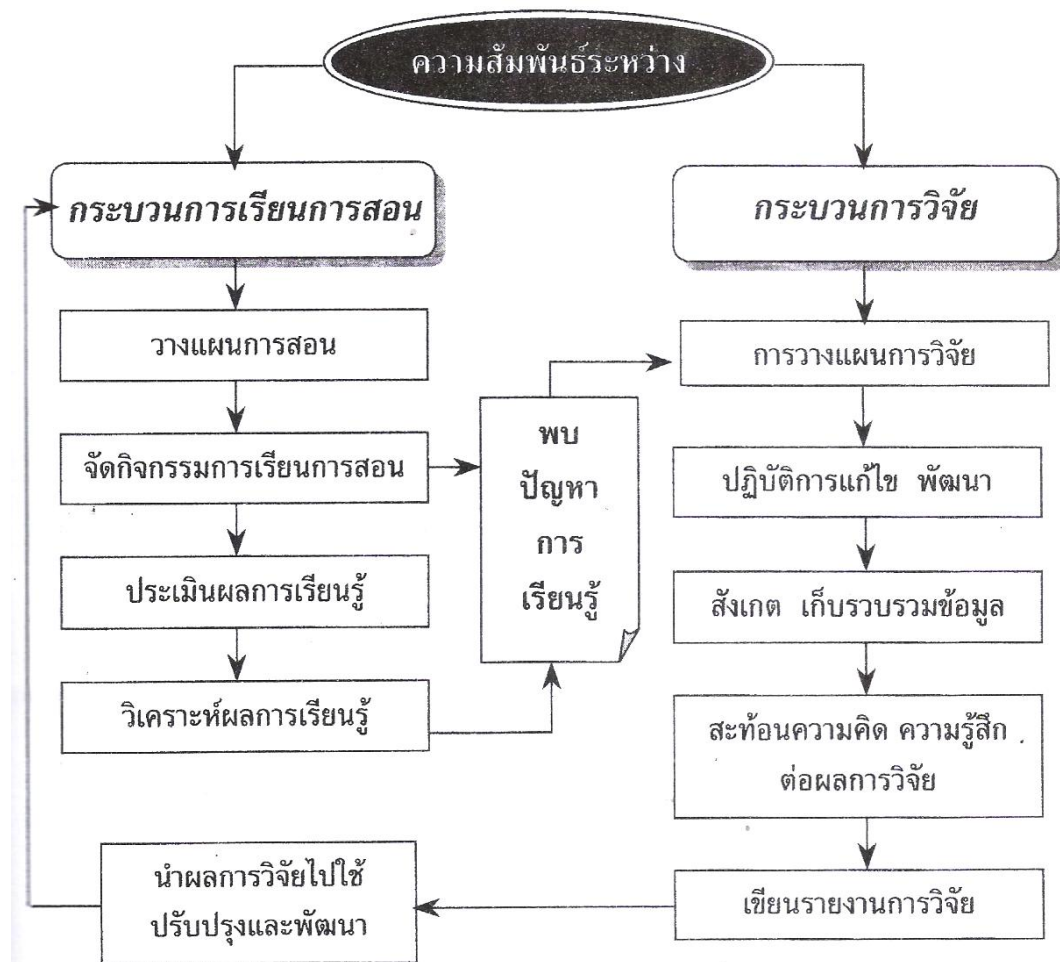
จุดเริ่มต้นของการทำวิจัยของคุณจึงไม่ใช่เริ่มด้วยคำถามที่ว่าฉันควรทำวิจัยเรื่องอะไรดีหรือเธอช่วยคิดให้ทีว่าฉันควรทำวิจัยเรื่องอะไรดี การตั้งคำถามแบบนี้สะท้อนว่าคุณไม่ได้เริ่มทำวิจัยในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนขณะนั้น

5) กระบวนการวิจัยของคุณต้องเป็นไปอย่างง่าย ๆ สามารถใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในห้องเรียนมาใช้ในการค้นหาคำตอบ และเป็นหน้าที่ของคุณที่ต้องใช้กระบวนการวิจัยในการปฏิบัติงานของตนเอง ต้องไม่คิดว่างานวิจัยเป็นงานนอกเหนืองานสอน งานวิจัยในชั้นเรียนไม่ใช่งานวิจัยที่หากต้องการทำ ต้องมีการขออนุมัติโครงการวิจัย หรืองบประมาณเพื่อการทำวิจัย ถ้าไม่ได้รับอนุมัติก็ทำวิจัยไม่ได้ การมีความคิดแบบนี้ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน นั่นคือ คุณจะได้รับการงบประมาณเพื่อดำเนินการโครงการวิจัยหรือไม่ก็ตาม หน้าที่ของคุณก็ต้องหาวิธีการแก้ปัญหาให้หมดไปด้วยวิธีการที่เหมาะสมที่สุดภายใต้ทรัพยากรหรือสภาพเงื่อนไขที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

6) การวิจัยของคุณไม่ใช้การมุ่งสร้างผลงานทางวิชาการเพื่อตนเอง แต่เป็นงานที่ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน คือ ครูทั้งโรงเรียนมาร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียน การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจึงเป็นการวิจัยที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมหรือมีการรวมพลังในการทำวิจัยเพื่อมุ่งหาทางแก้ปัญหาในลักษณะองค์รวม มากกว่าทำวิจัยเดี่ยวและแก้ไขเฉพาะด้าน เนื่องจากปัญหาในห้องเรียนส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่มีความเกี่ยวพันกันหรือสัมพันธ์กัน คุณคนเดียวอาจจะแก้ไขปัญหานั้นด้วยตัวคนเดียวไม่ได้

นอกจากนี้หลักการของการทำวิจัยในชั้นเรียนต้องเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่ควรรับรู้และมีส่วนร่วมในการนี้ด้วย ซึ่งคุณครูสามารถทำได้หลายแนวทางเช่น เสนอในระหว่างการทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน/แผนปฏิบัติการประจำปี เสนอแผนการสอน (จุดประสงค์และวิธีการสอนในแผนการสอนจะทำให้ผู้บริหารเข้าใจสิ่งที่คุณครูคิดและกระทำได้) เสนอบันทึกรายแผนการสอน ให้ข้อมูล/สารสนเทศแก่ผู้บริหารในการกำกับติดตามผลการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน หรือในระหว่างการเยี่ยมห้องเรียนของผู้บริหาร หรือในการประชุมตามวาระปกติของโรงเรียน ฯลฯ อย่างไรก็ตามก็ดี ควรมีการวางแผนเพื่อกำหนดภาพรวมที่พึงประสงค์ของโรงเรียน แนวทางดำเนินงาน ภาระงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยเฉพาะครู ที่จะเป็นบุคคลากรหลักในการสร้างภาพที่พึงประสงค์ให้เป็นจริง การวางแผนร่วมกันทั้งโรงเรียนจะทำให้ทุกคนมองเห็นภาพรวมของงานตลอดแนว สามารถดำเนินงานในส่วนของตนให้สมบูรณ์ และสามารถให้ความร่วมมือกับเพื่อครูและบุคคลอื่น ๆ ในโรงเรียน เพื่อรวมพลังขับเคลื่อนโรงเรียนให้ก้าวไปสู่โรงเรียนคุณภาพ ผู้บริหารคุณภาพ ครูคุณภาพ และนักเรียนคุณภาพได้ในที่สุด (ชูศรี วงศ์รัตนะ และคณะ. 2546 : 11-12)

นอกจากแนวทางในการทำการวิจัยของครูดังกล่าวแล้ว พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2547 : 31) ได้กล่าวถึงลักษณะของการวิจัยในชั้นเรียนว่า การดำเนินการวิจัยจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการเรียนการสอนตามปกติ ดังภาพประกอบที่ 15 ซึ่งจะเห็นได้ว่า กระบวนการเรียนการสอนจะเริ่มต้นด้วยการวางแผนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลการเรียนรู้ เมื่อวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ หากมีปัญหาการเรียนรู้ก็นำไปสู่กระบวนการวิจัยที่ต้องมีการวางแผนการวิจัย ปฏิบัติการแก้ไขหรือพัฒนา สังเกต เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล สะท้อนความคิดต่อผลการวิจัยและเขียนรายงานการวิจัย แล้วนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนการสอนซึ่งเป็นวงจรของกระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการวิจัยที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันตลอดไป

ภาพประกอบที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการวิจัย

ที่มา : พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2547 : 31)

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับสุมาลี จันทรชลอ (2548 : 10) ที่กล่าวว่า การทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนควรดำเนินการควบคู่และเป็นสิ่งเดียวกับการเรียนการสอน ในการพัฒนาบทเรียนขึ้นใหม่ ผู้สอนเป็นผู้พัฒนา ผู้สอนเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการพัฒนา และนำผลการพัฒนาไปใช้ ต่อจากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ การรายงานผลงานจึงเป็นการรายงานอย่างง่าย วิธีการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนทำให้เกิดระบบที่จะนำนวัตกรรมสำหรับการเรียนการสอน โดยผู้สอนจะมีบทบาท 2 แบบ คือ เป็นผู้ผลิตทฤษฎีและผู้ใช้ทฤษฎีทางการศึกษา ซึ่งทำให้เกิดความรู้เพื่อครูจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยจะนำทฤษฎีและปฏิบัติให้ไปควบคู่กัน สิ่งสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนคือ การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันที่ได้เรียนรู้โดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

หลักการและแนวคิดของการวิจัยในชั้นเรียน

หลักการและแนวคิดของการวิจัยในชั้นเรียน มี 3 ประการคือ (รัตนา ศรีเหรียญ, 2544 : 92)

- 1) เป็นการศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน
- 2) เป็นการหาแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร วิธีสอน การจัดกิจกรรม สื่อ แบบฝึก และวิธีการวัดและประเมินผล
- 3) เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน

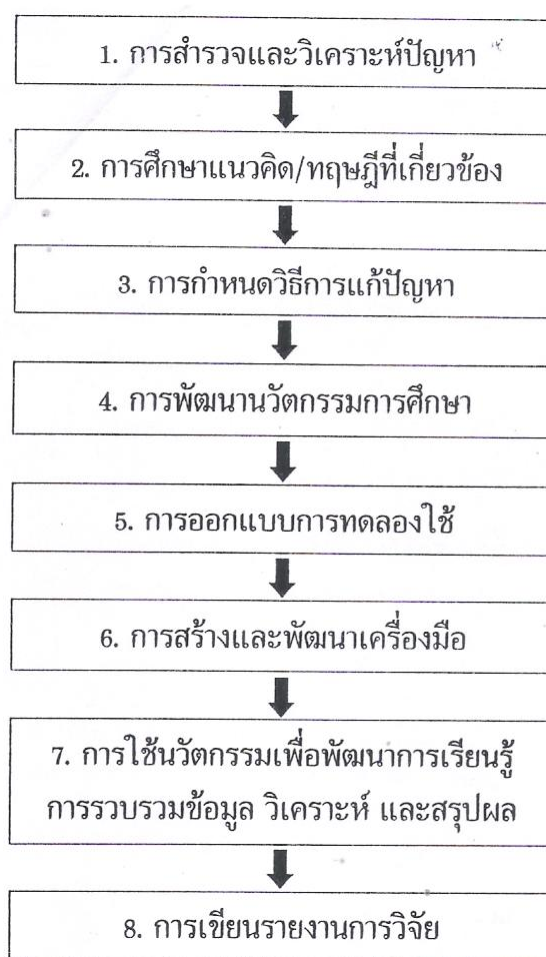
วัตถุประสงค์ของการทำวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยในชั้นเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อ (รัตนา ศรีเหรียญ, 2544 : 92)

- 1) เพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
- 2) เพื่อพัฒนา ปรับปรุง คุณภาพการเรียนการสอน
- 3) เพื่อพัฒนา ปรับปรุง หลักสูตรและนวัตกรรม
- 4) เพื่อพัฒนา ปรับปรุง เทคนิคการวัดและประเมินผล
- 5) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของครู อาจารย์
- 6) เพื่อพัฒนาเทคนิคการเรียนการสอน

กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน

การวิจัยในชั้นเรียนมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) (สัมมา รัตนีย์. 2546 : 15) วงจรการวิจัยมีกิจกรรมสำคัญ คือ PAOR (Plan Act Observe Reflect) ประกอบด้วย มีการวางแผนการดำเนินงาน กำหนดปัญหาและวางแผนแก้ปัญหา (Plan) มีการปฏิบัติตามแผน (Act) มีการสังเกตผลที่เกิดขึ้น (Observe) และมีการวิเคราะห์หรือวิจารณ์การปฏิบัติงานและผลที่เกิดขึ้นโดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมวิเคราะห์หรือวิจารณ์ด้วยซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานต่อไป (Reflect) (ชูศรี วงศ์รัตนะและคณะ. 2546 : 7) กระบวนการวิจัยตามวงจรดังกล่าวประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ (สัมมา รัตนีย์. 2546 : 16)

ภาพประกอบที่ 5 กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

ที่มา : สัมมา รัตนีย์ (2546 : 16)

ในแต่ละชั้นตอนมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้ (สัมมา วรรณีย์. 2546 : 27-56)

1) การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา

การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการวางแผนแก้ปัญหา หรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้ครูพบปัญหาที่จะต้องแก้ไขหรือพัฒนา สามารถดำเนินการสอนได้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ควรจะเป็น การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาครู สามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ เช่น การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแง่มุมต่าง ๆ การตรวจสอบสมุดแบบฝึกหัด การสำรวจพฤติกรรมของผู้เรียน การสังเกตของครู ข้อมูลจากการ ประเมินของผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ครูจะพบปัญหา ข้อสงสัยที่เกิดจากผู้เรียน ครู และ กระบวนการเรียนการสอน เมื่อครูพบปัญหาจากการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาแล้ว หากมีหลาย ปัญหาครูควรจัดลำดับความสำคัญของปัญหา โดยพิจารณาจากความรุนแรงของปัญหา ว่า ปัญหาใดควรได้รับการแก้ไขหรือพัฒนาก่อน

2) การศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

หลังจากสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนจนสามารถกำหนดปัญหาที่ ต้องการแก้ไขได้แล้ว ครูหรือผู้สอนควรศึกษาเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนรายงานการ วิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เลือกไว้ เพื่อให้เกิดแนวคิดที่จะสามารถนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหา การ ใช้หรือพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ในการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ประกอบด้วยเอกสารอ้างอิงทั่วไป เอกสารปฏิบัติที่ เกี่ยวข้องโดยตรง และเอกสารทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในภัตบรรณานุกรม แล้วนำไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเขียนรายงานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

3) การกำหนดวิธีการแก้ปัญหา

เมื่อครูหรือผู้สอนได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่จะดำเนินการ ไม่ว่าจะ เป็นวารสารบทความ ตำรา หลักสูตร ผลงานวิจัย คู่มือ แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ตลอดจน ประสบการณ์ของตนเอง รวบรวมและสังเคราะห์เนื้อหาเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยแล้วจะ นำไปสู่การกำหนดสมมติฐานในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นการคาดการณ์ถึงผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการ

แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด มีการกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนให้คำจำกัดความ กำหนดแหล่งตัวแปรและการจัดเก็บข้อมูล

4) การพัฒนาวิธีการหรือนวัตกรรมการศึกษา

นวัตกรรมการศึกษา หมายถึง วิธีการ แนวคิด เทคนิค สื่อการสอน และ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ต่าง ๆ ที่นำมาใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งมีอยู่มากมาย หลากหลาย

นวัตกรรมทางการศึกษาที่นิยมใช้กันมากเพราะสะดวกและประหยัดจัดทำได้ด้วยตนเอง และง่ายแก่การนำไปใช้มี 2 ประเภท คือ สื่อการสอน และเทคนิควิธีการสอน ครูหรือ ผู้สอนที่ทำการวิจัยจะต้องพิจารณาเลือกใช้หรือพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่เหมาะสมกับ ปัญหาการวิจัยของตนเองโดยอาศัยการศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบการพิจารณา เลือกใช้หรือพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ในกรณี que เลือกใช้นวัตกรรม ทางการศึกษาที่มีผู้สร้างและพัฒนาไว้แล้ว ควรพิจารณาถึงประสิทธิภาพของนวัตกรรมนั้น ๆ ทั้ง ในด้านความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability)

5) การออกแบบการวิจัย

การออกแบบการวิจัยเป็นการกำหนดวิธีการใช้นวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อ แก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้อย่างไร แบบแผนการวิจัยอย่างง่ายที่นำไปใช้ได้เหมาะสมกับการวิจัย ในโรงเรียน อาจแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- ก. แบบแผนการวิจัยที่มีประสิทธิภาพต่ำ (Weak Designs)
- แบบแผนการวิจัยที่ไม่มีการประเมินผลของนวัตกรรมที่ใช้ (Treatment) (Unassessed Treatment Design)
 - แบบแผนการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Design)
 - แบบแผนการวิจัยที่มีการทดสอบก่อนและภายหลังการใช้นวัตกรรมด้วย กลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม (One-Group Pretest-Posttest Design)
- ข. แบบแผนการวิจัยที่มีประสิทธิภาพสูง (Powerful Designs)
- แบบแผนการวิจัยที่กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่เท่าเทียมหรือไม่ คล้ายคลึงกัน (Nonequivalent Control Group Design)

- แบบแผนการวิจัยที่มีการวัดผลก่อนและภายหลังการใช้นวัตกรรม (Treatment) และมีกลุ่มควบคุม (Pretest-Posttest Control Group Design)
- แบบแผนการวิจัยที่มีการวัดผลเฉพาะภายหลังการใช้นวัตกรรม (Treatment) และมีกลุ่มควบคุม (Posttest Only Control Group Design)
- แบบแผนการวิจัยที่มีการวัดเป็นระยะทั้งก่อนและหลังการใช้นวัตกรรม (Treatment) (Interrupted Time Series Design)

รูปแบบการวิจัยที่มีประสิทธิภาพต่ำ นิยมใช้กันมากในงานวิจัยของโรงเรียน ส่วน

รูปแบบการวิจัยที่มีประสิทธิภาพสูง มีความเหมาะสมต่างกันตามประเภทของเรื่องที่จะศึกษา

6) การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบทดสอบ (Test) แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์ (Interview) และแบบสังเกต (Observation) ในการเลือกใช้เครื่องมือต่าง ๆ ข้างต้น ครูที่เป็นผู้วิจัยจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับวิธีการวิจัยของตนเองที่ได้ออกแบบไว้ ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ต้องการจะจัดเก็บ เช่น ต้องการจัดเก็บผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะใช้แบบทดสอบ แต่หากต้องการทราบความคิดเห็น หาสาเหตุอาจใช้แบบทดสอบแบบสัมภาษณ์ หรือแบบสังเกตได้ สิ่งที่พึงระวังในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ดังกล่าว คือผู้วิจัยจะต้องแน่ใจในประสิทธิภาพของเครื่องมือที่จะนำไปใช้ว่ามีประสิทธิภาพสูงเพียงพอที่จะนำไปใช้ ประสิทธิภาพของเครื่องมือพิจารณาได้จาก

ก. ความตรง (Validity) อย่างน้อยที่สุด ควรมีความตรงตามเนื้อหาที่จะทำการศึกษาวิจัย (Content Validity)

ข. อำนาจจำแนก (Discrimination) มักใช้หาประสิทธิภาพของแบบทดสอบ ซึ่งจะสามารถแยกกลุ่มผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง แม่นตรงตามความเป็นจริง

ค. ความยาก (Difficulty) มักใช้หาประสิทธิภาพของแบบทดสอบเช่นกัน เพื่อให้ได้แบบทดสอบที่มีความยากง่ายพอเหมาะในระดับกลาง ๆ ที่นักเรียนจะสามารถทำได้ ในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ เพื่อเก็บรวบรวมผลการวิจัย อันเป็นผลการทดลอง ใช้นวัตกรรมทางการศึกษาโดยส่วนใหญ่จะเป็นแบบทดสอบ (Test) วัดผลสัมฤทธิ์ ซึ่งควรสร้างและพัฒนาโดยคำนึงถึงประสิทธิภาพดังกล่าวข้างต้น แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาเครื่องมือดังกล่าวได้อย่างดี ซึ่งผู้วิจัยสามารถอาศัยในการวิเคราะห์และพัฒนาเครื่องมือดังกล่าว จึงลดภาระและเวลาในการคิดคำนวณได้เป็นอย่างมาก

7) การใช้นวัตกรรม การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และสรุปผล

หลังจากสร้างและพัฒนาเครื่องมือเพื่อการรวบรวมข้อมูลแล้ว ในขั้นต่อไปครูหรือผู้สอนจะนำนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ แล้วใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ (Statistics) หรือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลการวิจัยที่ครูได้ทดลองใช้นวัตกรรมนั้น ๆ

8) การเขียนรายงานการวิจัย

การเขียนรายงานการวิจัยเป็นการนำเสนอการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาทั้งหมดของครูหรือผู้สอนอย่างเป็นระบบแบบแผน เพื่อเป็นการยืนยันการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนหรือนักเรียน การเขียนรายงานการวิจัยจะเป็นการบันทึกถึงขั้นตอนที่ได้กระทำมาแล้วแต่ต้นไม่ว่าจะเป็นความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมุติฐานหรือแนวคิดที่สำคัญในการทำวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะจากการทำวิจัยและเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป นอกจากนี้ครูนักวิจัยจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอน และรายละเอียดในการทำวิจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว สิ่งที่ครูจะต้องใช้เป็นหลักยึดในการทำวิจัยอยู่เสมอคือการมีจรรยาบรรณของนักวิจัย ครูผู้วิจัยต้องยึดและนำไปปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้ได้ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ มีความถูกต้องเหมาะสม มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณของนักวิจัยมี 9 ประการดังต่อไปนี้ (สภาวิจัยแห่งชาติ. 2541 : 24-25, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด. 2546ข : 14-15)

1) ต้องซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในทางวิชาการและการจัดการ กล่าวคือ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ลอกเลียนงานของผู้อื่น ต้องให้เกียรติและอ้างอิงถึงบุคคลหรือแหล่งที่มาของข้อมูลที่นำมาใช้ในงานวิจัย ต้องซื่อตรงต่อการแสวงหาทุนวิจัย และมีความเป็นธรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

2) ต้องตระหนักถึงพันธกรณีในการทำงานวิจัย ตามข้อตกลงที่ทำไว้กับหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัย และต่อหน่วยงานที่ตนสังกัด อุทิศเวลาทำงานวิจัยให้ได้ผลดีที่สุดและเป็นไปตามกำหนดเวลา มีความรับผิดชอบ ไม่ละทิ้งงานระหว่างดำเนินการ

3) ต้องมีพื้นฐานความรู้ในสาขาการที่ทำวิจัย และมีความรู้ความชำนาญหรือมีประสบการณ์เกี่ยวเนื่องกับเรื่องที่ทำวิจัย เพื่อนำไปสู่งานวิจัยที่มีคุณภาพ และเพื่อป้องกันปัญหาการวิเคราะห์ การตีความ หรือการสรุปที่ผิดพลาด อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่องานวิจัย

4) ต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศึกษาวิจัย ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตโดยดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และเที่ยงตรงในการทำวิจัยเกี่ยวข้องกับคน สัตว์ พืช ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกและมีปณิธานที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

5) ต้องเคารพศักดิ์ศรี และสิทธิของมนุษย์ที่ใช้เป็นตัวอย่งในการวิจัย ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางวิชาการจนละเลยและขาดความเคารพในศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ ต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะอธิบายจุดมุ่งหมายของการวิจัยแก่บุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยไม่หลอกลวงหรือบีบบังคับ และไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (ข้อนี้สำคัญมากเมื่อครูทำการวิจัยผู้เรียน)

6) ต้องมีอิสระทางความคิดโดยปราศจากอคติในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย ต้องตระหนักว่า อคติส่วนตน หรือความลำเอียงทางวิชาการอาจส่งผลให้มีการบิดเบือนข้อมูลและข้อค้นพบทางวิชาการ อันเป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายต่อการวิจัย

7) พึงนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางที่ชอบ ไม่ขยายผลข้อค้นพบจนเกินความเป็นจริง และไม่ใช้ผลการวิจัยไปในทางมิชอบ

8) พึงเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น มีใจกว้าง พร้อมทั้งจะเปิดเผยข้อมูล และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยของตนให้ถูกต้อง

9) พึงมีความรับผิดชอบต่อสังคมทุกระดับ มีจิตสำนึกที่จะอุทิศกำลังสติปัญญาในการทำวิจัย เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อความเจริญและประโยชน์สุขของสังคมและมนุษยชาติ

หากครุณักวิจัยได้พยายามและตั้งใจทั้งวิจัยเชิงปฏิบัติการควบคู่ไปกับการดำเนินการสอน โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนางานให้ดีขึ้น จะเป็นการพัฒนาวิชาชีพครูผู้สอนเอง ในขณะเดียวกันจะเป็นการพัฒนาการเรียนให้ก้าวหน้าขึ้น และหากการวิจัยในชั้นเรียนได้กระทำอย่างต่อเนื่อง ครุณักวิจัยจะพัฒนาตนเองจนเป็นนักวิจัยมืออาชีพที่มีกระบวนการวิจัยแบบมีแบบแผนมากขึ้น (สุมาลี จันทรชลด. 2548 : 8)

5. การพัฒนารูปแบบ

5.1 ความหมายของรูปแบบ

คำว่ารูปแบบ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “โมเดล” (Model) ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะ ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของรูปแบบว่า รูปแบบ หมายถึง รูปที่กำหนดขึ้น เพื่อเป็นหลักหรือแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. 2552 : ออนไลน์)

The Contemporary English Advanced Learner's Dictionary (2552 : online) ให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้ว่า หมายถึง แบบจำลองของสิ่งต่าง ๆ การนำเสนอของคอมพิวเตอร์ หรือการอธิบายถึงสิ่งต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ หรือการนำบุคคลที่ประสบความสำเร็จ หรือสิ่งของที่มีคุณภาพหรือมีประสิทธิภาพมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

Merriam – Webster's Online Dictionary (2552 : online) ให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้ว่าเป็นสิ่งที่ช่วยให้เห็นภาพของสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้โดยตรง หรือเป็นระบบของหลักฐานข้อมูล และข้อสรุปต่างๆ ทางคณิตศาสตร์

โทซี และแคนโนล (Tosi and Canole. 1982, อ้างถึงใน ฌันท ชาติทอง และคณะ. 2552 : 34) กล่าวว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีรูปธรรมอย่างง่าย ๆ จนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ

อิงลิช และอิงลิช (English and English, 1965 : 326, อ้างถึงใน เสรี ชัดแยม. 2552: 1) ได้ให้ความหมายของรูปแบบ ไว้ดังนี้

1. แบบจำลองเลียนแบบของจริง
2. ตัวแบบที่เป็นแบบอย่าง
3. แบบจำลองการดำเนินงานที่แสดงความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ในระบบ
4. การอธิบายความสัมพันธ์ของข้อมูลในรูปของระบบสัญลักษณ์

ทาดาโอะ มียากาวะ (คงศักดิ์ สันติพิทักษ์วงศ์. 1986 อ้างถึงใน เสรี ชัดแยม 2552 : 1) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง การแสดงสภาพความเป็นจริงที่เรากำลังศึกษาค้นคว้าออกมาในลักษณะหนึ่ง คือ การอธิบายการพยากรณ์หรือการควบคุม เกี่ยวกับโครงสร้างและการเคลื่อนไหวของสภาพความเป็นจริงที่สนใจค้นคว้าอยู่

คีฟ (Keeves.1988, อ้างถึงใน เสรี ชัดแยม. 2552 :1) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึงแบบแผนโครงสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปร

สไตเนอร์ (Steiner 1988 ,อ้างถึงใน เสรี ชัดแยม . 2552 : 1) ได้กล่าวถึงความหมายโดยทั่วไปของรูปแบบ หมายถึง สิ่งของสิ่งหนึ่งที่คล้ายคลึงกับสิ่งของอีกสิ่งหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่ใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง หรือสิ่งที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบ เป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักหรือ แนวซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

5.2 ประเภทของรูปแบบ

คีฟส์ (Keeves. 1994, อ้างถึงในเสรี ชัดแถม . 2552 : 5-11) ได้แบ่งประเภทของ รูปแบบตามพัฒนาของการใช้รูปแบบออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงเทียบเคียง (Analogue Models)

ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบเชิงกายภาพ ที่ใช้ทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ เช่น รูปแบบแสดงการพัฒนาการของอะตอม เป็นต้น สร้างขึ้นโดยใช้หลักการเทียบเคียงโครงสร้างของ รูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของสิ่งที่คล้ายคลึงกัน และให้สอดคล้องกับข้อมูล หรือความรู้ที่มีอยู่ในขณะนั้นด้วยรูปแบบที่สร้างขึ้นจึงต้องมียังองค์ประกอบที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถ นำไปทดสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้และสามารถนำไปใช้หาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่าง กว้างขวาง

รูปแบบประเภทนี้ที่ใช้ในทางการศึกษา ก็เช่น รูปแบบของจำนวนประชากร นักเรียนในโรงเรียน (Model of a School Population) จำนวนนักเรียนที่เข้าสู่ระบบโรงเรียน ประกอบด้วยอัตราการเกิดของเด็กอัตราการย้ายเข้าพื้นที่ และอัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนจำนวนนักเรียนที่ออกจากระบบโรงเรียน ประกอบด้วย อัตราการย้ายออกจากพื้นที่ อัตราการ ออกจากโรงเรียนตามระเบียบ และอัตราการออกจากโรงเรียนเนื่องจากอายุพ้นเกณฑ์ จุดมุ่งหมาย ของรูปแบบนี้ก็เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรนักเรียนในโรงเรียนนั่นเอง

การทดสอบรูปแบบประเภทนี้ทำได้โดยการเปรียบเทียบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่เก็บรวบรวมได้ในขณะนั้น โดยอาศัยหลักการให้เหตุผลทางตรรกะ อย่างไรก็ตามรูปแบบประเภทนี้มี จุดอ่อนคือ ไม่สามารถระบุความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบภายในรูปแบบได้ชัดเจน จึง นำไปใช้ได้อย่างจำกัด

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Models)

ลักษณะสำคัญของรูปแบบประเภทนี้ก็คือ การแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในรูปแบบเป็นภาษาหรือข้อความรูปแบบเชิงข้อความใช้หลักการเทียบเคียงเชิงแนวความคิด ทำให้อธิบายรายละเอียดของรูปแบบได้ดี จึงให้เนื้อหาสาระได้มากกว่ารูปแบบเชิงเทียบเคียง แต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้ก็คือ ข้อความขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบโครงสร้างของรูปแบบอย่างไรก็ตาม รูปแบบเชิงข้อความก็นำมาใช้กันแพร่หลายทางด้านการศึกษา เพราะสามารถใช้ศึกษาหรือวิจัยเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางการศึกษาได้ดี เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน ของแคโรลล์ (Carroll, quoted in Nooman and World, 1983) เป็นต้น

3. รูปแบบเชิงแบบแผน (Schematic Models)

ลักษณะสำคัญของรูปแบบประเภทนี้ก็คือ การจัดระบบโครงสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในรูปแบบอย่างเป็นลำดับขั้น มีลักษณะคล้าย ๆ กับแผนที่ ดังนั้นรูปแบบจึงเป็นสิ่งเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเข้าด้วยกัน

นักจิตวิทยาได้พัฒนารูปแบบเชิงแบบแผนเพื่อใช้อธิบายเชาว์ปัญญาของมนุษย์ เช่น รูปแบบลำดับขั้นความสามารถทางเชาว์ปัญญา ตามทฤษฎีของเวอร์นอน (Vernon, 1960) โมเดลโครงสร้างทางเชาว์ปัญญา (Structure of Intellect Model) ของกิลฟอร์ด (Guilford, 1967) เป็นต้น

การทดสอบรูปแบบประเภทนี้ จะต้องสร้างแบบวัดแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบแล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์หาองค์ประกอบที่สอดคล้องกับรูปแบบหรือไม่โดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อยืนยันรูปแบบหรือทฤษฎี (Confirmatory Factor Analysis)

4. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models)

รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ได้เริ่มนำมาใช้ทางการศึกษาในช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 แรก ๆ นำมาใช้กับการวิจัยทางด้านวัดผลการศึกษา ก่อนต่อมาได้นำไปใช้กับการวิจัยทางการศึกษาสาขาวิชาอื่น ๆ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์เพิ่มขึ้น เพราะสามารถทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติได้ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีในสาขานั้น

ลักษณะสำคัญของรูปแบบประเภทนี้ก็คือ การแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรโดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ซึ่ง ทัทสุโอกะ (Tatsuoka. 1968, quoted in Keeves. 1988) ศึกษาพบว่ารูปแบบประเภทนี้ ส่วนใหญ่พัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Models)

รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ที่ใช้ในทางการศึกษาก็เช่น รูปแบบแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางสติปัญญากับลำดับที่การเกิดของบุตร (The Confluence Model) ของ ซาโจนซ์ และมาร์คัส (Zajone and Markus. 1975) รูปแบบแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ ริเชย์ (Richey. 1990) เป็นต้น

5. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Models)

ในช่วงต้นของทศวรรษที่ 1970 ได้มีการนำรูปแบบเชิงสาเหตุมาใช้ในงานวิจัยทางการศึกษาโดยเริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ไปศึกษาเรื่องเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ต่อมาเบอร์ก (Burks. 1928) ได้นำแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์เส้นทางตามวิธีการของ บลาลอค (Blalock. 1961) มาใช้กับงานวิจัยที่ไม่ใช่การวิจัยเชิงทดลอง ทำให้รูปแบบประเภทนี้แพร่หลายในทางการศึกษา

รูปแบบเชิงสาเหตุทำให้เราสามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความซึ่งตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนได้ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง แนวคิดที่สำคัญของโมเดลเชิงสาเหตุก็คือ โมเดลต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว ความสัมพันธ์ของตัวแปรจะถูกเขียนออกมาเป็นสมการเส้นทาง ซึ่งแต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างตัวแปรจากนั้นก็เก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพธรรมชาติมาใช้ทดสอบรูปแบบ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้สอดคล้องกับโมเดลที่สร้างขึ้นหรือไม่ ทำให้เราสามารถใช้อ้างอิงตรวจสอบเพื่อยืนยันหรือปฏิเสธรูปแบบ/ทฤษฎีที่เราศึกษาได้

สไตเนอร์ (Steiner. 1988, อ้างถึงใน เสรี ชัดรัมย์. 2552 : 2 – 3) แบ่งประเภทของรูปแบบไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Models) แบ่งออกเป็นดังนี้

1.1 รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model-of) เช่น รูปแบบหรือแบบจำลองเครื่องบิน ลำเล็ก ๆ ที่สร้างจำลองมาจากเครื่องบินของจริง

1.2 รูปแบบเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model-for) เช่น รูปแบบหรือแบบที่ ออกแบบเพื่อใช้เป็นต้นแบบผลิตเครื่องบินลำจริง เป็นต้น

2. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Models)

2.1 รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual Selection) เพื่อนำไปใช้อธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

2.2 รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual Model-for) คือรูปแบบแบบจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อใช้อธิบายทฤษฎี เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นมาจากทฤษฎีการคัดเลือกตามธรรมชาติ (Theory of Natural Selection) เพื่อนำไปใช้อธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

5.3 การพัฒนารูปแบบ

การสร้าง รูปแบบ ก็มีจุดประสงค์เช่นเดียวกับการตั้งสมมุติฐานของการวิจัย คือใช้เป็นแนวทางในการศึกษา หรือวิจัยในเรื่องใด ดังนั้นการเขียน รูปแบบ จึงต้องวิเคราะห์แนวความคิดหรือทฤษฎีออกเป็นองค์ประกอบหรือตัวแปรที่เกี่ยวข้อง และเขียนโยงองค์ประกอบหรือตัวแปรออกมาเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ โดยองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านี้อาจได้มาจากการประสบการณ์ของผู้ศึกษา การเทียบเคียงตามหลักการของอุปมาอุปไมย ผลการศึกษาวิจัยที่ทำให้หรือออกจากทฤษฎีที่มีอยู่ (เสรี ชัดแย้ม. 2552 : 4)

คีฟ (Keeves. 1988 : 560, อ้างถึงใน สมันท ชาติทองและคณะ. 2552 : 35-36) ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้าง ๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ

1. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็มีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต และหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3. รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ยังใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ด้วย

4. รูปแบบความเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้เรื่องที่กำลังศึกษาด้วยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพบว่า การพัฒนารูปแบบอาจจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันออกไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจจะแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ การสร้างรูปแบบ (Construct) และการหาความตรง (Validity) ของรูปแบบ

การสร้างรูปแบบมีข้อที่ควรระมัดระวังอยู่ 2 ประการ คือ (เสรี ชัดรัมย์, 2552)

1. การทำให้รูปแบบชัดเจนเกินไป เนื่องจากการสร้างรูปแบบจะต้องทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมหรือสลับซับซ้อนมีความชัดเจนขึ้น เพื่อให้เห็นองค์ประกอบหรือตัวแปรที่เกี่ยวข้องทั้งมากและน้อยเข้ามาไว้ในรูปแบบ ทำให้รูปแบบสลับซับซ้อนเกินไปเพราะมีจำนวนตัวแปรที่เกี่ยวข้องมากไม่สะดวกต่อการทดสอบรูปแบบ

ดังนั้น การทำให้รูปแบบชัดเจน จึงต้องกำหนดขอบเขตความเกี่ยวข้องขององค์ประกอบหรือตัวแปรให้เหมาะสม โดยกำหนดเฉพาะองค์ประกอบหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันจริง ๆ เท่านั้นเข้าไปในรูปแบบ

2. การเน้นรูปแบบหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ในรูปแบบมากเกินไป ทำให้ละเลยความสำคัญขององค์ประกอบหรือตัวแปรที่ต้องนำไปทดสอบหรือตรวจสอบ อาจทำให้มองไม่เห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริงขององค์ประกอบหรือตัวแปรในรูปแบบ

รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าที่จะเน้นความสัมพันธ์แบบรวม ๆ อย่างไม่ดีสัมพันธ์และสมการถดถอยที่ใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรก็สามารถนำไปใช้สร้างรูปแบบ

2. รูปแบบนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์โดยเมื่อทดสอบรูปแบบ ถ้าปรากฏว่ารูปแบบ ไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้นก็ถูกยกเลิกไป

3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้
4. รูปแบบควรนำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่ของเรื่องที่ศึกษาได้

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประครอง จันณาไชย (2546 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาครูเครือข่ายด้านการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนโยธินธรพิทยาสรรค์ อำเภอเมืองฯ จังหวัดยโสธร ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีความหมายเพื่อพัฒนาครูเครือข่ายด้านการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดำเนินการโดยใช้การอบรมเชิงปฏิบัติ การประชุมปฏิบัติการ และการนิเทศแบบกัลยาณมิตร โดยครูแกนนำ ตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้สมัครใจเข้าร่วมศึกษาค้นคว้าประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ครูแกนนำ 5 คน ครูเครือข่าย 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกตการณ์สอนของครูเครือข่าย แบบสัมภาษณ์ครูเครือข่าย แบบสัมภาษณ์นักเรียน การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบหลายมิติ (Triangulation) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้

ก่อนการพัฒนาพบว่า ครูเครือข่ายไม่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างเป็นระบบ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ วิเคราะห์หลักสูตรไม่เป็น จัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่ได้ ขาดเทคนิคในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่เข้าใจในวิธีการวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง ขาดเทคนิคในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนการแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน และครูเครือข่ายไม่ค่อยสนใจในการพัฒนาตนเอง

หลังจากที่ได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ การประชุมปฏิบัติการ การนิเทศแบบกัลยาณมิตร ตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้มีการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ

1. ด้านหลักสูตร ครูเครือข่ายมีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์หลักสูตรสามารถเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถวางแผนการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง วัดผลและประเมินผลอย่างหลากหลายวิธี เช่น การสังเกตขณะผู้เรียนปฏิบัติงาน ความสามารถในการแก้ปัญหาตามสถานการณ์ที่สร้างขึ้น การพิจารณาจากการบินที่กของผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียนในเรื่องต่างๆ สามารถผลิตสื่อและใช้สื่อเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา และ

วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน และกิจกรรมส่งผลให้ผู้เรียนสนใจการเรียนรู้ใฝ่เรียนมากยิ่งขึ้น

2. ด้านจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเครือข่ายสามารถวางแผนการจัดการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การเรียนการสอน ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติวิชานั้นๆ โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการ วิธีสอนแบบสอบถาม วิธีสอนที่ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ วิธีสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีความสุข

3. ด้านการแก้ปัญหาของผู้เรียนและการพัฒนาตนเอง ครูเครือข่ายมีความตั้งใจและต้องการที่จะพัฒนาตนเองมากขึ้น มีการสมัครเพื่อรับการประเมินเป็นครูแกนนำ เอาใจใส่ในความแตกต่างโดยวิธีการเรียนรู้ศักยภาพของผู้เรียนที่แตกต่างกันและหลากหลายในทางพหุปัญญาสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมและทันทั่วทั้งที่ การศึกษาและพัฒนาครูเครือข่ายในครั้งนี้ทำให้ครูเครือข่ายมีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ดียิ่งขึ้น

อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์ (2546 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ การวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการจัดดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอน โดยนำข้อมูลจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วสรุปเป็นองค์ประกอบของรูปแบบฯ ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน เกี่ยวกับองค์ประกอบและสาระสำคัญของรูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนที่เหมาะสม โดยใช้เทคนิคเดลฟาย จำนวน 3 รอบ ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบความร่วมมือทางวิชาการในการนำไปปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยสอบถามความคิดเห็นของคณบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 23 แห่ง จำนวน 147 คน

ผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ดังนี้

1. หลักการของความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วย สาระสำคัญ 14 ข้อ

2. โครงสร้างและกลไกความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วย
สาระสำคัญ 16 ข้อ

3. ประเภทของกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอน
ประกอบด้วยกิจกรรมด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 12 ข้อ กิจกรรมด้านอาจารย์ 6
ข้อ และกิจกรรมด้านอุปกรณ์ ทรัพยากรที่ใช้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน และอาคาร
สถานที่ 3 ข้อ

4. การจัดและดำเนินกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอน
ประกอบด้วยวิธีการที่จะสร้างให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการ 6 ข้อ แหล่งทุนที่ใช้สนับสนุน
ความร่วมมือ 5 ข้อ การประสานงานความร่วมมือ 9 ข้อ การจัดทำและพัฒนาโครงการความ
ร่วมมือ 7 ข้อ และการติดตามและประเมินผลความร่วมมือ 9 ข้อ

สุวิมล โปธิ์กลิ่น (2549 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบเครือข่าย
ความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก มี
จุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ขั้นตอนการวิจัยมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ คือ (1) การศึกษา
องค์ประกอบของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก โดยการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา 175 คน
และครูวิชาการ 175 คน (2) การสร้างรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โดยการ
ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และผู้บริหารและครูวิชาการ
22 คน รวม 27 คน (3) การทดลองใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ จำนวน 5 แห่ง และ (4) การประเมินการใช้รูปแบบ
เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ โดยพิจารณาจากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู
ในสถานศึกษาที่ทำการทดลองรูปแบบ จำนวน 15 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก และ 33 องค์ประกอบย่อย
ดังต่อไปนี้ องค์ประกอบหลักที่ 1 คือ ส่วนประกอบที่สำคัญของเครือข่ายความร่วมมือ
ประกอบด้วย แกนนำ / ผู้นำเครือข่าย สมาชิกเครือข่าย บทบาทหน้าที่ / ภาระหน้าที่ การมีส่วนร่วม
ร่วมของสมาชิก การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน องค์ประกอบ
หลักที่ 2 คือ ขอบข่ายและภารกิจงานด้านวิชาการ ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การประเมินผลและการเทียบโอนผล การเรียน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การจัดหาและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การนิเทศการศึกษา และการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา องค์ประกอบหลักที่ 3 คือ กระบวนการปฏิบัติงานของเครือข่าย ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและปัญหา การระบุจุดหมายหรือเป้าหมาย การจัดทำแผนกลยุทธ์ การประเมินผล และการรายงานผล องค์ประกอบหลักที่ 4 คือ คุณลักษณะที่ดีของแกนนำ ประกอบด้วย มีบุคลิกภาพ กระตือรือร้นในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ ควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความรับผิดชอบ และมีความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ องค์ประกอบหลักที่ 5 คือ เทคนิควิธีการพัฒนาสมาชิกเครือข่าย ประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปราย การระดมสมอง การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการปฏิบัติจริง

2. ผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 องค์ประกอบ และ 33 องค์ประกอบย่อยที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบไปใช้ในสถานการณจริงอยู่ในระดับมาก มีประโยชน์มากในการดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา และมีความเหมาะสมมากในการนำไปปฏิบัติ

สันติภาพ ไกรกิจราษฎร์ (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการ เครือข่ายการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ระบบการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ และศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนระบบบริหารจัดการ เครือข่ายการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ในขอบข่าย กระบวนการบริหารงานคุณภาพ 4 ด้าน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ ผลการปฏิบัติ การแก้ปัญหาข้อบกพร่อง และด้านปัจจัยหลัก 4 ด้าน คือ บุคลากร งบประมาณ การบริหารจัดการ และทรัพยากร

บริบทสำคัญ 3 ประการ ในการดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ เพื่อ เจริญวัด ปฏิรูปการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการ เครือข่ายการเรียนรู้ คือ การกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น และการ ส่งเสริมพัฒนาเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม

วิธีวิจัยเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมี โครงสร้างและจากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้

ประกอบด้วย ผู้บริหาร สถานศึกษา ครูวิชาการ ตัวแทนชุมชน ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 31 คน โดยผ่านการคัดเลือก แนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาเชียงราย เขต 1

การสรุป นำเสนอข้อมูล โดยการบรรยายเชิงวิเคราะห์และพรรณนาในแต่ละด้าน มี ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านระบบการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ เกี่ยวกับการวางแผน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่มี การสนับสนุนส่งเสริมและมอบนโยบายอย่างจริงจังเกี่ยวกับการ ปฏิบัติ พบว่า วิธีการในการรวมกลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้เกิดจากการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ และนำรูปแบบมาใช้ มีการปฏิบัติใน กลุ่มเล็กๆ แบบยืดหยุ่นตามความสมัครใจ ไม่เป็นทางการในลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป เกี่ยวกับการควบคุม พบว่า การนิเทศกำกับติดตามการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้จะส่งผล ดีต่อทั้งสถานศึกษาและเครือข่ายการเรียนรู้ของสถานศึกษาเพราะสามารถให้คำแนะนำแก่ สถานศึกษาได้เป็นอย่างดี เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนา พบว่า ควรมอบนโยบายอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาได้ปฏิบัติตามอย่างเป็นรูปแบบ

2. ด้านปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับงบประมาณ พบว่า ปัจจัยหลักที่จะทำให้การจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ประสบความสำเร็จคือเรื่องงบประมาณ เกี่ยวกับบุคลากร พบว่า บุคลากรที่จะมาดำเนินการให้เครือข่ายการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จยังมี น้อย เนื่องจากขาดความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน และขาดการประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับทรัพยากร พบว่า ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้มี ความพร้อมอยู่ค่อนข้างมาก โดยทรัพยากรส่วนใหญ่จะมีอยู่แล้วในสถานศึกษาและในท้องถิ่น เกี่ยวกับการบริหารจัดการ พบว่า ในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ระบบบริหารจัดการ ส่วนใหญ่ทางสถานศึกษาจะเป็นฝ่ายนำในการดำเนินงาน โดยระบบบริหารที่ใช้ ได้แก่ การ บริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

แนวทางในการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่า ควรเตรียมบุคลากร สร้าง ความรู้ ความเข้าใจเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะการปฏิบัติ สิ่งสำคัญคือ หน่วยงานเหนือ สถานศึกษาและสถานศึกษาต้องมีงบประมาณรองรับให้เพียงพอ ควรกำหนดโครงสร้างและจัด ระบบงานให้ชัดเจน ควรมีการนิเทศ กำกับติดตาม และประสานงานอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษา และเครือข่ายควรตั้งศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นวิทยากร หรือเป็นที่ปรึกษาแก่ เครือข่ายการเรียนรู้ด้วยกัน การดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้ต้องทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและ

ความต้องการของโรงเรียนและชุมชน พร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากชุมชน โดยการสังเกต สอบถาม สืบค้นจากชาวบ้านผู้รู้ในท้องถิ่น จัดทำระบบข้อมูลให้ชัดเจน ต่อเนื่องเป็นปัจจุบัน ตลอดจนนำสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวผู้เรียนหรือปัญหาชุมชนมากำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา เครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม ขั้นตอนการดำเนินงานในระยะที่ 1 มี 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนารอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

โดยในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การ ศึกษาองค์ความรู้การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนารอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

มีรายละเอียดการดำเนินงาน คือ

1. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา มาตรฐานการศึกษาของชาติ เครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนารูปแบบ และแนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
2. ศึกษาบริบทและข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือ
3. ประชุมทีมงานวิจัยเพื่อพัฒนารอบแนวคิดในการจัดตั้งและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

มีรายละเอียดการดำเนินงาน คือ จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) ระหว่างสมาชิกเครือข่าย เพื่อวางแผนการดำเนินงาน และร่วมกันดำเนินงานเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม และให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบเครือข่ายที่ร่วมกันพัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

มีรายละเอียดการดำเนินงาน คือ จัดประชุมกลุ่ม (Focus Group discussion) ระหว่างสมาชิกเครือข่าย เพื่อพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ ประกอบด้วย การบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ ภารกิจและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย แนวทางการปฏิบัติงาน และเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานเครือข่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา เครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม ใช้เครื่องมือการวิจัยในการดำเนินงานระยะที่ 1 คือ การสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) มีรายละเอียดดังนี้

การสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion)

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการสนทนากลุ่มไว้หลากหลาย เช่น เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเป็นระบบ, การรวบรวมพฤติกรรม, สภาวะทางสังคมและปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกัน, การถกอภิปรายในประเด็นเฉพาะเจาะจง, การศึกษาข้อมูลเจาะลึกจากประชากรกลุ่มย่อยๆ และกลุ่มของบุคคลที่ถูกเลือกมาโดยนักวิจัยเพื่อให้มาอภิปรายและวิพากษ์วิจารณ์ในหัวข้อของการวิจัยโดยอาศัยประสบการณ์ส่วนบุคคลร่วมกัน (Kitzinger, 1977, 2003 ; Powell, et al., 1996 ; Kitzinger, 1995 ; William, 2003 ; Bender and Ewbank, 1994 ; Powell, et al., 1996, อ้างถึงในสุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม, 2547 : 115-116) หรือเราอาจนิยามได้ว่า

กลุ่มที่เจาะจง (Focus Group) นี้ เป็นกลุ่มคนที่ถูกจัดขึ้นมา เพื่อการสนทนาหรือการอภิปรายกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะหาข้อมูลที่ต้องตรงประเด็นสำหรับตอบคำถามการวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ กลุ่มคนนี้ถูกเลือกมาโดยถือคุณสมบัติที่นักวิจัยกำหนดเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย กิจกรรมที่กลุ่มนั้นทำหลักๆ คือการอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นคำถามที่เฉพาะเจาะจงซึ่งเป็นหัวข้อในการสนทนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ดีที่สุด ตรงตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในวงสนทนา (ชาย โพธิสิตา, 2547 : 208) นอกจากนี้ Stewart and Shamdasani (1990, อ้างถึงใน ชาย โพธิสิตา, 2547 : 208-209) ยังให้นิยามของ Focus Group โดยให้ความสำคัญของพลวัตกลุ่ม ในฐานะเป็นหัวใจสำคัญของการสนทนากลุ่ม เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้มีปฏิริยาโต้ตอบกัน ในเรื่องที่ยกมาเป็นประเด็นสนทนา ไม่ใช่การให้สมาชิกกลุ่มตอบคำถามของนักวิจัยเป็นรายบุคคล ข้อมูลที่ดีจากการสนทนากลุ่มควรจะมาจากการอภิปรายที่สมาชิกกลุ่มมีการโต้ตอบกัน

ในปัจจุบัน วิธีการวิจัยแบบการสนทนากลุ่มได้รับการยอมรับและถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในวงการวิจัยหลายสาขา เนื่องจากลักษณะเด่นหลายประการดังนี้ (ชาย โพธิสิตา, 2547 : 212)

1. การสนทนากลุ่มเป็นวิธีที่ช่วยให้เก็บข้อมูลจากตัวอย่างจำนวนมากหลายคนได้ในเวลาอันสั้น และสามารถเสนอผลการศึกษาได้ในเวลาอันจำกัด
2. มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น สามารถปรับใช้ได้ในการวิจัยเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ และใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้หลายแบบ
3. นักวิจัยสามารถเลือกใช้ได้ตามความต้องการ กล่าวคือ สามารถใช้เพื่อเสริมวิธีการวิจัยแบบอื่น หรือใช้เป็นวิธีการวิจัยที่มีความสมบูรณ์เบ็ดเสร็จในตัวก็ได้
4. ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม เป็นข้อมูลที่ได้จากการถกเถียงโต้ตอบกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเอง ทำให้มั่นใจได้ในความถูกต้องแม่นยำ ความน่าเชื่อถือ และความหลากหลายของข้อมูล
5. พลวัตกลุ่มซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินการสนทนาทำให้ข้อมูลที่ได้มีชีวิตชีวา
6. การสนทนากลุ่มเป็นวิธีที่ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกมีอำนาจ คือ สามารถดำเนินการสนทนาไปตามที่ตัวเองต้องการแสดงออกโดยไม่รู้สึกรู้ว่าถูกกำกับ เพราะอยู่ในกลุ่มคนที่มีคุณสมบัติพื้นฐานบางประการคล้ายกัน

ขั้นตอนดำเนินการวิจัยแบบการสนทนากลุ่ม

การวิจัยแบบสนทนากลุ่มมีขั้นตอนการดำเนินการคล้ายกับวิธีการวิจัยแบบอื่นๆ โดย Stewart and Shamdasani (1990, อ้างถึงใน ชาย โภธิสิตา, 2547 : 222-223) เสนอรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดปัญหาการวิจัย
2. กำหนดกรอบการเลือกตัวอย่าง
3. กำหนดผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม
4. สร้าง/ทดสอบแนวคำถาม
5. เลือกกลุ่มตัวอย่าง
6. จัดการสนทนากลุ่ม
7. จัดระเบียบข้อมูล
8. วิเคราะห์ข้อมูล
9. เขียนรายงาน

ทั้งนี้สามารถสรุปเป็นขั้นตอนหลักๆ ของการดำเนินการสนทนากลุ่ม ได้ดังนี้ (ชาย โภธิสิตา, 2547 : 222-223)

1. กำหนดปัญหาหรือหัวข้อ รวมถึงคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้เหมาะสม
2. กำหนดประชากรเป้าหมายในการวิจัยและออกแบบตัวอย่างเพื่อร่วมในการสนทนากลุ่มให้เหมาะสมกับเรื่องและหัวข้อการวิจัย
3. สร้างแนวคำถามสำหรับการสนทนา และกำหนดผู้ที่จะทำหน้าที่ดำเนินการสนทนา หรือ Moderator ทั้งสองประการนี้จะต้องสอดคล้องกับหัวข้อเรื่องและคำถามในการวิจัย และสอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างด้วย
4. จัดการสนทนากลุ่มซึ่งมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้แล้ว เพื่อเชิญมาร่วมการสนทนาให้ได้ และการดำเนินการสนทนาในสถานที่และเวลาที่เหมาะสม
5. จัดการข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัย ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการสรุปเอาเฉพาะสาระสำคัญเพื่อประโยชน์บางอย่าง การเขียนรายงานโดยรวมทั้งโครงการ หรือการเขียนบทความทางวิชาการอย่างเต็มรูปแบบ ขึ้นอยู่กับเจตจำนงของนักวิจัย

สรุปสาระสำคัญของการสนทนากลุ่มได้ว่า การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพวิธีหนึ่งที่นิยมใช้ในการศึกษาทัศนคติและความคิดเห็น จุดมุ่งหมายหลักของการสนทนากลุ่ม คือเพื่อรวบรวมทัศนคติ ความรู้สึก ความเชื่อ ประสบการณ์ และปฏิกิริยาของผู้เข้าร่วมสนทนาเพื่อให้ได้รายละเอียดของเรื่องที่ต้องการ บุคคลที่สำคัญที่สุดในการสนทนากลุ่ม คือ ผู้ดำเนินการ (Moderator) บทบาทของผู้ดำเนินการสำคัญมากที่จะดึงให้ผู้เข้าร่วมยอมพูดคุยนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สถานที่ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการสนทนากลุ่ม โดยสถานที่ต้องเป็นอิสระจากความวุ่นวาย และมีความเป็นกลางให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ มีความสะดวกในการจัดตั้ง เบบันท์ก บรยากาศโล่งสบาย การสนทนากลุ่มนักวิจัยต้องมีการวางแผน มีการนัดหมายกับผู้เข้าร่วมอย่างชัดเจน ในเรื่องเวลาและสถานที่ที่จัดสนทนากลุ่ม และต้องชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจติกาก่อนการเริ่มดำเนินการ นอกจากนี้การสนทนากลุ่มเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามหัวข้อที่กำหนด เป็นกระบวนการหาข้อเท็จจริงได้อย่างลึกซึ้ง ค่าใช้จ่ายน้อย และสามารถทำได้อย่างรวดเร็วในขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มาก (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม, 2547 : 160-161)

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

การพัฒนา รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา เครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานในระยะที่ 1 ทั้งหมด 3 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษา องค์ความรู้การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนารอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม
2. การพัฒนา รูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม
3. การพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

โดยในแต่ละขั้นตอนมีผลการดำเนินงานดังนี้

1. การศึกษาองค์ความรู้การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนารอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

ในการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนารอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ทีมผู้วิจัยได้ประชุมร่วมกันจำนวน 4 ครั้ง และมีการดำเนินการโดย

- 1) ศึกษาเอกสารของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่ส่งมาให้ทุกคน (ทีมผู้วิจัยทุกคน)
- 2) หาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Review Literature) โดยทีมผู้วิจัยทุกคนร่วมกัน ระดมหาข้อมูลทั้งใน เอกสาร ตำรา งานวิจัย และในระบบออนไลน์ (Online)
- 3) ประชุมเพื่อร่วมกันสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสังจัดพิมพ์ (ทีมผู้วิจัยทุกคน)

4) ออกแบบการวิจัยร่วมกันในทีมนักวิจัยประจำโครงการ โดยมีหัวหน้าโครงการวิจัย เป็นผู้นำเสนอร่างการออกแบบการวิจัย ทีมนักวิจัยประจำโครงการร่วมกันวิพากษ์ และปรับปรุง ให้มีความเหมาะสม

ซึ่งผลจากการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้มีดังนี้

1) ทีมนักวิจัยได้กรอบแนวคิดในการวิจัย โดยใช้แนวทางและรูปแบบของ ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ (2545) และแนวคิดของสมจิต สวธน์ไพบูลย์ (2551) ประกอบด้วยการ่วมคิด (Thinking Together: T) การร่วมสร้าง (Constructing Together: C) การร่วมปรับปรุง (Improving Together: I) และการร่วมพัฒนา (Developing Together: D) ได้กรอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ดังแสดงในกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยตาม ภาพประกอบที่ 1

2) การศึกษาบริบทของการสร้างเครือข่าย ทีมนักวิจัยในโครงการคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

2.1) ความเป็นไปได้ของการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่ามีความ เป็นไปได้สูง เพราะว่าเป็นทางปฏิบัตินั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นมหาวิทยาลัยที่มี ปรัชญาที่ว่า “เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” ประกอบกับการที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงมีหน่วยงานตามพระราชดำริที่มีการบริการวิชาการให้กับครูและบุคลากร ทางการศึกษามาอย่างยาวนาน มีการบริการวิชาการซึ่งเป็นองค์ประกอบของการเสริมสร้างให้เกิด เครือข่ายความร่วมมือและการเรียนรู้ได้โดยง่าย หน่วยงานดังกล่าวคือศูนย์ศึกษาการพัฒนาครู คณะครุศาสตร์ ซึ่งหัวหน้าโครงการวิจัย (ดร.ถาวร เล็งเอียด) เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 จนถึงปัจจุบัน ทำให้มีเครือข่ายการทำงานร่วมกันจำนวนมากในเขตพื้นที่ การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงทำให้เกิดเครือข่ายในงานวิจัยครั้งนี้ง่ายยิ่งขึ้น อีกทั้งทีมนักวิจัยทุกท่านก็ล้วนแต่เคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริการวิชาการและการทำงานของศูนย์ ศึกษาการพัฒนาครูมาโดยตลอด จึงทำให้การทำงานระหว่างทีมนักวิจัยและเครือข่ายความ ร่วมมือในครั้งนี้ไม่มีอุปสรรคแต่อย่างใด

2.2) การจัดตั้งเครือข่ายด้านการวิจัยในชั้นเรียน ทีมนักวิจัยประชุมปรึกษาหารือ เกี่ยวกับรูปแบบเครือข่ายตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเสนอมาในเอกสาร แล้วที่ ประชุมมีมติให้เลือกจัดตั้งเป็นเครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่า ถ้ามี การจัดตั้งเครือข่ายทางการเรียนรู้นั้นจะเป็นแบบกว้าง ซึ่งคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ หมู่บ้านจอมบึง มีเครือข่ายอยู่แล้ว แต่ไม่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีลายลักษณ์อักษร การดำเนินการที่ผ่านมาไม่มีลักษณะของความช่วยเหลือที่สถาบันอุดมศึกษาหลักที่เกี่ยวข้องกับ

การจัดการศึกษาในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม มีเพียงแห่งเดียว คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง และได้ดำเนินการในลักษณะให้ความช่วยเหลือและให้บริการวิชาการมายาวนาน ส่วนการวิจัยครั้งนี้มีการกำหนดเอกลักษณ์เฉพาะ (Specification) ลงไปเพื่อให้มีวัตถุประสงค์ของเครือข่ายชัดเจน และนำไปสู่การขยายเครือข่ายในอนาคตอย่างยั่งยืน และสิ่งที่เป็นจุดตัดสินใจของการจัดตั้งเครือข่ายครั้งนี้ คือ การพิจารณาจุดร่วมของความต้องการความช่วยเหลือของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียน ในจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม ซึ่งจากงานวิจัยของถาวร เสงี่ยม และคณะ (2552) ที่ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูและบุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม พบว่าครูในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงครามมีความต้องการพัฒนาตนเองในด้านงานวิชาการ โดยเน้นการวิจัยในชั้นเรียนและมีความต้องการให้ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เป็นหน่วยงานหลักที่ให้ความช่วยเหลือ และเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือการที่มีบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 30 ให้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของภาระงานการเรียนการสอนของครู และยังพบอีกว่าในการทำผลงานทางวิชาการของครูมีความจำเป็นต้องใช้ผลงานวิจัยในชั้นเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง และเหตุผลที่สำคัญที่สุดคือที่ม้นักวิจัยเห็นว่าการจัดตั้งเครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียนจะเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ตรงที่สุด ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการวิจัยครั้งนี้

2.3) การเลือกเครือข่ายความร่วมมือ ในครั้งนี้ทีมผู้วิจัยได้ร่วมพิจารณาคุณสมบัติผู้เข้าร่วมเครือข่าย ดังนี้

2.3.1) แม่ข่ายหลัก ในการดำเนินงานครั้งนี้ ควรเป็นคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เพราะมีความเข้มแข็ง เนื่องจากในระยะแรกลูกข่ายต้องการให้ความช่วยเหลืออย่างมาก แม่ข่ายหลักจะเสริมความเข้มแข็งให้กับแม่ข่ายรองกับลูกข่าย เมื่อแม่ข่ายรองเข้มแข็ง คณะครุศาสตร์จะเป็นฝ่ายประสานงาน และเป็นพี่เลี้ยง (Mentor) และเสริมความเข้มแข็งต่อไป บทบาทของแม่ข่ายก็จะลดลง โดยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และให้แม่ข่ายรองทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายหลักตามลักษณะของการเพิ่มพลังอำนาจ (Empowerment) ต่อไป

2.3.2) แม่ข่ายรอง ในการดำเนินงานครั้งนี้ ทีมนักวิจัยร่วมกันพิจารณาแล้วเห็นว่า แม่ข่ายรองควรจะเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยมุ่งไปที่รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และศึกษานิเทศก์ เพราะเป็นหน่วยที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ลูกข่ายและ

เป็นหน่วยให้การช่วยเหลือลูกข่ายตามหน้าที่ และพันธกิจอยู่แล้ว ซึ่งจะทำให้เครือข่ายมีความยั่งยืน

2.3.3) ลูกข่าย ในการวิจัยนี้ ลูกข่ายคือโรงเรียนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง คือ โรงเรียนในเขตจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม โดยการเลือกโรงเรียนมาเป็นเครือข่ายจะพิจารณาจาก

1) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ผู้บริหารมีความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนอย่างแท้จริง โดยมุ่งเน้นไปที่ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีศักยภาพและมีความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ และมุ่งไปที่โรงเรียนที่ผู้บริหารสมัครใจและคัดเลือกครูที่มีศักยภาพเข้าร่วมโครงการ โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีทั้งโรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษา โดยกำหนดเขตพื้นที่ละ 2-3 โรงเรียน (เขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1, เขต 2 และ สมุทรสงคราม)

2) โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มุ่งไปที่โรงเรียนสังกัดเทศบาล เพราะมีความเข้มแข็ง และมหาวิทยาลัยมีการสร้างเครือข่าย (Connection) อยู่ก่อนแล้ว ในที่นี้เลือกจากผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และให้ผู้อำนวยการกองการศึกษาคัดเลือกโรงเรียนที่มีศักยภาพตามวัตถุประสงค์อีกจำนวน 2 โรงเรียน เข้าร่วมโครงการ

รายชื่อโรงเรียนและเครือข่ายวิจัยในชั้นเรียนมีดังตารางที่

ตารางที่ 1 รายชื่อสมาชิกเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	หน่วยงาน
1	นางสาวสรินธร พรประดิษฐ์	โรงเรียนสวนผึ้งวิทยา
2	นายบุญเทิด อรமுต	โรงเรียนสวนผึ้งวิทยา
3	นางทองพร สุทธิธรรม	โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม
4	นายนพรัตน์ สุนทรพนาเวศ	โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม
5	นายสุรินทร์ รัตนศิริ	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุททสงคราม
6	นายสุธี เสมอจิตรี	โรงเรียนศรัทธาสมุทร
7	ผอ. เสรี เสวครบุรี	กองการศึกษาเมืองบ้านโป่ง
8	นางสาวมาณวิกา ทองเปลว	โรงเรียนเทศบาล ๓ ประชาชนดี
9	นางศิริดา เอียดแก้ว	โรงเรียนเทศบาล ๑ ทรงพลวิทยา
10	นางเพ็ญวิภา ตันท์เจริญรัตน์	โรงเรียนอนุบาลโพธาราม
11	ผอ.ณัฐวิภา ลิ้มเฉลิม	โรงเรียนวัดเหนือวน
12	นายเจตน์สุภษฏ์ เครือสินธุ	โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม

2. การพัฒนารูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

จากการที่ทีมวิจัยได้เข้าร่วมโครงการวิจัยและได้เข้าร่วมการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดทิศทางการส่งเสริมนวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (วันที่ 6-8 สิงหาคม 2552) ทีมนักวิจัยได้จัดทำร่างรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ในชั้นเรียนและบันทึกข้อมูลที่ได้จากการเข้าร่วมประชุมสัมมนาปรับปรุงและออกแบบการพัฒนาเพิ่มเติม และร่วมกับสมาชิกเครือข่ายวิพากษ์รูปแบบของเครือข่ายที่พัฒนาขึ้น ซึ่งผลการวิพากษ์พบว่า ถึงแม้สมาชิกเครือข่ายจะมีบริบทต่างกัน คือ มาจากหน่วยงานต้นสังกัดและมีสายงานบังคับบัญชาที่แตกต่างกัน (โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กับโรงเรียนเทศบาล) ซึ่งทำให้มีความเหมาะสมกับรูปแบบเครือข่ายที่แตกต่างกัน แต่ผลการประชุมได้ข้อสรุปว่า รูปแบบเครือข่ายที่พัฒนาขึ้นนี้ไม่ควรแบ่งแยก ควรเป็นรูปแบบที่ไม่ว่าโรงเรียนจะมีบริบทแบบใดก็สามารถนำไปใช้ได้ ดังนั้นจึงได้ข้อสรุปรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียนที่มีความ

เหมาะสมกับโรงเรียนที่สังกัดทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และเทศบาล นอกจากนี้ สมาชิกเครือข่ายยังมีความต้องการให้ลูกข่ายสามารถติดต่อกับลูกข่ายด้วยตนเอง ติดต่อกับแม่ข่ายรอง และติดต่อกับแม่ข่ายหลักได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านแม่ข่ายรองด้วย ผลการพัฒนาในรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียนที่ได้จากข้อสรุป แสดงได้ดังภาพประกอบที่ 6 จากนั้น นำรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียนที่ได้จากข้อสรุปในการสนทนากลุ่มให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบดังกล่าว ได้ข้อสรุปตรงกันว่ารูปแบบเครือข่ายที่พัฒนาขึ้นนี้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ มีรายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายดังต่อไปนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โยธิน ศรีโสภา สาขาการบริหารการศึกษา

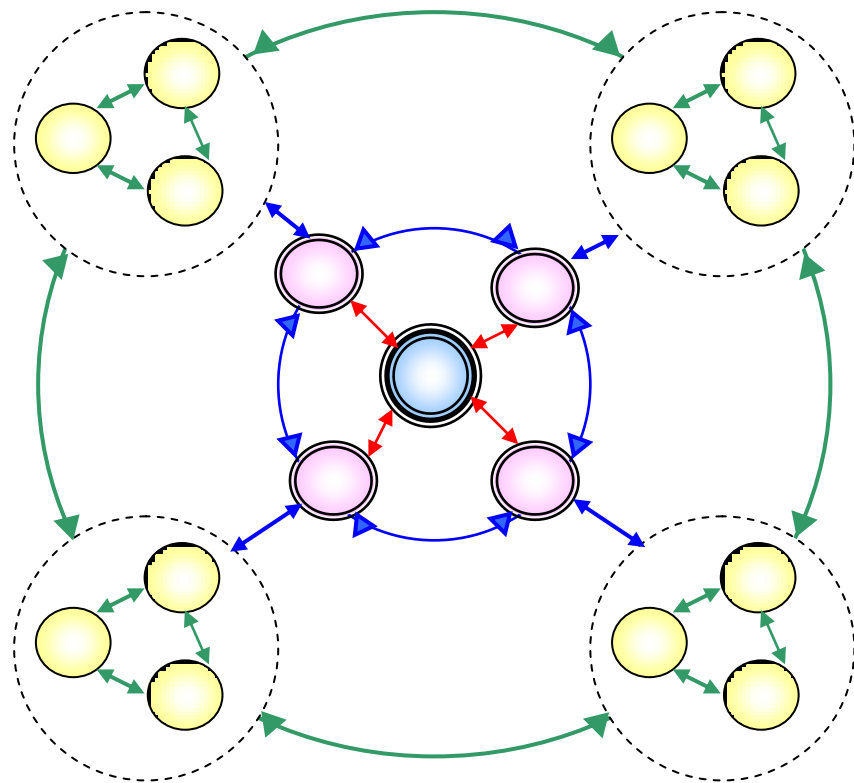
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. ดร. จันทิมา แสงเลิศอุทัย สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3. ดร.นิพนธ์ วรรณเวช สาขาการอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

 แม่ข่ายหลัก
  แม่ข่ายรอง
  ลูกข่าย

- การเชื่อมโยงระหว่างแม่ข่ายหลักกับแม่ข่ายรอง
 การเชื่อมโยงระหว่างแม่ข่ายรองด้วยกันเองและลูกข่าย
 การเชื่อมโยงระหว่างลูกข่ายกับลูกข่าย
 กลุ่มลูกข่ายสังกัดเดียวกัน

หมายเหตุ การเชื่อมโยงเครือข่ายผ่าน 2 ระบบช่องทาง คือ

1. ระบบทางตรงเผชิญหน้า (Face to Face)
2. ระบบออนไลน์ (Online) ผ่าน Weblog

ภาพประกอบที่ 6 รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา ในจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม

3. การพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระหว่างสมาชิกเครือข่าย เกี่ยวกับนวัตกรรมที่จะใช้ในเครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย การบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ ภารกิจและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย แนวทางการปฏิบัติงานและเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงาน เครือข่าย ได้ข้อสรุปแต่ละประเด็น ดังนี้

1) การบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้

การบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ เริ่มจากการสำรวจปัญหาในการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในจังหวัดสมุทรสงครามและราชบุรี โดยจากการสนทนากลุ่มสมาชิกเครือข่าย พบว่า ปัญหาที่ครูประสบในหลายๆ โรงเรียนคือครูมีความรู้เกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน เนื่องจากโรงเรียนได้จัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนให้กับครูเป็นประจำ แต่ปัญหาที่พบคือ เมื่อจบการอบรมหรือเมื่อวิทยากรกลับไปแล้วครูไม่สามารถทำวิจัยในชั้นเรียนเองต่อได้ และปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ครูสามารถคิดนวัตกรรมที่ดีมากมายมาใช้ในการเรียนการสอนแต่ครูไม่สามารถนำสิ่งเหล่านั้นมาเขียนเป็นรายงานวิจัยในชั้นเรียนได้ บางโรงเรียนคิดปัญหาดังกล่าวโดยจัดตั้งกลุ่มครูในโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือกัน แต่พบว่าวิธีที่ดีที่สุดและได้ผลในการช่วยเหลือครูที่ประสบปัญหาดังกล่าวคือการช่วยเหลือแบบตัวต่อตัว โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนแรกไปจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของการทำวิจัย ดังนั้นสิ่งที่สมาชิกเครือข่ายต้องการจากการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้คือ การที่คณะครุศาสตร์ จะทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายหลัก ที่คอยให้ความช่วยเหลือกับสมาชิกเครือข่าย เช่น การจัดให้มีพี่เลี้ยงสำหรับครู หรือการจัดให้มีหมอมหรือผู้รู้มาตรวจให้กับทางโรงเรียนตามระยะเวลา เป็นต้น

จากปัญหาดังกล่าวสมาชิกเครือข่ายได้ข้อสรุปในการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ดังนี้

1.1) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จะทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายหลักสำหรับเครือข่ายการเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ เนื่องจากมีกำลังและศักยภาพที่จะช่วยเหลือโรงเรียนและครูในเรื่องดังกล่าวได้ โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม และเทศบาล/กองการศึกษา เป็นแม่ข่ายรอง และมีโรงเรียนในสังกัดดังกล่าวเป็นลูกข่าย จำนวน 7 แห่ง

1.2) การดำเนินงานในช่วงแรก สมาชิกเครือข่ายจะร่วมกันพัฒนาศักยภาพของ ตัวเองเกี่ยวกับเรื่องการทำวิจัยในชั้นเรียนก่อน ด้วยการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากเอกสาร ตำรา ต่างๆ ที่ทางแม่ข่ายหลักจะเป็นผู้สนับสนุนและจัดทำให้ จากนั้น จะเริ่มศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างสมาชิกเครือข่าย ด้วยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเชิงลึกเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน โดย แม่ข่ายหลักเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการอบรม (จัดมากกว่า 1 ครั้ง และแต่ละครั้งต้องมี ระยะเวลาเพียงพอ ไม่เร่งรัดจนเกินไป) ตั้งแต่ขั้นตอนแรกไปจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของการทำวิจัย ในชั้นเรียน จนกว่าสมาชิกเครือข่ายจะมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนอย่าง ชัดเจน สมาชิกเครือข่ายจะเริ่มขยายทีมงานในโรงเรียนของตนเองด้วยการพาเพื่อนครูในโรงเรียน มาเข้าร่วมโครงการในจำนวนที่แต่ละคนจะสามารถดูแลรับผิดชอบได้ จนครูในโรงเรียนของสมาชิก เครือข่ายมีความรู้ความเข้าใจและสามารถทำวิจัยในชั้นเรียนได้ด้วยตัวเอง ก็จะขยายเครือข่ายไป ยังโรงเรียนอื่นๆ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียนของครูใน จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงครามต่อไป

1.3) ผลการดำเนินงานที่คาดหวังคือ ครูในจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม โดยเฉพาะโรงเรียนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายสามารถทำวิจัยในชั้นเรียนที่มีคุณภาพ สามารถเป็น ต้นแบบหรือให้คำแนะนำเพื่อนครูในการทำวิจัยในชั้นเรียนได้ และผลงานวิจัยในชั้นเรียนดังกล่าว เป็นประโยชน์และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นได้จริงตามจุดมุ่งหมายสูงสุด ของการทำวิจัยในครั้งนี้

2) ภารกิจและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย

เครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ จะประกอบไปด้วยสมาชิกเครือข่าย 3 กลุ่ม ได้แก่ แม่ ข่ายหลัก แม่ข่ายรอง และลูกข่าย โดยในแต่ละกลุ่มจะมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

2.1) แม่ข่ายหลัก ในระยะแรกคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้าน จอมบึงจะทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายหลักก่อน เนื่องจากในระยะแรกทั้งแม่ข่ายรองและลูกข่ายจะ ต้องการความช่วยเหลืออย่างมาก แม่ข่ายหลักจะทำหน้าที่เสริมความเข้มแข็งให้กับแม่ข่ายรองกับ ลูกข่าย จนเมื่อแม่ข่ายรองเข้มแข็ง แม่ข่ายหลักจะลดบทบาทลง โดยจะเป็นฝ่ายประสานงาน และ เป็นพี่เลี้ยง (Mentor) และเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) โดยให้แม่ข่ายรองทำหน้าที่เป็น แม่ข่ายหลักตามลักษณะของการเพิ่มพลังอำนาจ (Empowerment) ต่อไป บทบาทหน้าที่ของแม่ ข่ายหลักในการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 2 คือ

2.1.1) เป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานเครือข่าย แฉ่งข่าวสาร และ
นัดหมายต่างๆ ระหว่างสมาชิกเครือข่าย

2.1.2) ดำเนินงานต่างๆ เพื่อเสริมความเข้มแข็งเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน
ให้กับสมาชิกเครือข่าย ดังนี้

- จัดหาและสนับสนุนแหล่งความรู้ เอกสาร ตำรา ต่างๆ ให้กับ
สมาชิกเครือข่ายได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้
- จัดอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้สมาชิก
เครือข่ายมีความรู้ ความเข้าใจ ในการทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างชัดเจน ถูกต้อง และสามารถนำไป
ปฏิบัติได้จริง
- จัดให้มีพี่เลี้ยง หรือหมอ (ผู้รู้) คอยให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจ
การทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในโรงเรียนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเป็นระยะ
- จัดอบรมเกี่ยวกับเครื่องมือต่างๆ ที่จะใช้ในการดำเนินงานเครือข่าย
เช่น Weblog หรือโปรแกรมสำเร็จรูปต่างๆ ที่จำเป็นในการทำวิจัยในชั้นเรียน เช่น โปรแกรม SPSS
โปรแกรมวิเคราะห์ข้อสอบต่างๆ
- จัดเผยแพร่ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนและผลงาน
การทำวิจัยในชั้นเรียนของครูออกสู่สาธารณะ เช่น การให้ Weblog หรือการจัดเวทีเสวนาต่างๆ
เพื่อเป็นแหล่งความรู้ และเป็นการกระตุ้นให้ครูมีกำลังใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน

2.2) แม่ข่ายรอง ในการดำเนินงานครั้งนี้ ทีมนักวิจัยร่วมกันพิจารณาแล้วเห็นว่า
แม่ข่ายรองควรจะเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยมุ่งไปที่รองผู้อำนวยการสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษา และศึกษานิเทศก์ เพราะเป็นหน่วยงานที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ลูกข่าย
และเป็นหน่วยให้การช่วยเหลือลูกข่ายตามหน้าที่ และพันธกิจอยู่แล้ว ซึ่งจะทำให้เครือข่ายมีความ
ยั่งยืน โดยแม่ข่ายรองมีหน้าที่ในการเชื่อมโยงและประสานงานกับทั้งแม่ข่ายหลักและลูกข่าย จะ
เป็นคนกลางในการสื่อสารระหว่างแม่ข่ายหลักและลูกข่ายในส่วนหนึ่ง และให้ความช่วยเหลือลูก
ข่ายตามความต้องการของลูกข่ายก่อนในเบื้องต้น หากมีความติดขัด แม่ข่ายรองจะมีหน้าที่ขอ
ความช่วยเหลือจากแม่ข่ายหลักอีกชั้นหนึ่ง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นลูกข่ายก็สามารถติดต่อกับแม่ข่ายหลักได้
เองโดยไม่ต้องผ่านแม่ข่ายรองก็ได้

2.3) ลูกข่าย ในการวิจัยนี้ คือ โรงเรียนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
หมู่บ้านจอมบึง คือ จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม ทั้งโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษา และโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารมีศักยภาพ มีความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนอย่างแท้จริง และสมัครใจคัดเลือกครูที่มีศักยภาพเข้าร่วมโครงการ ลูกข่ายจะมีหน้าที่ในการนำสิ่งที่ได้จากแม่ข่ายหลัก แม่ข่ายรอง หรือ อาจจะเป็นลูกข่ายด้วยกันเองไปปฏิบัติ ซึ่งหากพบอุปสรรค หรือปัญหาใดๆ ลูกข่ายจะได้รับความช่วยเหลือจากทั้งลูกข่ายด้วยกันเอง แม่ข่ายหลัก และแม่ข่ายรอง อย่างเต็มความสามารถ

3) แนวทางการปฏิบัติงานและเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานเครือข่าย

การปฏิบัติงานเครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ จะใช้หลักการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมี เครื่องมือที่ใช้ในเครือข่ายวิจัย ได้แก่ Weblog และ การเผชิญหน้า (Face to Face)

3.1) การใช้ Weblog จะเป็นการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาบริหารจัดการ ให้การทำงานและการติดต่อสื่อสารต่างๆ สะดวกและรวดเร็วขึ้นมาก และเป็นการประหยัด ค่าใช้จ่าย ในการนำ Weblog มาใช้ในเครือข่ายวิจัยครั้งนี้ Weblog จะเป็นแหล่งที่เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ตลอดจนสาระความรู้ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก เครือข่ายได้ นอกจากนี้ การนำผลงานต่างๆ ที่ครูทำสำเร็จมานำเสนอใน Weblog ให้เป็นที่ ประจักษ์กับผู้คนที่สนใจทั่วไป โดยเฉพาะผลงานวิจัยในชั้นเรียนมาเผยแพร่จะเป็นการยกย่อง ให้ กำลังใจ และเป็นแบบอย่างที่กระตุ้นให้ครูมีกำลังใจในการทำวิจัยในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี

โดยในช่วงแรกแม่ข่ายหลักจะสร้าง Weblog ไว้สำหรับเป็นศูนย์กลางการ ติดต่อประสานงานต่างๆ ของเครือข่ายก่อน แล้วจึงจะขยายผลให้สมาชิกเครือข่ายมี Weblog ของ ตัวเองต่อไปเมื่อสมาชิกเครือข่ายมีความพร้อม

3.2) การเผชิญหน้า (Face to Face) เป็นการพบปะทางตรง สามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้ต่อกันได้ทันที มีความเหมาะสมกับบางปัญหาหรือบางสถานการณ์ที่ ต้องการความคิดเห็นจากหลายฝ่ายและทันที่

บทที่ 5

สรุปผลการดำเนินงาน อภิปรายผลการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการดำเนินงาน

การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้านการเรียนรู้ของครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา เครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม มีการดำเนินงานในระยะที่ 1 ทั้งหมด 3 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาองค์ความรู้การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนารอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม
2. การพัฒนารูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม
3. การพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
ซึ่งสามารถสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนได้ดังนี้

1. การศึกษาองค์ความรู้การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนารอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

1.1 ทีมวิจัยใช้แนวทางและรูปแบบของ ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ (2545)และแนวคิดของสมจิต สวธนไพบุลย์ (2551) ประกอบด้วยการร่วมคิด (Thinking Together:T) การร่วมสร้าง (Constructing Together: C) การร่วมปรับปรุง (Improving Together: I) และการร่วมพัฒนา (Developing Together: D) เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้

1.2 จัดตั้งเป็นเครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียน เนื่องจากงานวิจัยของถาวร เล็งเอียด และคณะ (2552) ที่ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูและบุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม พบว่าครูในจังหวัดราชบุรี และ

สมุทรสงครามมีความต้องการพัฒนาตนเองในด้านงานวิชาการ โดยเน้นการวิจัยในชั้นเรียนและมีความต้องการให้ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เป็นหน่วยงานหลักที่ให้ความช่วยเหลือในทางวิชาการและเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือการที่มีบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 30 ให้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนของครู และยังพบอีกว่าในการทำผลงานทางวิชาการของครูตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้กำหนดให้งานวิจัยในชั้นเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง และเหตุผลที่สำคัญที่สุดคือที่ม้นักวิจัยเห็นว่าการจัดตั้งเครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียนจะเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาคณาจารย์ผู้เรียนได้ตรงที่สุด ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการวิจัยครั้งนี้

1.3 การเลือกเครือข่ายความร่วมมือ ที่มวิจัยได้พิจารณาคุณสมบัติผู้เข้าร่วมเครือข่าย โดยแม่ข่ายหลัก ควรเป็นคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เพราะมีศักยภาพและความพร้อมในการเสริมความเข้มแข็งด้านการวิจัยในชั้นเรียนให้กับครู แม่ข่ายรองควรจะเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพราะเป็นหน่วยที่จะอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือลูกข่ายตามหน้าที่ และพันธกิจอยู่แล้ว และลูกข่าย เป็นโรงเรียนในเขตจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม โดยพิจารณาจาก 1) เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ผู้บริหารมีความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนอย่างแท้จริง 2) โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มุ่งไปที่โรงเรียนสังกัดเทศบาล เพราะมีความเข้มแข็ง และมหาวิทยาลัยมีการสร้างเครือข่าย (Connection) อยู่ก่อนแล้ว

2. การพัฒนารูปแบบและการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม

จากการที่ทีมวิจัยได้เข้าร่วมโครงการวิจัยและได้เข้าร่วมการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดทิศทางการส่งเสริมนวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคณาจารย์ผู้เรียน (วันที่ 6-8 สิงหาคม 2552) ทีมนักวิจัยได้จัดทำร่างรูปแบบเครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียนและบันทึกข้อมูลที่ได้จากการเข้าร่วมประชุมสัมมนามาปรับปรุงและออกแบบการพัฒนาเพิ่มเติม และร่วมกับสมาชิกเครือข่ายวิพากษ์รูปแบบของเครือข่ายที่พัฒนาขึ้น ซึ่งผลการวิพากษ์พบว่า ถึงแม้สมาชิกเครือข่ายจะมีบริบทต่างกัน คือ มาจากหน่วยงานต้นสังกัดและมีสายงานบังคับบัญชาที่แตกต่างกัน (โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กับโรงเรียนเทศบาล) ซึ่งทำให้มีความเหมาะสมกับรูปแบบเครือข่ายที่แตกต่างกัน แต่ผลการประชุมได้ข้อสรุปว่ารูปแบบเครือข่ายที่พัฒนาขึ้นนี้ไม่ควรแบ่งแยก ควรเป็นรูปแบบที่ไม่ว่าโรงเรียนจะมีบริบทแบบใดก็

สามารถนำไปใช้ได้ ดังนั้นจึงได้ข้อสรุปรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียนที่มีความเหมาะสมกับโรงเรียนที่สังกัดทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และเทศบาล นอกจากนี้ สมาชิกเครือข่ายยังมีความต้องการให้ลูกข่ายสามารถติดต่อกับลูกข่ายด้วยตนเอง ติดต่อกับแม่ข่ายรอง และติดต่อกับแม่ข่ายหลักได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านแม่ข่ายรองด้วย ผลการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียนที่ได้จากข้อสรุป แสดงได้ดังภาพประกอบที่ 6 ซึ่งมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระหว่างสมาชิกเครือข่าย เกี่ยวกับนวัตกรรมที่จะใช้ในเครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย การบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ ภารกิจและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย แนวทางการปฏิบัติงานและเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงาน เครือข่าย ได้ข้อสรุปแต่ละประเด็น ดังนี้

1) การบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้

การบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ เริ่มจากการสำรวจปัญหาในการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำมาเป็นข้อสรุปในการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ดังนี้

1.1) ให้คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายหลักสำหรับเครือข่ายการเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ และให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม และเทศบาล/กองการศึกษา เป็นแม่ข่ายรอง โดยมีโรงเรียนในสังกัดดังกล่าวเป็นลูกข่าย จำนวน 7 แห่ง

1.2) การดำเนินงานในช่วงแรก สมาชิกเครือข่ายจะร่วมกันพัฒนาศักยภาพของตัวเองเกี่ยวกับเรื่องการทำวิจัยในชั้นเรียนก่อน แล้วจึงขยายเครือข่ายไปยังโรงเรียนอื่นๆ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายการวิจัยในชั้นเรียนของครูในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงครามต่อไป

1.3) ผลการดำเนินงานที่คาดหวังคือ ครูในจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม โดยเฉพาะโรงเรียนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายสามารถทำวิจัยในชั้นเรียนที่มีคุณภาพ สามารถเป็น

ต้นแบบหรือให้คำแนะนำเพื่อนครูในการทำวิจัยในชั้นเรียนได้ และผลงานวิจัยในชั้นเรียนดังกล่าว เป็นประโยชน์และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นได้จริงตามจุดมุ่งหมายสูงสุดของการทำวิจัยในครั้งนี้

2) ภารกิจและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย

เครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ จะประกอบไปด้วยสมาชิกเครือข่าย 3 กลุ่ม ได้แก่ แม่ข่ายหลัก แม่ข่ายรอง และลูกข่าย โดยในแต่ละกลุ่มจะมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

2.1) แม่ข่ายหลัก ในระยะแรกคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงจะทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายหลัก โดยมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 2 คือ

2.1.1) เป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานเครือข่าย แจกข่าวสาร และนัดหมายต่างๆ ระหว่างสมาชิกเครือข่าย

2.1.2) ดำเนินงานต่างๆ เพื่อเสริมความเข้มแข็งเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนให้กับสมาชิกเครือข่าย ดังนี้

- จัดหาและสนับสนุนแหล่งความรู้ เอกสาร ตำรา ต่างๆ ให้กับสมาชิกเครือข่ายได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้
- จัดอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้สมาชิกเครือข่ายมีความรู้ ความเข้าใจ ในการทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างชัดเจน ถูกต้อง และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
- จัดให้มีพี่เลี้ยง หรือหมอ (ผู้รู้) คอยให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในโรงเรียนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเป็นระยะ
- จัดอบรมเกี่ยวกับเครื่องมือต่างๆ ที่จะใช้ในการดำเนินงานเครือข่าย เช่น Weblog หรือโปรแกรมสำเร็จรูปต่างๆ ที่จำเป็นในการทำวิจัยในชั้นเรียน เช่น โปรแกรม SPSS โปรแกรมวิเคราะห์ข้อสอบต่างๆ
- จัดเผยแพร่ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนและผลงานการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูออกสู่สาธารณะ เช่น การใช้ Weblog หรือการจัดเวทีเสวนาต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ และเป็นการกระตุ้นให้ครูมีกำลังใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน

2.2) แม่ข่ายรอง ในการดำเนินงานครั้งนี้ แม่ข่ายรองเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพราะเป็นหน่วยงานที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ลูกข่ายและเป็นหน่วยให้การ

ช่วยเหลือลูกชายตามหน้าที่ และพันธกิจอยู่แล้ว โดยแม่ชายรองมีหน้าที่ในการเชื่อมโยงและประสานงานกับทั้งแม่ชายหลักและลูกชาย ให้ความช่วยเหลือลูกชายตามความต้องการของลูกชายก่อนในเบื้องต้น หากมีความติดขัด แม่ชายรองจะมีหน้าที่ขอความช่วยเหลือจากแม่ชายหลักอีกชั้นหนึ่ง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นลูกชายก็สามารถติดต่อกับแม่ชายหลักได้เองโดยไม่ต้องผ่านแม่ชายรองก็ได้

2.3) ลูกชาย คือ โรงเรียนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง คือ จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม ทั้งโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารมีศักยภาพ มีความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียนอย่างแท้จริง และสมัครใจคัดเลือกครูที่มีศักยภาพเข้าร่วมโครงการ ลูกชายจะมีหน้าที่ในการนำสิ่งที่ได้จากแม่ชายหลัก แม่ชายรอง หรืออาจจะเป็นลูกชายด้วยกันเองไปปฏิบัติ ซึ่งหากพบอุปสรรค หรือปัญหาใดๆ ลูกชายจะได้รับความช่วยเหลือจากทั้งลูกชายด้วยกันเอง แม่ชายหลัก และแม่ชายรอง อย่างเต็มความสามารถ

3) แนวทางการปฏิบัติงานและเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานเครือข่าย

การปฏิบัติงานเครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ จะใช้หลักการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในเครือข่ายวิจัย 2 วิธี ได้แก่ Weblog และ การเผชิญหน้า (Face to Face)

3.1) การใช้ Weblog เป็นแหล่งที่เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารต่างๆ ตลอดจนสาระความรู้ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกเครือข่าย และนำผลงานต่างๆ ที่ครูทำสำเร็จมานำเสนอให้เป็นที่ประจักษ์กับผู้คนที่สนใจทั่วไป เพื่อเป็นการยกย่อง ให้กำลังใจ และเป็นแบบอย่างทีกระตุ้นให้ครูมีกำลังใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน

3.2) การเผชิญหน้า (Face to Face) เป็นการพบปะทางตรง สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้ตอบกันได้ทันที

อภิปรายผลการดำเนินงาน

1. ในการพัฒนากรอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และสมุทรสงครามครั้งนี้ ทีมวิจัยใช้แนวทางและรูปแบบของศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ (2545) และแนวคิดของสมจิต สวธนไพบูลย์ (2551) ประกอบด้วยการร่วมคิด (Thinking Together:T) การร่วมสร้าง (Constructing Together:

C) การร่วมปรับปรุง (Improving Together: I) และการร่วมพัฒนา (Developing Together: D) เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสร้างรูปแบบเครือข่ายโรงเรียนที่ อรรถนพ พงษ์สวาท (2544) เสนอไว้ว่า ควรตั้งอยู่บนหลักการของความสมัครใจ ความเสมอภาค และความพึ่งพิงอิงกัน และต้องพัฒนาไปสู่ระดับการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยเป้าหมายที่มีร่วมกันด้วย จึงจะเป็นการเชื่อมโยงที่เป็นเครือข่าย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2545 : 33) ซึ่งนอกจากจะสอดคล้องกับทฤษฎีแล้ว ในแง่ของการดำเนินงานจริงนั้น ความเป็นไปได้ของการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ครั้งนี้ ความเป็นไปได้สูง เพราะมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และคณะครุศาสตร์ ยังมีหน่วยงานตามพระราชดำริที่มีการบริการวิชาการให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษามาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการเสริมสร้างให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือได้ง่าย หน่วยงานดังกล่าวคือศูนย์ศึกษาการพัฒนาครู คณะครุศาสตร์ ซึ่งหัวหน้าโครงการวิจัย (ดร.ถาวร เล็งเอียด) เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 จนถึงปัจจุบัน ทำให้มีเครือข่ายการทำงานร่วมกันจำนวนมากในเขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อีกทั้งที่มนักวิจัยทุกท่านก็ล้วนแต่เคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริการวิชาการและการทำงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาครูมาโดยตลอด จึงทำให้การทำงานระหว่างที่มนักวิจัยและเครือข่ายความร่วมมือในครั้งนี้ไม่มีอุปสรรคแต่อย่างใด

2. รูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียนที่ได้จากการร่วมกันคิดในสมาชิกเครือข่ายเป็นรูปแบบที่มีความสอดคล้องกับลักษณะของเครือข่ายที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545 : 33) เสนอไว้ คือ เป็นเครือข่ายที่ร่วมมือกันระหว่างกลุ่มหรือองค์กรประเภทเดียวกัน ที่มีการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่อกัน และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติเพราะจากความคิดเห็นของสมาชิกเครือข่าย รูปแบบของเครือข่ายเช่นนี้จะทำให้สามารถดำเนินงานได้ง่าย ลดขั้นตอนในการติดต่อประสานงาน ลูกข่ายสามารถบริหารจัดการตัวเองและสามารถติดต่อ เชื่อมโยงกับแม่ข่ายได้อย่างรวดเร็ว หากต้องการความช่วยเหลือ นอกจากนี้ ลูกข่ายที่อยู่ต่างกลุ่มกันยังสามารถติดต่อกันเองได้ด้วย ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานเครือข่ายมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น และสามารถขยายเครือข่ายออกไปได้อย่างรวดเร็ว

3. การกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย มาจากความคิดร่วมกันของสมาชิกเครือข่าย เกิดจากการที่สมาชิกเครือข่ายมีการรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception) มีความเข้าใจในปัญหาและต้องการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) มีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interest/benefits) และการมีส่วนร่วมของสมาชิก

เครือข่าย (All Stakeholders Participation) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายมีความต่อเนื่อง มีพลังในการขับเคลื่อน และทำให้เกิดความเข้มแข็งของเครือข่าย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2545)

4. แผนการดำเนินงานของเครือข่ายในระยะที่ 2 เป็นแผนการดำเนินงานที่เน้นเสริมความเข้มแข็งให้กับสมาชิกเครือข่ายในด้านการวิจัยในชั้นเรียน โดยการเรียนรู้ร่วมกันและมีแม่ข่ายหลักเป็นแกนนำในการพัฒนา การดำเนินงานเช่นนี้ เป็นการพัฒนาเครือข่ายให้ก้าวหน้าด้วยการเสริมความรู้ความสามารถให้เครือข่าย ในรูปของการเรียนรู้การปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Action Learning) (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. 2547) โดยมีแกนนำเป็นผู้ริเริ่ม แล้วร่วมกันทำกิจกรรมเป็นการพัฒนาเครือข่ายอย่างต่อเนื่องและทำให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาของการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูที่พบในการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับปัญหาในการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูที่ สุวิมล ว่องวาณิช (2547 : 5-6) กล่าวไว้ คือ 1) ความรู้ของครูที่ได้จากการอบรมไม่เพียงพอที่จะทำให้ครูสามารถทำวิจัยแบบเป็นทางการได้โดยลำพัง 2) การทำวิจัยแบบเป็นทางการ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการปริทัศน์เอกสาร หรือการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Review of Literature) อย่างมาก แต่ด้วยข้อจำกัดด้านเวลาอันเนื่องมาจากงานประจำวันของครูทำให้เกิดปัญหาคือ ครูไม่ได้เกิดการเรียนรู้จากการศึกษาด้วยตนเอง สิ่งที่ได้มาไม่ได้นำมาใช้ในการปฏิบัติจริง แต่เป็นการทำเพื่อให้ครบถ้วนตามรูปแบบของการวิจัยแบบเป็นทางการ 3) ครูไม่มีแรงจูงใจที่จะทำวิจัยแบบต่อเนื่อง และงานวิจัยของครูก็ไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนตามที่ควรจะเป็น 4) ปัญหาวิจัยที่ครูกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษา เป็นปัญหาที่ครูพยายามเลียนแบบการวิจัยของนักวิชาการ มิใช่ปัญหาวิจัยที่เกิดจากสภาพปัญหาในห้องเรียนของตนเอง 5) สิ่งที่ครูค้นพบไม่สามารถนำไปใช้ได้ทันเหตุการณ์ เนื่องจากการเรียนการสอนที่เกิดปัญหาได้ลุล่วงผ่านมาแล้ว 6) การทำวิจัยเป็นเรื่องที่ต้องได้รับการฝึกฝนและเรียนรู้จากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ แต่หลักสูตรอบรมด้านการวิจัยส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรแบบเร่งรัด ทำให้งานวิจัยของครูมีความผิดพลาดค่อนข้างมาก สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูโดยส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนั้น หากการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ ประสบความสำเร็จก็ย่อมจะเป็นแนวทางในการนำไปใช้แก้ปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียนให้ครูที่อื่นได้ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ. (2538). **การทำงานพัฒนาวัฒนธรรมชุมชน โดยถียมมนุษย์เป็นศูนย์กลาง.**

กรุงเทพฯ : สภาคณาจารย์แห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2545). **การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของ**

การปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ส.เอเชียเพลส.

พนัธ ฐาตุง และคณะ. (2552). **เค้าโครงการวิจัยการพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือ**

ด้านการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน. คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

จรรยา ชูลาภ. (2544). **นโยบายและกระบวนการปฏิรูปการศึกษา.** (เอกสารสรุปคำบรรยายใน

การสัมมนาผู้บริหารการศึกษา). สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นเมื่อ 10

พฤศจิกายน 2551, จาก www.moe.go.th/main2/article/article_jaroon/article_jaroon1.htm.

ชาย โพธิ์สิตา. (2547). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง

แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ชูศรี วงศ์รัตน์ และคณะ. (2546). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :

ปรกรณ์ศิลป์พริ้นติ้ง.

ถาวร เล็งเอียด และคณะ. (2552). **สภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาตนเองของ**

ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในจังหวัดราชบุรี และสมุทรสงคราม. คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). **การวิจัยสำหรับครู.** กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

บุญเรียง ขจรศิลป์. (2543). **วิธีวิจัยทางการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : พี เอ็น. การพิมพ์.

ประครอง จันถาไชย. (2546). **การพัฒนาครูเครือข่ายด้านการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**

โรงเรียนยโสธรพิทยาสรรค์ อำเภอเมืองฯ จังหวัดยโสธร. ปริญญาโท กศ.ม.

(การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พจน์ สะเพียรชัย. (2551, เมษายน-มิถุนายน). **ครูกับการปฏิรูปการศึกษา.** **วารสารสภาคณบดี**

คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทย. 1(1) : 5-11.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2552). สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2552, จาก

<http://rirs3.royin.go.th/word19/word-19-a0.asp>.

- พระมหาสุทิตย์ อามากโร. (2547). **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. (2546). **รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผนการปฏิรูปการผลิตและการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานพัฒนาวิชาชีพครู สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2547). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียนพิมพ์ครั้งที่ 4**. ม.ป.พ.
- พิสนุ พองศรี. (2549). **วิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เทียมผ่าการพิมพ์.
- ไพรัช สู่แสนสุข และ บรรเจอดพร รัตนพันธุ์. (2545). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน : ความมั่นใจการปฏิรูปการศึกษาไทย**. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2551, จาก www.moe.go.th/main2/article/reform_learn.htm.
- ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. (2551). **เครือข่ายการเรียนรู้**. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2552, จาก http://www.trang.psu.ac.th/learning2teach/index.php?option=com_content&task=view&id=62&Itemid=34.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2547). **การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ**. กรุงเทพฯ : ไม้ค พอยท์.
- เย็น ภู่วรรณ. **การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้**. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2552, จาก http://www.stc.ac.th/~suthee/index.php?option=com_content&view=article&id=1:welcome-it-teacher&catid=35:it-enterprise&Itemid=58.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550**. (2550, 24 สิงหาคม). สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2552, จาก http://www.parliament.go.th/parcy/sapa_db/sapa13-upload/13-20070827163114_1.pdf.
- รัตนา ศรีหรัญ. (2544). **การวิจัยในชั้นเรียน**. ใน *สู่เส้นทางวิชาชีพครู*. สำนักงาน กค. หน้า 85-98. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมจิต สวชนไพบูลย์ และคณะ. (2550). **รายงานการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเครือข่ายสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

- สันติภาพ ไกรกิจราษฎร์. (2550). **แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองเชียงราย**. ปรินญาณิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สัมมา รัตนิตย์. (2546). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ : จากประสบการณ์สู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง : 2546.
- สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545?). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559)**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2548ก). **มาตรฐานการศึกษาของชาติ**. กรุงเทพฯ : สหายนบลิ๊อการพิมพ์.
- _____. (2548ข). **รวมกฎหมายการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- _____. (2551). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาคคุณภาพการศึกษา : ระเบียบวาระแห่งชาติ (พ.ศ. 2551-2555)**. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2552). **วิกฤตคุณภาพการศึกษาประเทศไทยในความเสี่ยง**. กรุงเทพฯ : วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- _____. (2549ก). **การประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายการศึกษาที่เกี่ยวกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา**. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2549ข). **เปรียบเทียบการปฏิรูปการศึกษาเพื่อก้าวสู่สังคมฐานความรู้ : ประเทศในกลุ่มภูมิภาคเอเชีย 6 ประเทศ**. ศูนย์พัฒนาการศึกษาระหว่างประเทศ. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. (2547). **วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ : การวิจัยปัญหาปัจจุบันและการวิจัยอนาคตกาล**. กรุงเทพฯ : เพ็องฟ้า พรินต์ติ้ง จำกัด.
- สุมาลี จันทรชลด. (2548). **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- สุวิมล โพธิ์กลิ่น. (2549). **การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก**. ปรินญาณิ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุวิมล ว่องวานิช. (2547). **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ. (2545). **รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบเครือข่ายการพัฒนา
ครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.**

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู.

เสรี ชัดแย้ง. (2552). **โมเดลและการสร้างโมเดล**. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2552, จาก

<http://erm.buu.ac.th/acdm/model%20and%20a%20developmant%20of%20model.pdf>.

อมรรัตน์ ภิญญอนันตพงษ์. (2546). **การพัฒนารูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการ
เรียนการสอนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ**. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด.

(การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรรณพ พงษ์วาท. (2544). **การบริหารเพื่อการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ : เอลโลการพิมพ์.

ภาษาต่างประเทศ

Merriam – Webster’s Online Dictionary. (2552). สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2552, จาก

[http://www.merriam-webster.com/dictionary/model\[1\]](http://www.merriam-webster.com/dictionary/model[1]).

The Contemporary English Advanced Learner’s Dictionary. (2552). สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม

2552, จาก http://www.ldoceonline.com/dictionary/model_1.

ภาคผนวก

รูปภาพกิจกรรมในการดำเนินการวิจัย

อบรม Weblog

สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

